

De financiële positie van cliënten beschermd wonen in Vlaanderen

Georges Hedebouw & Annick Peetermans

In opdracht van het Vlaams Agentschap voor Personen
met een Handicap

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT
LEUVEN

CIP Koninklijke Bibliotheek Albert I

Hedebouw, Georges

De financiële positie van cliënten beschermd wonen in Vlaanderen / Georges Hedebouw & Annick Peetermans. - Leuven: Katholieke Universiteit Leuven. Hoger instituut voor de arbeid, 2009, 135 p.

ISBN 9789088360060
D/2009/4718/02

Copyright (2009) Hoger instituut voor de arbeid (K.U.Leuven)
Parkstraat 47 - bus 5300, B-3000 Leuven
hiva@kuleuven.be
<http://www.hiva.be>

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by mimeograph, film or any other means, without permission in writing from the publisher.

VOORWOORD

Het beschermd wonen voor personen met een handicap is in Vlaanderen een relatief nieuwe opvangvorm (1997). Het VAPH wenst er mee in te spelen op een toenemende vraag naar vermaatschappelijking van de zorg. De bewoners in het beschermd wonen betrekken een huis in de rij en bepalen zelf, daarin ondersteund door de diensten beschermd wonen, hoe ze hun leven inrichten. In tegenstelling tot de opvang in een instelling hebben ze meer zelfstandigheid en meer keuzevrijheid. Het normaliseren van de leef- en woonsituatie kan bijdragen tot de maatschappelijke integratie en participatie.

Voor het VAPH was het belangrijk een zicht te krijgen op de financiële situatie van de bewoners van het beschermd wonen. Een belangrijk aspect van de verworven autonomie van de bewoners is immers de financiële zelfstandigheid: zelf bepalen waaraan men zijn/haar budget besteedt, keuzes maken daarin, de tering naar de nering zetten. In tegenstelling tot wat geldt voor de residentiële en semi-residentiële voorzieningen subsidieert het VAPH in het beschermd wonen enkel de werkingskosten van de begeleiding.

Een van de eerste onderzoeksvragen was dan ook of het inkomen waarover deze personen beschikken, dat voor een belangrijk gedeelte een vervangingsinkomen is, toereikend is om deze woon- en leefkosten te dragen. Slagen cliënten erin de eindjes aan elkaar te knopen? Op welke manier slaagt men daarin: moet er worden bijgepast vanuit het sociale netwerk of, direct of indirect, vanuit de voorzieningen zelf? Voldoet de behaalde woon- en leefkwaliteit? Wat zijn risicofactoren op mislukken?

Methodologisch werd daarbij geopteerd voor een budgetonderzoek.

We bedanken het VAPH voor het toewijzen van de onderzoeksopdracht. Voor het HIVA-K.U.Leuven bood de opdracht de gelegenheid aan te sluiten bij een reeds jaren bestaande onderzoekstraditie i.v.m. thema's in de gehandicaptensector en i.v.m. de financiering van welzijnsvoorzieningen.

In onze dank betrekken we verder ook de diensten en de begeleiders die aan het onderzoek meewerkten en de cijfers i.v.m. de uitgaven en inkomsten van hun cliënten bijeenprokkelden. We hopen dat ze het gevraagde werk konden inpassen

in de begeleidingsopdracht waarvan de budgetbegeleiding toch een belangrijk onderdeel is.

Ook de cliënten en hun verantwoordelijken, waarmee we als onderzoekers zelf niet rechtstreeks contact hadden, zijn we erkentelijk voor hun bereidheid pottenkijkers toe te laten bij hun financiële handel en wandel.

Ten slotte zijn we dank verschuldigd aan Jan Verbelen van de Studiecel van het VAPH die vanuit het VAPH het onderzoek begeleidde en daadwerkelijk hielp bij het opmaken van de databestanden en aan Catherine Molleman, eveneens van de Studiecel, voor haar inhoudelijke inbreng.

Georges Hedebouw
Onderzoeksleider HIVA-K.U.Leuven

INHOUD

Inleiding	1
<hr/>	
Hoofdstuk 1/ Probleemstelling en onderzoeksmethode	3
<hr/>	
1. Inleiding	3
2. Probleemstelling	3
2.1 Werking van het beschermd (en geïntegreerd) wonen	3
2.2 Financiering	4
3. Onderzoeksmethode	5
3.1 Vragenlijst	5
3.2 Afbakening onderzoekspopulatie	7
3.3 Steekproef	7
3.4 Veldwerk en respons	8
4. Besluit	9
<hr/>	
Hoofdstuk 2/ Kenmerken van de doelgroep	11
<hr/>	
1. Inleiding	11
2. Sociaaldemografische kenmerken	11
3. Handicap	13
3.1 Handicap	13
3.2 Vorige opvangsituatie	13
3.3 Verblijfsduur	14
4. Ondersteuningsnoden	15
4.1 Nood aan ondersteuning bij het wonen	15
4.2 Nood aan ondersteuning bij het dagelijks maatschappelijk functioneren	17

5. Tewerkstellingssituatie (of dagbesteding)	19
6. Kenmerken van de dienst	21
7. Besluit	23
Hoofdstuk 3/ Woon- en leefsituatie van de cliënten	25
<hr/>	
1. Inleiding	25
2. Kenmerken van de woning	25
2.1 De woonvorm	25
2.2 Vloeroppervlakte	30
2.3 Uitrusting	31
2.4 Gebouwentype	32
2.5 Afstand tot de moedervoorziening	33
3. Huurstatuut	34
3.1 Regelgeving sociale huisvesting	34
3.2 Verhuurders van de woningen in het beschermd wonen	36
4. Kwaliteit van de woning	39
4.1 Fysieke kenmerken	39
4.2 Subjectieve evaluatie van de woon- en leefsituatie	40
5. Besluit	45
Hoofdstuk 4/ Financiële situatie	49
<hr/>	
1. Inleiding	49
2. Budgetbeheer	50
3. Inkomen	52
3.1 Inkomen naar inkomensbron	52
3.2 Gemiddeld jaarinkomen	55
3.3 Determinanten van het inkomen	56
3.4 Besluit	57
4. Uitgaven	58
4.1 Berekening van de uitgaven	58
4.2 Overzicht van de uitgaven per rubriek	60
4.3 Totale uitgaven	70
4.4 Determinanten van de (woon)uitgaven	71
4.5 Besluit	73

---

5. Rondkomen met het inkomen	74
5.1 Het inkomen in vergelijking met de EU-SILC-norm	75
5.2 Betaalbaarheid van het wonen	75
5.3 Sparen of ontsparen	76
5.4 Subjectieve evaluatie van de financiële situatie	77
5.5 Inbreng vanuit het sociale netwerk en de diensten	78
5.6 Besluit	81
Algemeen besluit	83
<hr/>	
1. Probleemstelling en methode	83
2. Kenmerken van de doelgroep	84
3. Woon- en leefsituatie van de cliënten	84
4. Financiële positie van de cliënten	86
5. Beleidsconclusies	89
Bijlagen	93
<hr/>	
Bijlage 1 / Vragenlijst Onderzoek naar de woon- en leefkosten van de cliënten in het beschermd wonen	95
Bijlage 2 / Brief VAPH: uitnodiging deelname onderzoek	122
Bijlage 3 / Brief HIVA-K.U.Leuven	124
Bijlage 4 / Regelingen voor de terugbetaling van medische prestaties in België	125
Bibliografie	127
<hr/>	

INLEIDING

In dit onderzoek brengen we de financiële situatie van de bewoners van het beschermd wonen in kaart. Beschermd (en geïntegreerd wonen) voor personen met een handicap zijn in Vlaanderen relatief nieuwe woonvormen. Het VAPH wenste ermee in te spelen op een aantal tendensen in de welzijnssector waar steeds meer gepleit wordt voor een inclusieve opvang. Maatschappelijke integratie en participatie starten immers met een zo normaal mogelijke leef- en woonsituatie. De bewoners krijgen er meer zelfstandigheid, meer keuzevrijheid en worden gestimuleerd tot een hogere zelf- en sociale redzaamheid.

Een belangrijk aspect van deze autonomie betreft de financiële verantwoordelijkheid. De woon- en leefkosten (huisvesting, voeding, kleding, ...) moeten, zoals dit voor iedere burger geldt, betaald worden uit het inkomen van de cliënt. Het financieringsstelsel in het beschermd wonen wijkt daarom af van het stelsel dat geldt voor de residentiële en semi-residentiële voorzieningen: in het beschermd wonen subsidieert het VAPH enkel de werkingskosten van de begeleiding.

Een van de belangrijkste onderzoeksvragen is dan ook of dit inkomen toereikend is om deze kosten te kunnen dragen. Slagen cliënten erin de eindjes aan elkaar te knopen? Boet men in aan woon- of leefkwaliteit? Wordt er bijgepast vanuit andere bronnen bijvoorbeeld vanuit de voorzieningen zelf, het sociale netwerk, het OCMW of nog andere instanties? In functie van welke kenmerken (van de cliënt, de voorziening, de regio, ...) verschilt het bestedingspatroon?

In hoofdstuk 1 formuleren we de probleemstelling en gaan we in op enkele methodologische aspecten i.v.m. de populatieafbakening, de steekproeftrekking en het opmaken van de vragenlijst.

In hoofdstuk 2 beschrijven we de kenmerken van de doelgroep.

Hoofdstuk 3 gaat dieper in op de woon- en leefsituatie van de bewoners: de kenmerken van de woning, het huurstatuut, de kwaliteit van de woon- en leefsituatie.

Hoofdstuk 4 ten slotte brengt de financiële positie in kaart via de beschrijving van de inkomsten en de bestedingen.

Ten slotte vatten we de voornaamste conclusies nog eens samen in een algemeen besluit en formuleren we enkele beleidsaanbevelingen.

HOOFDSTUK 1

PROBLEEMSTELLING EN

ONDERZOEKSMETHODE

1. Inleiding

Beschermd (en geïntegreerd wonen) voor personen met een handicap zijn in Vlaanderen relatief nieuwe woonvormen. De werking van de diensten beschermd wonen werd geregeld in het Besluit van de Vlaamse Regering van 18 december 1998. Het VAPH wenste ermee in te spelen op een aantal tendensen in de welzijnssector waar steeds meer gepleit wordt voor een inclusieve opvang. Integratie en participatie starten immers met een zo normaal mogelijke leef- en woonsituatie. Personen met een handicap kunnen er meer vat krijgen op hun dagelijks leven en krijgen meer privacy. De opvang in instellingen, duidelijk afgescheiden van de samenleving, is een rem hierop. De regelgeving voor beschermde en geïntegreerde woonprojecten biedt de ruimte om dit te doen (www.vaph.be).

Het beschermd wonen kan rekenen op een ruime belangstelling bij de personen met een handicap. De Centrale Registratie van Zorgvragen van 30 juni 2007 reveleert dat 663 personen een (instapklare) vraag hadden naar beschermd wonen. De grote meerderheid ervan (ongeveer 65%) verblijft in het eigen gezin of woont zelfstandig met (40%) of zonder (25%) ambulante begeleiding. De overige personen verblijven in een residentiële VAPH-voorziening (17%) of in een voorziening buiten het VAPH (15%, vooral in een Psychiatrisch Ziekenhuis). Ongeveer 5% verblijft in een internaat.

2. Probleemstelling

2.1 Werking van het beschermd (en geïntegreerd) wonen

De sector Zorg van het VAPH bestaat uit twee grote onderdelen: residentiële en semi-residentiële voorzieningen (zoals internaten, semi-internaten, tehuizen en dagcentra voor niet-werkenden) en ambulante diensten, die de personen met een handicap in hun eigen leef- en woonsituatie of in een meer geïntegreerde woonvorm begeleiden. Daaronder vallen het beschermd en geïntegreerd wonen.

De werking van de diensten beschermd wonen wordt geregeld in het Besluit van de Vlaamse Regering van 18 december 1998 betreffende de erkenning en subsidiëring van diensten voor beschermd wonen voor personen met een handicap (B.S.20.II.1999) (<http://www.wvg.vlaanderen.be>).

Beschermd wonen is een woonvorm waarbij volwassenen met een handicap wonen in gewone huizen, die in nabijheid, maar niet op het domein van een door het Vlaams Fonds gesubsidieerde voorziening liggen (<http://www.vaph.be/vlafo/view/nl/1453767-Ge%C3%AFntegreerd+wonen.html>).

Per wooneenheid leven in principe 1 tot 5 personen waarbij elke bewoner beschikt over een eigen kamer, studio of appartement.

Het beschermd wonen situeert zich tussen de opvang in een tehuis en het begeleid wonen. Het is bedoeld voor mensen die meer verantwoordelijkheid willen en kunnen dragen dan mogelijk is in een tehuis maar het omvat anderzijds een intensievere begeleiding dan het begeleid wonen. De begeleiding wordt geboden door de dienst beschermd wonen. Deze voorziet begeleiding op psychosociaal en praktisch vlak en is verantwoordelijk voor een aangepaste individuele dagbesteding.

De dienst voorziet in een aangepaste individuele dagbesteding voor de niet-werkende personen met een handicap. Deze kan georganiseerd worden binnen de eigen organisatie (bijvoorbeeld een dagcentrum of een tehuis) ofwel binnen een andere voorziening. Voor cliënten die niet voltijds of gedurende het hele jaar tewerkgesteld zijn, dient voorzien te worden in een dagbesteding voor de periodes of de dagdelen waarop ze niet tewerkgesteld zijn.

Begin 2008 verbleven in het Vlaamse Gewest en Brussel 1 020 cliënten in het beschermd wonen aangeboden door 93 diensten.

Het *geïntegreerd wonen* is een proefproject waarvan in 2007 reeds 2 projecten werden opgestart. Ook hier streeft men naar een aanbod van inclusieve woonprojecten, waarbij de persoon met een handicap zelf instaat voor zijn woon- en leefkosten. Er mogen maximaal 10 mensen in één huis samenwonen. Men mikt er op personen met een zwaardere zorgbehoefte voor wie de stap naar het beschermd wonen en eventueel verdere zelfstandigheid te groot is. Een intensievere begeleiding dan in het beschermd wonen is er mogelijk.

2.2 Financiering

Het financieringsstelsel in het beschermd wonen wijkt af van het stelsel dat geldt voor de residentiële en semi-residentiële voorzieningen. In deze voorzieningen subsidieert het VAPH de werkingskosten voor de begeleiding en de opvang. Afhankelijk van het type voorziening, het aantal dagen dat men er verblijft of de leeftijd (tot of vanaf 21 jaar) betaalt de cliënt soms nog een eigen financiële bij-

drage. Daarnaast kunnen voorzieningen nog supplementen aanrekenen voor bepaalde diensten die zij aanbieden.

In het beschermd wonen subsidieert het VAPH enkel de werkingskosten van de begeleiding. De woon- en leefkosten (huisvesting, voeding, kleding, ...) moeten, zoals voor iedere burger het geval is, betaald worden uit het inkomen van de cliënt. In tegenstelling tot de tehuizen niet-werkenden is er ook geen systeem van gegarandeerd zakgeld in het beschermd wonen. Cliënten beschermd wonen kunnen daarbij uiteraard ook terugvallen op enkele generieke vormen van ondersteuning die soms op grond van de handicap of op grond van het inkomen kunnen bekomen worden (zie verder). Men kan daarbij ook een beroep doen op bestaande reguliere sociale voorzieningen. Hoewel het de bedoeling niet is, zal men in sommige gevallen ook nog kunnen terugvallen op diensten van de moedervoorziening. Ook kan het sociale netwerk nog inspringen of andere instanties materiële of financiële hulp verlenen.

In het onderzoek gaan we na of dit inkomen toereikend is om deze kosten te kunnen dragen. Slagen bewoners erin de eindjes aan elkaar te knopen? Wordt er bijgepast vanuit andere bronnen bijvoorbeeld vanuit de voorzieningen zelf, het sociale netwerk, het OCMW of nog andere instanties?

Uiteraard moet men hier ook rekening houden met de verkregen woon- en leefkwaliteit. Worden hier offers gebracht door de bewoners om toch maar de droom te kunnen realiseren?

Ten slotte vragen we ons af in functie van welke parameters (kenmerken van de cliënt, de voorziening, de regio, ...) het bestedingspatroon van de bewoners verschilt?

3. Onderzoeksmethode

3.1 Vragenlijst

In het onderzoek wordt gepoogd de financiële positie van de cliënten in het beschermd en geïntegreerd wonen in te schatten. Deze financiële positie is de resultante van het inkomen (bijvoorbeeld uit arbeid, sociale uitkeringen, vermogen, ...) en de woon- en leefbestedingen.

Budgetonderzoek (zoals de Belgische Huishoudbudgetenquête) gebeurt meestal door een combinatie van prospectieve en retrospectieve registratie van inkomsten en uitgaven. Prospectief wordt dan gewerkt met huishoudboekjes waarbij de uitgaven en ontvangsten voor iedere dag gedurende een bepaalde periode genoteerd worden.

Meestal vult men dit aan met een retrospectieve vragenlijst waarin 'investeringsuitgaven' worden geregistreerd alsook andere belangrijke uitgaven die min-

der frequent voorkomen (bijvoorbeeld kosten voor een ziekenhuisverblijf) en die daarom soms door de mazen van het net vallen in huishoudboekjes. Op deze uitgaven hebben de respondenten over het algemeen nog een beter zicht.

Ook periodieke uitgaven worden soms retrospectief bevraagd. Periodieke uitgaven zijn regelmatig terugkerende uitgaven voor goederen, diensten of verplichtingen, ook wel vaste lasten genoemd (huur, hypotheeklasten, telefoonkosten, abonnementen, verzekeringen, ...). Deze uitgaven worden vaak gedomicilieerd en kunnen vlug opgezocht worden. Ook worden dergelijke uitgaven in huishoudboekjes soms over het hoofd gezien.

Gezien de doelgroep en omwille van de moeilijkheidsgraad van prospectief onderzoek via huishoudboekjes kozen we ervoor om de uitgaven en inkomsten volledig retrospectief in een vragenlijst te bevragen. Voor de meer 'variabele' uitgaven (voeding, ontspanning, vervoer, gezondheidszorgen, ...) gingen we 14 dagen, één maand of 3 maanden terug. Voor de periodieke uitgaven en de uitgaven voor duurzame goederen was de referentieperiode 1 jaar. We rekenden daarbij op de medewerking van de begeleiders die in het kader van hun begeleidingsopdracht van de cliënt ook de budgetbegeleiding opnemen. Ook werden de vertegenwoordigers van de cliënten waar nodig betrokken.

In de Huishoudbudgetenquête gaat men voor de duurzame goederen 3 maanden terug (in combinatie met een prospectieve registratie van 1 maand).

In de vragenlijst (zie bijlage 1) verzamelen we vooreerst gegevens i.v.m. de cliënt, diens woonsituatie en de budgetbegeleiding door de dienst. Deze gegevens moeten toelaten in de analyse achteraf na te gaan met welke kenmerken variaties in de kosten samenhangen.

Bij de woonkosten maken we een onderscheid tussen de periodieke (vaste) woonkosten zoals huur, kosten voor gas elektriciteit, ... die voor het jaar 2007 werden bevraagd. Eveneens voor 2007 worden de inrichtingskosten van de woning en de herstellingswerken ten laste van de bewoner nagegaan. Aangezien het hier meestal grotere uitgaven betreft kan men deze nog op een betrouwbare manier retrospectief bevragen. Ten slotte bevragen we de onderhoudskosten voor de woning voor de voorbije maand.

Voor de leefkosten werkten we min of meer volgens hetzelfde stamien. De periodieke leefkosten (abonnementen, verzekeringen, ...) en de investeringsuitgaven en uitzonderlijke uitgaven werden opgevraagd voor 2007. Voor de kosten voor professionele hulp (niet-medisch en medisch) gingen we drie maanden terug. Lopende uitgaven voor was, strijk, vervoer, ontspanning werden opgevraagd voor de laatste maand en uitgaven voor voeding voor de laatste drie weken.

Zowel voor de woonkosten als voor de leefkosten werd vervolgens nagegaan welke kosten door de dienst beschermd wonen of de moedervoorziening, door het sociale netwerk of door OCMW's of andere instanties ten laste genomen worden (bijvoorbeeld door personeel van de voorziening in te zetten voor verzorging,

was, ..., door het aanbieden van vervoer, door het aanbieden van maaltijden, door de ten laste neming van bepaalde uitgaven, ...).

Ten slotte werd het inkomen van de cliënten opgevraagd hetzij uit economische activiteit, uit sociale uitkeringen, uit vermogen of uit nog andere bronnen.

3.2 Afbakening onderzoekspopulatie

De populatie cliënten beschermd (en geïntegreerd) wonen omvatte in maart 2008 1 074 personen verdeeld over 93 diensten.

De populatie werd voor het onderzoek beperkt tot de cliënten waarvoor informatie beschikbaar was i.v.m. met de inschaling van de woonmodule en de ondersteuningsbehoefte (SIS) verzameld in het zorggradatieproject. Deze gegevens werden belangrijk geacht voor de analyse omdat ze een verklaring kunnen bieden voor variaties in het bestedingspatroon van de cliënten. De facto komt dit er op neer dat alleen cliënten die reeds in 2005 in het stelsel van beschermd wonen zaten werden opgenomen. Daardoor worden tevens cliënten die nog in een voorbereidingstraject zitten en waar het bestedingspatroon mogelijk nog niet gestabiliseerd is niet opgenomen. Ook vallen hierdoor de cliënten in het geïntegreerd wonen weg.

Het onderzoek werd verder beperkt tot het Vlaamse Gewest. Brussel werd niet meegerekend (1 dienst met 8 cliënten) om het veldwerk niet extra te bemoeilijken omwille van taalproblemen.

Deze afbakening reduceerde uiteindelijk de onderzoekspopulatie tot 831 cliënten verdeeld over 91 diensten.

3.3 Steekproef

Het onderzoek beoogt niet alleen een beschrijving te geven van de uitgaven en inkomsten en hun variabiliteit maar wil ook analytisch nagaan waarmee deze variabiliteit samenhangt. Daarom was het nodig daar reeds bij de steekproeftrekking rekening mee te houden zodat men voldoende aantallen in de cellen van de onafhankelijke variabelen bekomt.

We veronderstellen dat de variabiliteit in het bestedingspatroon kan samenhangen met kenmerken van de bewoners (geslacht, handicap, leeftijd, arbeidsstatus, sociaal netwerk, ...), kenmerken van de woonsituatie (type woning, verstedelijkingsgraad regio, ...) of kenmerken van de dienst of moederorganisatie (begeleiding, ondersteuning, ...).

Omdat niet alle kenmerken op voorhand bekend zijn, werd er van uitgegaan dat in principe een toevalsverdeling hier de beste optie is. T.a.v. enkele wel reeds bekende analysevariabelen werd afgetoetst of daarmee de aantallen goed verdeeld zijn over de cellen.

Bij het VAPH zijn de volgende gegevens over de cliëntenpopulatie bekend:

- de geografische ligging (i.c. de provincie van het adres van de dienst);
- het profiel van de ondersteuningsnood aan de hand van de gecategoriseerde SIS-indexplus in 4 categorieën: >75 voor een lage ondersteuningsbehoefte, 75 tot 84 matige, 85 tot 99 voor een eerder hoge en 100 tot 119 voor een hoge ondersteuningsbehoefte;
- de grootte van de dienst in termen van het aantal cliënten beschermd wonen/geïntegreerd wonen met de volgende opdeling: <10, 10-19, >19.

Telkens werd vastgesteld dat een toevalsverdeling voldoende aantallen in de cellen opleverde zodat voorafgaande stratificatie niet nodig was. In hoofdstuk 2 vergelijken we voor deze variabelen de populatiegegevens met de steekproef en de uiteindelijke responsgroep.

Er werd gemikt op een uiteindelijke respons van 200 vragenlijsten of op ongeveer één op vijf cliënten. Met het oog op het bekomen van dit aantal en uitgaande van een te verwachten respons van 85% werd een steekproef getrokken van 236 cliënten.

Deze cliënten zijn afkomstig uit 82 diensten (90% van de diensten) wat wil zeggen dat er gemiddeld 2,5 cliënten per dienst worden bevroegd. Het maximum aantal cliënten in de steekproef per dienst bedroeg 10 cliënten, het minimum 1 cliënt.

3.4 Veldwerk en respons

De geselecteerde diensten werden in de maand mei 2008 eerst door het VAPH aangeschreven met een uitnodiging tot deelname aan het onderzoek (zie bijlage 2). Aan de brief werd een lijst toegevoegd met de namen en de codenummers van de geselecteerde cliënten alsook een consentformulier.

Vanuit het HIVA-K.U.Leuven werden nadien de vragenlijsten verstuurd, samen met een begeleidende brief (zie bijlage 3). Aan de begeleiders van de respectievelijke cliënten werd gevraagd de vragenlijst met de hulp van de cliënt of de vertegenwoordiger in te vullen. Soms werd de vragenlijst door de begeleider ingevuld, in andere gevallen door de voogd of bewindvoerder of samen.

Op het vragenlijstformulier werd ook het codenummer ingevuld teneinde naderhand de koppeling met de VAPH-gegevens mogelijk te maken.

In de maand juni was er vanuit het HIVA-K.U.Leuven een eerste telefonisch contact met de diensten om de instructies nog eens toe te lichten en de diensten maximaal te motiveren tot medewerking. Na nog een bijkomende telefonische rappel naar de diensten waren er eind juli 134 vragenlijsten binnen. Alle ingevulde vragenlijsten werden door de onderzoekers nagekeken. Bij onduidelijke of onvolledige antwoorden werd de invuller van de vragenlijst door de onderzoekers telefonisch gecontacteerd. Na een tweede telefonische rappel eind augustus verhoogde

de totale respons tot 179 vragenlijsten of 75,8% van de steekproef waarmee we iets onder ons streefcijfer zitten.

Er was uitval op verschillende niveaus.

Hoewel er bij alle diensten bereidheid was om mee te werken aan het onderzoek, werd er voor 5 cliënten vanuit enkele diensten beslist om niet mee te werken wegens ziekte van personeel of gebrek aan tijd in de onderzoeksperiode (vakantie).

De grootste uitval was er door de weigeringen van de cliënten zelf (35 respondenten of 14,8% van de totale steekproef). Begeleiders gaven aan dat deze weigeringen vooral te maken hadden met het onderwerp van de bevraging. Het navragen van inkomsten en uitgaven ligt erg gevoelig en wekte bij een aantal cliënten achterdocht op.

In sommige gevallen weigerde de wettelijke vertegenwoordiger mee te werken: bij 2 respondenten was dit de voorlopige bewindvoerder en bij 5 respondenten ging het om familieleden of voogden die hun toestemming niet gaven.

Acht respondenten waren ondertussen niet meer in het beschermd wonen, hetzij door de verhuis naar een andere voorziening, hetzij door overlijden.

Een aantal ingestuurde vragenlijsten waren vervolgens slechts gedeeltelijk bruikbaar omdat het uitgavenpatroon gedurende de observatieperiode door allerlei omstandigheden heel specifiek was (bijvoorbeeld bij langdurige ziekenhuisopnames, bij cliënten die in de loop van het jaar overstapten naar een andere woning, een andere voorziening, ...) of omdat de gegevens niet volledig waren door het niet of slechts gedeeltelijk verkrijgen van informatie van de wettelijke vertegenwoordigers.

4. Besluit

Beschermd wonen voor personen met een handicap is in Vlaanderen een relatief nieuwe woonvorm. Het situeert zich tussen de opvang in een tehuis en het begeleid wonen. Het is bedoeld voor mensen die meer verantwoordelijkheid willen en kunnen dragen dan mogelijk is in een tehuis maar het omvat anderzijds een intensievere begeleiding dan het begeleid wonen. De begeleiding wordt geboden door een dienst beschermd wonen. Deze voorziet begeleiding op psychosociaal en praktisch vlak en is verantwoordelijk voor een aangepaste individuele dagbesteding. In het beschermd wonen subsidieert het VAPH enkel de werkingskosten van de begeleiding. De woon- en leefkosten (huisvesting, voeding, kleding, ...) moeten, zoals voor iedere burger het geval is, betaald worden uit het inkomen van de cliënt.

In het onderzoek pogen we de financiële positie van de cliënten in het beschermd in te schatten. Deze financiële positie is de resultante van het inkomen (bijvoorbeeld uit arbeid, sociale uitkeringen, vermogen, ...) en de woon- en leefbestedin-

gen. Gezien de doelgroep en omwille van de moeilijkheidsgraad van prospectief onderzoek via huishoudboekjes kozen we ervoor om de uitgaven en inkomsten volledig retrospectief via de begeleiders te bevragen.

De populatie cliënten beschermd (en geïntegreerd) wonen omvatte in maart 2008 1 074 personen verdeeld over 93 diensten.

De populatie werd voor het onderzoek beperkt tot de cliënten waarvoor informatie beschikbaar was i.v.m. met de inschaling van de woonmodule en de ondersteuningsbehoefte (SIS) zoals deze verzameld werd in het zorggradatieproject. De facto komt dit er op neer dat, op enkele uitzonderingen na, alleen cliënten die reeds in 2005 in het stelsel van beschermd wonen zaten werden opgenomen. Ook cliënten met een erkenning voor het project geïntegreerd wonen werden daarom niet mee opgenomen. Het onderzoek werd verder beperkt tot het Vlaamse Gewest. Deze afbakening reduceerde uiteindelijk de onderzoekspopulatie tot 831 cliënten verdeeld over 91 diensten.

Er werd gekozen voor een toevalsteekproef van 200 cliënten uit deze groep nadat vastgesteld werd dat dit voldoende aantallen in de cellen zou opleveren voor enkele cruciale analysevariabelen zoals de zelfredzaamheid van de cliënten, de regio en de grootte van de dienst.

Er was een respons van 179 vragenlijsten of 75,8% van de steekproef. De uitval was vooral te wijten aan weigeringen van de cliënten of van hun vertegenwoordigers om de gevraagde financiële informatie door te geven.

HOOFDSTUK 2

KENMERKEN VAN DE DOELGROEP

1. Inleiding

De gegevens omtrent de kenmerken van de cliënten beschermd wonen zijn gebaseerd op de door de diensten ingevulde vragenlijst van de cliënten, bestaande VAPH-gegevens (basisstatistieken, zorggradatiegegevens i.v.m. module en SIS) en Kruispuntbankgegevens (burgerlijke staat, leeftijd, geslacht). We bespreken de kenmerken van de doelgroep en vergelijken, daar waar het mogelijk is, de responsgroep met de steekproef en de populatie. In principe gaat het altijd om 179 vragenlijsten. Als voor sommige vragen het antwoord ontbrak kan dit aantal lager zijn. Dit wordt dan telkens aangegeven in de tabel.

2. Sociaaldemografische kenmerken

Iets meer dan de helft (57%) van de 179 respondenten zijn mannen (zie onderstaande tabel). Als we dit percentage vergelijken met de mannelijke populatie cliënten beschermd wonen (56,7%), zien we dat qua geslacht de responsgroep perfect vergelijkbaar is met de totale populatie.

Van de ondervraagde cliënten is 91% ongehuwd tegenover 5% die wettelijk gescheiden zijn en 3,4% die gehuwd zijn of een samenwoningscontract hebben. Eén persoon (0,6%) is weduwnaar.

Twee derde van de respondenten is jonger dan 50 jaar, 19,6% bevindt zich in de leeftijdscategorie van 50 tot 59 jaar, 6,7% is 60 tot 64 jaar, 7,8% is 65 jaar of ouder. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 46 jaar wat vergelijkbaar is met de gemiddelde leeftijd van de cliënten uit de steekproef en de populatie (45 jaar).

Tabel 2.1 Sociaaldemografische kenmerken van de cliënten beschermd wonen (in %)

	Populatie (n=831)	Steekproef (n=236)	Responsgroep (n=179)
<i>Geslacht</i>			
Man	56,7	56,4	57,0
Vrouw	43,3	43,6	43,0
<i>Burgerlijke staat van de cliënten</i>			
Ongehuwd	-	-	91,1
Gehuwd (of samenwoningscontract)	-	-	3,4
Gescheiden (wettelijk)	-	-	5,0
Weduw(e)(naar)	-	-	0,6
<i>Leeftijd</i>			
21-29 jaar		11,0	8,9
30-39 jaar		26,7	25,7
40-49 jaar		28,4	31,3
50-59 jaar		21,2	19,6
60-64 jaar		5,9	6,7
65 jaar of +		6,8	7,8
Gemiddelde leeftijd	45,0	44,8	46,0

Bron: Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, eigen berekeningen

Wat het opleidingsniveau betreft vermeldt bijna een kwart (23,6%) het LO (BLO) als hoogste opleidingsniveau (tabel 2.2). Ruim twee derde van de cliënten (72,7%) volgde BuSO. De meerderheid hiervan (34,2%) volgde BuSO OV2 dat onderwijs verstrekt met het oog op de integratie in een beschermd leef- en werkmilieu, 26,1% volgde BuSO OV1 en 12,4% BuSO OV3.¹ Een kleine 4% van de cliënten volgde gewoon secundair onderwijs.

Tabel 2.2 Opleidingsniveau van de cliënten beschermd wonen (in %, n=161)

LO (BLO)	23,6
BuSO OV1	26,1
BuSO OV2	34,2
BuSO OV3	12,4
Gewoon SO	3,7

¹ Het Buitengewoon Secundair Onderwijs (kortweg BuSO) in Vlaanderen kent vier opleidingsvormen (OV) die elk eigen doelstellingen nastreven. Binnen elke OV kunnen leerlingen uit de verschillende types Buitengewoon Onderwijs worden samengebracht. Samengevat richt OV1 zich op sociale aanpassing, OV2 op de integratie in een beschermd leef- en werkmilieu, OV3 op de integratie in een gewoon leef- en werkmilieu en OV4 op een voorbereiding op een studie in het hoger onderwijs en op de integratie in het actieve leven. http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsaanbod/busoo/uitleg_opleidingsvormen.htm (augustus 2008).

3. Handicap

3.1 Handicap

De meerderheid van de respondenten beschermd wonen heeft een meervoudig licht mentale (26,8%) tot meervoudig matig mentale (31,8%) handicap (tabel 2.3). Een tweede belangrijke groep vormen de cliënten met een enkelvoudig matig mentale handicap (18,4%). Minder aanwezig zijn personen met een enkelvoudig licht mentale handicap (8,4%), personen met een cognitieve stoornis (5,0%) en personen met een enkelvoudig ernstig mentaal en meervoudig diep mentale handicap (3,9%). Personen met een meervoudig ernstig mentaal en meervoudig diep mentale handicap (2,2%), personen met een meervoudig zintuiglijke of fysieke handicap (1,7%) of personen met autisme (1,7%) komen bijna niet voor. Personen met enkel een visuele, fysieke of psychische handicap en personen met enkel ernstige gedragsstoornissen kwamen niet voor in onze steekproef.

Tabel 2.3 Cliënten beschermd wonen naar handicap (in %)

	Steekproef (n=236)	Responsgroep (n=179)
Enkelvoudig licht mentaal	11,2	8,4
Meervoudig licht mentaal	25,8	26,8
Enkelvoudig matig mentaal	16,9	18,4
Meervoudig matig mentaal	28,8	31,8
Cognitieve stoornis (niet mentaal NAH)	5,9	5,0
Meervoudig ernstig mentaal en meervoudig diep mentaal	3,0	2,2
Enkelvoudig ernstig mentaal en enkelvoudig diep mentaal	3,4	3,9
Enkelvoudig visueel	0,0	0,0
Meervoudig zint of fysiek (niet ment.)	2,1	1,7
Enkelvoudig autisme	2,5	1,7
Enkelvoudig fysiek (mot.)	0,4	0,0
Enkelvoudig psychisch	0,0	0,0
Enkelvoudig ernstige gedragsstoornissen	0,0	0,0
Geen handicap opgegeven	0,0	0,0

3.2 Vorige opvangsituatie

Het merendeel (64,3%) van de groep in het beschermd wonen komt uit een andere VAPH-voorziening (tabel 2.4): 29,1% uit een tehuis voor niet-werkenden, 22,9% uit een tehuis voor werkenden, 5,6% uit een (semi-)internaat en 5% uit een dienst begeleid wonen), 1,1% uit een tehuis voor kortverblijf of 0,6% (1 persoon) uit een andere dienst beschermd wonen. Een kwart (25,7%) van de respondenten komt uit een reguliere woonsituatie. Een minderheid komt vanuit niet-VAPH voorzieningen: 6,1% vanuit een residentiële voorziening en 2,2% vanuit een ondersteunde

woonsituatie. 1 persoon (0,6%) komt vanuit de gevangenis. Voor enkele personen (1,1%) is de vorige opvangsituatie onbekend.

Tabel 2.4 Vorige woon- of opvangsituatie van de cliënt (in %, n=179)

Reguliere woonsituatie (zelfstandig, bij de ouders, partner, pleeggezin, ...)	25,7
Andere VAPH-voorziening	64,3
Tehuis niet-werkenden	29,1
Tehuis werkenden	22,9
Internaat of semi-internaat	5,6
Dienst begeleid wonen VAPH	5,0
Tehuis voor kortverblijf	1,1
Andere dienst BeWo	0,6
Niet-VAPH-voorziening	8,3
Residentiële opvang buiten VAPH (Psychiatrisch Ziekenhuis, ...)	6,1
Ondersteunde woonsituatie buiten VAPH (beschut wonen, ...)	2,2
Gevangenis	0,6
Onbekend	1,1

3.3 Verblijfsduur

De meeste cliënten stroomden in gedurende de jaren 1999 en 2000 (tabel 2.5). Toch waren er blijkbaar ook al cliënten die in 1998 of vroeger in het beschermd wonen zaten (d.w.z. voor het Besluit van de Vlaamse Regering van 18 december 1998, BS 20.II.1999). De laatste jaren wordt de instroom beperkter. In principe werd de steekproef beperkt tot de instroomjaren tot 2005 omdat we cliënten wilden waarvoor een SIS-categorie beschikbaar was (en die al wat gesetteld waren in het beschermd wonen). We zien dat er toch nog enkele cliënten waren in 2006 en 2007 waarvoor de SIS ingevuld werd.

Tabel 2.5 Cliënten beschermd wonen naar instroomjaar (in %)

	Steekproef n=236	Respons n=179
1996 of vroeger	14,8	12,8
1997	7,2	7,8
1998	7,2	7,8
1999	16,9	16,2
2000	16,1	15,6
2001	8,1	8,4
2002	5,1	4,5
2003	3,8	5,0
2004	8,5	8,9
2005	6,4	6,7
2006	3,8	3,9
2007	2,1	2,2

4. Ondersteuningsnoden

4.1 Nood aan ondersteuning bij het wonen

Voor de inschaling van de behoefte aan woonondersteuning en de ondersteuningsbehoefte in het dagelijkse leven konden we een beroep doen op de gegevens van het *zorggradatieproject* van het VAPH (toen nog Vlaams Fonds) die in 2006 beschikbaar kwamen. De bedoeling van het project was het beschikbare aanbod (en de eraan gelinkte personeelsnormen en subsidiering) meer te differentiëren in functie van de reële zorgbehoefte van aanwezige cliënten.

Momenteel bestaan er voor volwassen cliënten 11 verschillende vormen van ondersteuning. Voor het zorggradatieproject werden 25 nieuwe typemodules ontwikkeld: 19 gradaties voor wonen en 6 gradaties voor dagbesteding. Een typemodule geeft aan welke professionele handelingen of activiteiten ter ondersteuning van personen met een welbepaalde zorggraad (zorgzwaarte) nodig zijn. Men houdt daarbij rekening met de draagkracht van het sociale netwerk en het is enkel de bedoeling de ondersteuning die van het VAPH verwacht wordt te bepalen.

Een typemodule bestaat uit drie onderdelen.

Vooreerst wordt aangegeven welke personeelsomkadering nodig is i.v.m. het wonen en i.v.m. de dagbesteding.

I.v.m. het wonen wordt deze bepaald door:

- de permanentie overdag: 8 intensiteiten te onderscheiden binnen 3 grote categorieën: P0, P1, P2, P3: overdag is er geen personeel aanwezig; P4: overdag is er personeel aanwezig maar niet voortdurend; P5, P6, P7: overdag is er voortdurend personeel aanwezig;

- de begeleidingsintensiteit: 6 gradaties gaande van begeleiding op afspraak onder de vorm van een consultatie, gemiddeld één keer per week (B1) tot dagelijks zeer intensieve ondersteuning i.f.v. de uitzonderlijke ondersteuningsbehoeften (B6);
- de nachtpermanentie/ondersteuning: 5 gradaties gaande van geen ondersteuning tijdens de nacht, geen personeel aanwezig noch stand-by (N0) tot fysiek personeel aanwezig tijdens de nacht met toezicht en een aanbod van intensieve ondersteuning meermaals per nacht en dit i.f.v. gedrag en/of verzorging/verpleging (N4).

I.v.m. de dagbesteding wordt de benodigde personeelsomkadering bepaald door permanentie (Pdb) en begeleidingsintensiteit (Bdb). Vervolgens wordt aangegeven welke elementen van ondersteuning nodig zijn (bijvoorbeeld informatie & advies geven) en met welke intensiteit. Ten slotte kunnen verzwaren die niet binnen het reguliere circuit kunnen opgenomen worden aan de modules worden toegevoegd (bijvoorbeeld verpleging, logopedie, ...).

De woonmodules 5 tot 9 komen in principe in aanmerking voor het beschermd wonen.

In onderstaande tabel geven we een overzicht van de woonmodules voor onze doelgroep van het beschermd wonen. We zien inderdaad een concentratie voor de typemodules 5 (24,3%), 7 (14,2%) en 8 (21,3%). De typemodules 6 (7,1%) en 9 (8,9%) komen wat minder voor. We zien dat er daarnaast nog andere modules opduiken die strikt genomen minder voor het beschermd wonen in aanmerking komen. Dit kunnen zowel personen in lage modules zijn (die in feite te zelfredzaam zijn voor het beschermd wonen) (1 tot 4) als personen in hoge modules die te weinig zelfredzaam zijn (10 en hoger). Deze laatste groep hoort mogelijk meer thuis in het geïntegreerd wonen. Aangezien cliënten met een erkenning voor het project geïntegreerd wonen niet werden opgenomen in de steekproef anticipeerden diensten mogelijk op deze regeling door reeds zwakkere cliënten in het beschermd wonen op te nemen.

Tabel 2.6 Cliënten beschermd wonen naar ingeschaalde woonmodule (in %)

Inschaling woonmodule	Steekproef (n=225)	Respons (n=169)
Module wonen 1	0,9	0,0
Module wonen 2	1,8	1,8
Module wonen 3	5,3	4,7
Module wonen 4	3,6	4,1
Module wonen 5	24,9	24,3
Module wonen 6	8,4	7,1
Module wonen 7	13,8	14,2
Module wonen 8	20,9	21,3
Module wonen 9	8,4	8,9
Module wonen 10	4,0	3,6
Module wonen 11	5,3	7,1
Module wonen 12	1,3	1,8
Module wonen 14	0,4	0,0
Module wonen 15	0,4	0,6
Module wonen 16	0,4	0,6

4.2 Nood aan ondersteuning bij het dagelijks maatschappelijk functioneren

Eveneens in het kader van het hoger besproken zorggradatieproject werd de maatschappelijke ondersteuningsbehoefte van de cliënten gescoord. Daarvoor werd gebruik gemaakt van de SIS (Support Intensity Scale, Thompson et al., 2004). Deze schaal kwam tot stand in de VS in opdracht van de AAMR (American Association on Mental Retardation) en werd aangepast voor het Nederlandse taalgebied (Supports Intensity Scale SIS-NL-1.0, Schaal Intensiteit van Ondersteuningsbehoeften).

Het instrument gaat na welke ondersteuning er nodig is om in de maatschappij te kunnen functioneren los van de vraag of de persoon daar op dit moment ondersteuning voor ontvangt.

De vragen omvatten 57 domeinen van huiselijke bezigheden tot leren, werken en sociaal bezig zijn. Ze is opgebouwd uit 3 secties. Sectie 1 handelt over de ADL-activiteiten: activiteiten in huis, activiteiten in de samenleving, activiteiten m.b.t. leren en permanente vorming, arbeidsmatige activiteiten, activiteiten m.b.t. gezondheid en veiligheid en sociale activiteiten. Sectie 2 is aanvullend t.o.v. sectie 1 en gaat uitsluitend over de belangenbehartiging. In sectie 3 gaat het over speciale medische en gedragsmatige ondersteuning (bijvoorbeeld stomaverzorging, ...).

Bij het invullen van de ondersteuningsbehoefte worden telkens drie aspecten gescoord:

- de frequentie van de ondersteuning: score 0 voor minder dan één keer per maand, score 1 voor maandelijks tenminste één keer per maand maar niet

- wekelijks, score 2 voor wekelijks, score 3 voor één keer per dag of minder en score 4 voor één keer per uur of misschien zelfs nog frequenter;
- de dagelijkse ondersteuningstijd: score 0 als er geen ondersteuning nodig is, score 1 voor minder dan 30 minuten per dag, score 2 voor 30 minuten tot minder dan 2 uur, score 3 voor ten minste 2 uur maar minder dan 4 uur en score 4 voor 4 uur ondersteuning of méér;
  - het type ondersteuning: score 0 voor als er geen ondersteuning van welke aard dan ook nodig is, score 1 voor slechts toezicht of ‘monitoring’, score 2 voor met woorden of gebaren ergens toe moeten aangezet worden (‘prompten’), score 3 voor gedeeltelijke fysieke assistentie van een begeleider en score 4 voor volledige fysieke assistentie of het volledig overnemen van de nodige handelingen of activiteiten.

In een ‘somscore’ worden de scores van deze drie aspecten telkens per item opgeteld. Deze somscores hebben een bereik van 0 tot 12.

Deze somscores worden door het VAPH op hun beurt gesommeerd in een SIS-indexPlus-score die dan nog eens gecategoriseerd worden in een SIS-pluscategorie. Meestal wordt daar dan mee gewerkt. Er worden 4 niveaus onderscheiden: >75 voor een lage ondersteuningsbehoefte, 76 tot 84 voor een matige, 85 tot 99 voor een eerder hoge en 100 tot 119 voor een hoge ondersteuningsbehoefte.

De cliënten beschermd wonen in onze groep bevinden zich vooral in de matige (50,9%) en in de eerder hoge (29,8%) SIS-pluscategorie (tabel 2.7). We krijgen een vergelijkbaar beeld in de responsgroep, maar zien toch een lichte ondervertegenwoordiging (statistisch significant op het 5%-niveau) van de lage (6,7%) en matige (49,7%) SIS-pluscategorieën, waar tegenover een iets sterkere vertegenwoordiging van de eerder hoge (31,3%) en hoge (12,3%) categorieën staat. De meer zelfredzame cliënten waren m.a.w. iets minder bereid om mee te werken wat mogelijk kan verklaard worden doordat deze personen ook i.v.m. het financiële beheer een grotere autonomie nastreven en minder pottenkijkers dulden.

Tabel 2.7 Ondersteuningsbehoefte van de cliënten beschermd wonen (in%)

Ondersteuningsbehoefte (SIS-pluscategorie)	Populatie (n=831)	Steekproef (n=236)	Responsgroep (n=179)
Laag (>75)	8,4	7,6	6,7
Matig (75-84)	50,9	51,3	49,7
Eerder hoog (85-99)	29,8	30,5	31,3
Hoog (100-119)	10,8	10,6	12,3

Bron: Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, eigen berekeningen

Er is een te verwachten positief verband tussen de SIS-pluscategorie en de inschaling van de woonmodule (tabel 2.8): wie veel ondersteuning nodig heeft bij het dagelijks maatschappelijk functioneren, heeft ook veel ondersteuning nodig bij het wonen (zie tabel 2.11) (significant op 1%-niveau).

Tabel 2.8 De ondersteuningsbehoefte op het vlak van wonen (inschaling woonmodule) naar de ondersteuningsnood op het vlak van het dagelijks maatschappelijk functioneren (SIS-indexplus score) (in %, n=169)

SIS-pluscategorie	Module Wonen			Totaal
	1-4	5-9	10-16	
Laag (>75)	2,4	4,1	0,0	6,5
Matig (75-84)	7,1	42,0	1,2	50,3
Eerder hoog (85-99)	1,2	23,1	7,1	31,4
Hoog (100-119)	0,0	6,5	5,3	11,8
Totaal	10,7	75,7	13,6	100,0

Verder zien we bij deze SIS-pluscategorie eveneens een te verwachten negatieve samenhang met het opleidingsniveau zij het dat deze trend statistisch niet significant bleek: hoe hoger de SIS-pluscategorie, hoe lager het opleidingsniveau.

5. Tewerkstellings situatie (of dagbesteding)

Iets meer dan de helft van de cliënten (54,5%) is of was ooit tewerkgesteld (tabel 2.9). Een kwart (25,3%) werkt in een beschutte werkplaats, 18% is op invaliditeit en 8,4% is gepensioneerd. Een minderheid werkt in het reguliere arbeidscircuit (1,1%) of in een sociale werkplaats (1,7%), 2,8% van de cliënten is werkloos en 1,7% is in loopbaanonderbreking of heeft tijdskrediet.

Acht cliënten (4,5%) combineren twee tewerkstellingsstatuten: drie cliënten combineren een deeltijdse loonvormende tewerkstelling met een vorm van loopbaanonderbreking of tijdskrediet, vijf cliënten hebben naast hun deeltijdse tewerkstelling ook een deeltijdse invaliditeitsuitkering. Op één cliënt na die in het reguliere arbeidscircuit werkt, zijn al deze cliënten die deeltijds een vervangingsinkomen genieten (invaliditeit of tijdskrediet/loopbaanonderbreking) aan het werk in een beschutte werkplaats.

Tabel 2.9 Tewerkstellingssituatie van de cliënten beschermd wonen (in %, n=178, combinaties zijn mogelijk)

(Loonvormende) reguliere tewerkstelling	1,1
Tewerkstelling in beschutte werkplaats (loonvormend)	25,3
Tewerkstelling in sociale werkplaats (loonvormend)	1,7
Werkloos	2,8
In loopbaanonderbreking, tijdskrediet, ... (eventueel halftijds)	1,7
Op invaliditeit	18,0
Gepensioneerd	8,4
Niet tewerkgesteld (geen loonvormend werk)	45,5

Naast deze loonvormende tewerkstelling, hebben heel wat cliënten beschermd wonen uiteraard ook een of andere vorm van (gestructureerde) dagbesteding. Deze vormen van dagbesteding worden onderling vaak gecombineerd: één cliënt kan dus verschillende dagbestedingsvormen per week hebben.

In onderstaande tabel 2.10 zien we dat een derde van de respondenten (31,3%) niet-loonvormende arbeidsmatige activiteiten heeft. Het gaat hier om atelierwerk, begeleid werken, werken in een enclave, ... Dit gebeurt bij deze cliënten gemiddeld voor 18 à 19 uren per week.

Een andere derde (31,8%) heeft een niet-arbeidsmatige dagbesteding in een VAPH-voorziening. Het gaat hier bijvoorbeeld om ontspanningsactiviteiten in het dagcentrum of tehuis. Ook hier gaat het gemiddeld om zo'n 20 uren per week wat ongeveer overeen komt met een halftijdse bezigheid.

4,7% van de respondenten heeft een vorm van arbeidsmatige dagbesteding in niet-VAPH voorzieningen. Dit is gemiddeld voor 6,3 uren in de week.

8,4% van de respondenten heeft een andere georganiseerde dagbesteding en dit voor gemiddeld een kleine 10 uren in de week. Deze andere dagbesteding kan verschillende vormen aannemen: van vrijwilligerswerk (5 personen) tot vrijetijdsactiviteiten (zwemmen, kunstacademie, activiteit op de boerderij, seniorenwerking, aanbod dienstencentrum of winkelen).

Bij 4 respondenten werd expliciet aangegeven dat men als dagbesteding huishoudelijke taken heeft. Vermoedelijk zullen heel wat meer cliënten beschermd wonen in meerdere of mindere mate huishoudelijke taken uitvoeren al dan niet onder begeleiding, al dan niet individueel of in groep en al dan niet gestructureerd of georganiseerd. Om deze reden werd dit antwoord hier niet mee in rekening genomen.

Tabel 2.10 Gestructureerde dagbesteding van de cliënten tijdens de week en gemiddeld aantal uren (n=168)

Gestructureerde dagbesteding	% cliënten	Gemiddeld aantal uren per week
Loonvormende tewerkstelling	23,8	32,1
Niet-loonvormende arbeidsmatige activiteiten (atelierwerk, begeleid werken, enclave, ...)	31,3	18,6
Niet-arbeidsmatige dagbesteding in VAPH-voorziening (bv. ontspanningsactiviteiten in dagcentrum, tehuis, ...)	31,8	20,0
Niet-arbeidsmatige dagbesteding in niet-VAPH voorzieningen	4,7	6,3
Andere georganiseerde dagbesteding	8,4	9,8

6. Kenmerken van de dienst

Ook wat betreft de kenmerken van de diensten kunnen we een aantal cijfers van de respons vergelijken met deze van de totale groep diensten beschermd wonen in Vlaanderen (tabel 2.11).

Naar provincie zijn Antwerpen en West-Vlaanderen het sterkst vertegenwoordigd in dit onderzoek (beiden 23,5%). Dit is in overeenstemming met de populatieverdeling. Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant kennen een iets kleinere vertegenwoordiging, respectievelijk 22,3% en 17,9%. De provincie Limburg kent met 12,8% van de respondenten de kleinste vertegenwoordiging.

Wat betreft de grootte van de dienst (in termen van het aantal cliënten die men in het beschermd wonen heeft) zijn cliënten uit de diensten met gemiddelde grootte (10 tot 19 cliënten) het meest vertegenwoordigd (43% in onze responsgroep), de grote diensten (meer dan 19 cliënten) zijn voor 31,8% vertegenwoordigd en de kleine diensten (minder dan 10 cliënten) voor 25,1%. Ook hier stemt deze verdeling in grote mate overeen met de populatieverdeling.

Tabel 2.11 Kenmerken van de diensten beschermd wonen (in %)

	Populatie (n=831)	Steekproef (n=236)	Responsgroep (n=179)
<i>Provincie (van de dienst)</i>			
Antwerpen	25,4	24,6	23,5
Limburg	13,5	13,1	12,8
Oost-Vlaanderen	22,5	23,3	22,3
Vlaams-Brabant	15,5	14,8	17,9
West-Vlaanderen	23,1	24,2	23,5
<i>Aantal cliënten beschermd wonen in de dienst</i>			
<10	24,0	24,0	25,1
10-19	46,5	46,7	43,0
>19	29,4	29,1	31,8

Er is merkwaardig genoeg een (statistisch significante) samenhang tussen de grootte van de dienst en de provincie waar de dienst werkzaam is. Vooral de provincies Limburg en Vlaams-Brabant kennen eerder grote diensten (zie tabel 2.12). De provincie Oost-Vlaanderen heeft eerder diensten met een beperkter aantal cliënten.

Tabel 2.12 Verdeling van de diensten naar grootte en naar provincie (in %, n=179)

Grootte van de dienst	Provincie				
	Vlaams-Brabant	Antwerpen	Limburg	West-Vlaanderen	Oost-Vlaanderen
<10 cliënten	9,4	31,0	21,7	26,2	32,5
10-19 cliënten	43,8	33,3	26,1	42,9	62,5
>19 cliënten	46,9	35,7	52,2	31,0	5,0

Er is ook een (statistisch significante) samenhang tussen de grootte van de dienst en de woonmodule waarvoor de cliënten in het beschermd wonen ingeschaald werden (tabel 2.13). De grootste diensten (meer dan 19 cliënten in het beschermd wonen) hebben daarbij relatief gezien meer cliënten uit de groep 0-4 of de groep 10 of meer in het beschermd wonen. Dit wijst er op dat de grootste diensten ook minder 'geschikte' cliënten (zowel meer autonome als minder autonome) voor het beschermd wonen selecteren. Bij het nagaan van de effecten van de schaal-grootte op het bestedingspatroon zal men met deze samenhang rekening moeten houden.

Tabel 2.13 Ingeschaalde woonmodule naar grootte van de dienst (in termen van het aantal cliënten beschermd wonen in de dienst) (in %, n=169)

Grootte van de dienst	Woonmodule			Totaal
	0-4	5-9	10 of meer	
<10	7,3	82,9	9,8	24,3
10-19	6,7	86,7	6,7	44,4
>19	18,9	54,7	26,4	31,4
	10,7	75,7	13,6	

Prob. $\chi^2 < .01$

7. Besluit

In dit hoofdstuk bekeken we enkele kenmerken van de populatie cliënten in het beschermd wonen.

De cliënten beschermd wonen zijn meestal ongehuwd en hebben een gemiddelde leeftijd van 46 jaar. Er zijn quasi evenveel mannen als vrouwen. De meerderheid heeft als hoogste opleidingsniveau het BuSO OV1 of OV2.

We stellen vast dat ze vooral behoren tot de groep met lichte tot matige mentale handicaps, wat ook de doelgroep is van deze zorgvorm.

De instroom in het beschermd wonen gebeurt vooral vanuit VAPH-voorzieningen, meer bepaald vanuit de tehuizen voor werkenden en de tehuizen voor niet-werkenden. Er is evenwel ook een ruime groep van een kwart die vanuit de thuis-situatie instroomt.

De meerderheid van de cliënten heeft een inschaling van de typemodule wonen van 5 tot 9 maar we zien dat een minderheid ook een lagere of hogere inschaling heeft.

De meerderheid van de cliënten beschermd wonen heeft een matige tot eerder hoge SIS-IndexPlus inschaling (die sterk samenhangt met de inschaling van de woonmodule). De meer zelfredzame groep is in de responsgroep iets ondervertegenwoordigd in vergelijking met de populatie.

Vanuit de gegevens over de tewerkstellingssituatie en dagbesteding stellen we vast dat een kwart van de cliënten loonvormend werk uitvoert vooral in een beschutte werkplaats. Ongeveer een derde was ooit tewerkgesteld en is nu op invaliditeit, gepensioneerd of werkloos. Ongeveer de helft van de cliënten beschermd wonen heeft geen tewerkstellingsstatuut.

De cliënten die niet (loonvormend) werken kennen meestal een deeltijds gestructureerde dagbesteding (18 à 20 uren in de week). Hierbij hielden we geen rekening met het uitvoeren van huishoudelijke taken, wat onmiskenbaar ook bij vele cliënten een vorm van (gestructureerde) dagbesteding zal zijn.

Wat de kenmerken van de diensten betreft zijn Antwerpen en West-Vlaanderen, overigens in overeenstemming met de populatieverdeling, het sterkst vertegenwoordigd, Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant kennen een iets kleinere vertegenwoordiging en de provincie Limburg de kleinste.

Naar grootte van de dienst (in termen van het aantal cliënten die men in het beschermd wonen heeft) zijn cliënten uit de diensten met gemiddelde grootte (10 tot 19 cliënten) het meest vertegenwoordigd.

We stellen ook vast dat de grotere diensten zich eerder in de provincies Limburg en Vlaams-Brabant bevinden, terwijl de kleinere diensten zich eerder in Oost-Vlaanderen bevinden.

Er is een samenhang van de grootte van de dienst met de ingeschaalde woonmodule van de cliënten die men in het beschermd wonen heeft. De grootste diensten nemen ook minder 'geschikte' cliënten (zowel meer autonome als minder autonome) op in het beschermd wonen

De gegevens van de responsgroep komen, waar de vergelijking mogelijk was, goed overeen met deze van de steekproef en de populatie zodat we er kunnen van uitgaan dat de resultaten representatief zijn voor de gehele populatie van cliënten beschermd wonen in Vlaanderen.

HOOFDSTUK 3

WOON- EN LEEFSITUATIE VAN DE CLIËNTEN

1. Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we een aantal kenmerken van de woonst van de cliënten beschermd wonen, met name de woonvorm (zelfstandig of niet), de vloeroppervlakte, de uitrusting, het gebouwentype en de afstand van het gebouw tot de moedervoorziening. In een tweede onderdeel bekijken we het huurstatuut. Vervolgens gaan we uitgebreid in op de kwaliteit van de woon- en leefsituatie.

2. Kenmerken van de woning

2.1 De woonvorm

Wat de woonvorm betreft wordt vanuit de regelgeving in Vlaanderen (in de Vlaamse Wooncode en het Vlaamse Kamerdecreet) een onderscheid gemaakt tussen twee woonvormen: de kamers en de zelfstandige woningen. Omdat deze opdeling ook zinvol is voor ons onderzoek en enigszins een maat is voor de autonomie van het wonen namen we ze in de vragenlijst over.

Een *zelfstandige woning* beschikt volgens de Vlaamse Wooncode minstens over een eigen toilet, een eigen wasgelegenheid én een eigen kookgelegenheid. Voorbeelden van zelfstandige woningen zijn eengezinswoningen en appartementen.

De Vlaamse Wooncode wordt geregeld door het decreet van 15 juli 1997 houdende de Vlaamse Wooncode. Deze wooncode kan worden beschouwd als de grondwet voor het woonbeleid in Vlaanderen. Het centrale uitgangspunt is het recht op een behoorlijke huisvesting voor iedere burger. Het uiteindelijke doel is de verwezenlijking van dit recht door het bevorderen van de beschikbaarheid van aangepaste woningen, van goede kwaliteit, in een behoorlijke woonomgeving, tegen een betaalbare prijs en met woonzekerheid (www.bouwenenwonen.be, april 2008).

De wooncode legt minimumnormen op waaraan (huur)woningen moeten voldoen. Op 1 februari 2008 werden een aantal kwaliteitsnormen voor woningen aan-

gepast, ondermeer de oppervlakenormen. De totale vloeroppervlakte van alle slaap-, kook- en leefruimtes samen moet minstens 18 m² bedragen voor één persoon, 27 m² voor 2 personen, 40 m² voor 3 personen, 50 m² voor 4 personen, 60 m² voor 5 personen.

Een *kamer* wordt, volgens de definitie van het Vlaamse kamerdecreet van 4 februari 1997, beschouwd als een woning waarin één of meer van de volgende voorzieningen ontbreken: een wc, een bad of douche, een kookgelegenheid. Als men voor één van deze voorzieningen een beroep moet doen op een gemeenschappelijke ruimte in of aansluitend bij het gebouw waar de woning deel van uitmaakt, dan is de woning een kamer.

Ook in het kamerdecreet worden er kwaliteits- en veiligheidsnormen vastgelegd. Inzake oppervlakte stelt het decreet dat:

- voor een kamer waarin geen kookmogelijkheden, noch een bad of stortbad aanwezig zijn, de oppervlakte ten minste 12 m² moet zijn bij bewoning door één persoon. Deze oppervlakte wordt verhoogd met 6 m² bij bewoning door twee personen;
- voor een kamer met een keukenfunctie en/of een badfunctie de hoger genoemde oppervlakenormen met 3 m² verhoogd wordt per functie.

Volgens de Woonsurvey 2005 (Heylen, 2008) wonen in Vlaanderen ongeveer 80% van de huishoudens in een ééngezinwoning, 20% wonen in een appartement of loft, 1% in een studio en slechts 0,1% op kamers. Uiteraard gaat het hier ook over huishoudens met meerdere personen.

Bij de toepassing van deze definities voor onze doelgroep nemen we aan dat, vanuit een emancipatorisch oogpunt, een zelfstandige woning de voorkeur verdient boven een kamer. We gaan er van uit dat de autonomie van de cliënt het meest gediend is met een woonruimte die alle voorzieningen omvat en dat daar het wonen het meest 'genormaliseerd' is. Toch mogen we dit niet absoluut stellen en voor een gedeelte van de doelgroep kan een kamer in een gemeenschappelijke woning een betere oplossing zijn dan een zelfstandige woning bijvoorbeeld om vereenzaming tegen te gaan of om meer te kunnen rekenen op onderlinge hulp.

Grosso modo komen in het beschermd wonen de beide woonvormen voor en we bespreken ze verder hieronder. Het gaat hier steeds over de *privé-woonruimte* van de cliënten d.w.z. de ruimte die de cliënt voor zich (eventueel samen met zijn/haar partner) ter zijner beschikking heeft. Daarnaast kunnen er gemeenschappelijke ruimten zijn die door meerdere cliënten kunnen gebruikt worden.

Een kamer met gemeenschappelijke voorzieningen

De helft van onze doelgroep (49,1%) verblijft in een kamer in een huis (of in een appartement) dat meerdere kamers voor cliënten beschermd wonen omvat. Het gaat hier telkens om een kamer waarin minstens één van de drie basisvoorzieningen (toilet, een bad of douche, een kookgelegenheid) ontbreekt. De ontbrekende voorziening(en) moet men dan delen met andere medebewoners.

In de meeste gevallen woont men alleen in deze kamer maar bij 6 personen (3,3%) is er een kamergeno(o)t(e).

Wat de aanwezige voorzieningen betreft is meer dan een derde van de kamers (37,5%) voorzien van een bad of douche, ruim een kwart (27,5%) van een toilet, en 10,7% van een wastafel (tabel 3.1). Een minderheid van de kamers is voorzien van een kookgelegenheid (5%) of een zithoek (4%).

De meeste kamers zijn m.a.w. slaapkamers zonder extra voorzieningen waarbij men voor sanitair en kookgelegenheid een beroep doet op de gemeenschappelijke voorzieningen in het huis of appartement.

Tabel 3.1 Aanwezige voorzieningen op de kamer (in %, n=88)

Bad of douche	37,5
En/of toilet	27,5
En/of andere: wastafel	10,7
En/of kookgelegenheid	5,0
En/of andere: zithoek	4,0

In tabel 3.2 vatten we samen welke gemeenschappelijke voorzieningen er aanwezig zijn. Het meest is er een gemeenschappelijke keuken aanwezig, gevolgd door gemeenschappelijk sanitair en een gemeenschappelijke zithoek. Verder zijn er nog gemeenschappelijke veranda's en hobbyruimten. De begeleiders vermelden verder nog vaak de aanwezigheid van gemeenschappelijke garages, wasplaatsen, bergingen, fietshokken, burelen, zolders en kelders evenals tuinen en terrassen.

Ook kunnen er nog gemeenschappelijke ruimten zijn die met de *niet-clianten* in het gebouw gedeeld worden (zoals bijvoorbeeld de hal, de lift, ...). Deze werden niet verder geïnventariseerd.

Tabel 3.2 Gemeenschappelijke voorzieningen voor cliënten beschermd wonen die kamers betrekken (in %, n=88)

Ingerichte keuken	98,7
En/of gemeenschappelijke zithoek, ontspanningruimte, ...	92,4
En/of toilet	92,4
En/of badkamer	91,1
En/of veranda	19,0
En/of hobbyruimte	7,6
En/of andere plaatsen (bureel, tweede slaapkamer, garage, ...)	81,0

Het aantal andere bewoners waarmee men deze gemeenschappelijke voorzieningen deelt in de woning of het appartement varieert van 1 tot 7 (tabel 3.3).

Tabel 3.3 Aantal medebewoners beschermd wonen in hetzelfde gebouw of dezelfde woning (in %, n=88)

1	11,4
2	21,6
3	31,8
4	19,3
5	10,2
6	2,3
7	3,4

Soms gebeurt het dat er ook nog cliënten van andere zorgvormen in hetzelfde gebouw verblijven. Er is ook een gemengd project waar bewoners van geïntegreerd wonen samen wonen met cliënten beschermd wonen in hetzelfde gebouw.

Zelfstandige woning

Eveneens ongeveer de helft van de groep (50,9%) betreft een zelfstandige woning d.w.z. een woning waar de 3 basisvoorzieningen (een toilet, een bad of douche en een kookgelegenheid) aanwezig zijn. Een deel van deze cliënten (36,8%) woont alleen in de woning en de overige cliënten (14%) wonen samen met een partner. Dit kan de huwelijkspartner zijn (of de partner met een samenlevingscontract) maar ook een vriend(in) of een andere cliënt waarmee men samenwoont om de kosten te delen.

Het samenwonen met eventuele kinderen of ouder(s) kwam in onze groep niet voor. Ook wonen er nooit meer dan twee personen samen.

In het gebouw waar de wooneenheid gelegen is verblijven in een derde van de situaties (34,1%) soms nog andere cliënten van het beschermd wonen zonder dat er daarom gemeenschappelijke voorzieningen zijn. Vooral bij de mensen die een studio of een appartement betrekken is dit het geval. Het aantal medebewoners varieert hier van 1 tot 9.

Ook komt het voor dat er in het gebouw waar de zelfstandige woning zich bevindt wel nog gemeenschappelijke ruimten zijn van andere cliënten die in hetzelfde gebouw op een kamer wonen.

Het *woningtype* van deze zelfstandige wooneenheden (tabel 3.4) kan ofwel een studio zijn (28,6%), een appartement (52,7%) of een huis (17,6%). Eén cliënt woont in een kamer die als zelfstandige woning wordt gebruikt (d.w.z. zonder gemeenschappelijke voorzieningen).

De 25 samenwonenden uit deze groep wonen ofwel in een volledig huis (7 situaties) of in een appartement (18 situaties).

Tabel 3.4 Verdeling van de cliënten in een zelfstandige wooneenheid naar woningtype (in %, n=91)

Kamer	1,1
Studio (met toilet én douche/bad én een kookgelegenheid)	28,6
Appartement (met afzonderlijke keuken, badkamer met douche/bad en toilet, afzonderlijke slaapkamer(s))	52,7
Volledig huis	17,6

Determinanten van de keuze van de woonvorm

We onderzochten door middel van een multivariate variantieanalyse de impact op de woonvorm (kamers met gemeenschappelijke voorzieningen of zelfstandige wooneenheden) van enkele kenmerken van de bewoners (geslacht, leeftijd, arbeidsduur, handicap, SIS-pluscategorie, ingeschaalde woonmodule en duur van het verblijf in beschermd wonen) en kenmerken van de dienst (schaalgrootte van de dienst in termen van het aantal cliënten dat men heeft in het beschermd wonen, provincie). In een multivariate analyse wordt het effect onderzocht van een variabele na controle voor alle andere variabelen in het model. We hielden rekening met significanties tot op het 10%-niveau.

Verschillende kenmerken van de cliënt i.v.m. de zelfredzaamheid (arbeidsduur, handicap, SIS-pluscategorie, ingeschaalde woonmodule) vertonen een onderlinge samenhang (zie ook hoger) zodat we in het model hier alleen de variabele met de belangrijkste impact behouden.

We vinden de belangrijkste verschillen voor de woonmodule waarvoor de cliënt ingeschaald werd in die zin dat cliënten met de hoogste inschaling (d.w.z. de minst zelfredzame cliënten) meer op kamers wonen dan andere cliënten. Van de groep met een woonmodule hoger dan 9 (23 cliënten in de analyse) woont 82,6% op kamers, van de middengroep met woonmodule tussen 5 en 9 (128 cliënten) 46,1% en van de laagste woonmodule 0 tot 4 (18 cliënten) slechts 27,8%. We zullen verder zien dat de kamers over het algemeen ook dichterbij de moedervoorzie-

ning gelegen zijn. Mogelijk gaat het hier om cliënten die eerder in het geïntegreerd wonen thuishoren maar blijkbaar is er een vloeiende overgang.

Ook de SIS-pluscategorie geeft duidelijke verschillen maar, zoals gezegd, is er hier een sterke samenhang met de ingeschaalde woonmodule.

De overige cliëntenkenmerken (geslacht, leeftijd, duur van het verblijf in beschermd wonen) leveren geen significante verschillen op.

Vooruitlopend op het volgende hoofdstuk bekeken we ook of het inkomen van de cliënt de keuze bepaalt omdat kamers toch de goedkoopste woonvorm zijn. Dit bleek niet het geval te zijn.

Wat de kenmerken van de dienst betreft stellen we een samenhang vast met de provincie (na controle voor ingeschaalde woonmodule van de cliënt). Antwerpen heeft het hoogste percentage kamers (71%). Dan volgt een middengroep met Limburg (52%), West-Vlaanderen (47%) en Oost-Vlaanderen (42%). Het laagst scoort Vlaams-Brabant met slechts 28% kamers.

Vlaams-Brabant scoort dan weer het hoogst voor het alleen betrekken van een zelfstandige woning (59,4% versus 36,9% gemiddeld).

De praktijk van het samenwonen met twee in een zelfstandige woning komt het meest voor in Oost-Vlaanderen (27,5% versus 13% gemiddeld).

Het is niet duidelijk waarmee deze verschillen samenhangen. Mogelijk vindt men in sommige provincies zoals Vlaams-Brabant minder ruime woningen met verschillende kamers of houdt de keuze eerder verband met regionale verschillen in aanpak en visie.

Naar schaalgrootte van de diensten zijn er geen significante verschillen.

2.2 Vloeroppervlakte

We vroegen ook aan de begeleiders een inschatting te maken van de vloeroppervlakte van de privé-woonruimte. Wat de zelfstandige wooneenheden betreft vroegen we om hierbij ook de oppervlakte van eventuele gangen, toilet, bergplaats mee in rekening te brengen als deze tot de privé-woonruimte behoren. Uiteraard gaat het hier om een inschatting van de begeleider waarop vermoedelijk enige marge zit.

In onderstaande tabel stellen we vast dat heel wat kamers minder vloeroppervlakte hebben dan de minimumnormen van het kamerdecreet aanbevelen. Voor kamers geldt de norm van minimaal 12 m² voor één persoon en minimaal 18 m² bij bewoning door twee personen (zie hoger). Eén cliënt die met twee op een kamer woont zit in de categorie minder dan 12 m² en de andere 5 in de categorie 12 tot 17 m². Dit betekent dat ongeveer 30% van de kamercliënten in een te kleine kamer woont.

Tabel 3.5 Totale vloeroppervlakte in m² van de privé-woonruimte naar woonvorm (in %)

Oppervlakte	Kamers (n=88)	Zelfstandige wooneenheden		Totaal (n=177)
		Alleen (n=64)	Koppels (n=25)	
Minder dan 12 m ²	21,6	0,0	0,0	10,7
12 m ² tot 17 m ²	42,0	6,3	16,0	23,7
18 m ² tot 26 m ²	17,0	12,5	32,0	14,1
27 m ² tot 39 m ²	13,6	17,2	0,0	13,0
40 m ² tot 49 m ²	4,5	9,4	24,0	9,6
50 m ² tot 59 m ²	0,0	25,0	64,0	9,6
60 m ² of meer	1,1	29,7	76,0	19,2

Bij de zelfstandige woonheden maken we onderscheid tussen de cliënten die er alleen wonen en deze die samenwonen. Globaal gezien is er in beide gevallen meer vloeroppervlakte beschikbaar. Toch zitten ook hier een aantal wooneenheden onder de minimumnormen aangezien de wooncode hier minstens 18 m² voor één persoon aanbeveelt en 27 m² voor twee personen.

2.3 Uitrusting

Bij de bespreking van de aanwezige uitrusting in de woning maken we een onderscheid tussen de aanwezigheid in de privé-woonruimte of in de gemeenschappelijke ruimten waarbij de uitrusting moet gedeeld worden met andere bewoners. Dit onderscheid valt meestal - maar niet altijd - samen met de opdeling in kamers en zelfstandige wooneenheden: gemeenschappelijke voorzieningen komen vooral bij kamerbewoners voor en zelden bij bewoners van zelfstandige wooneenheden. We rangschikken de voorzieningen in volgorde van de aanwezigheid bij de gehele groep (tabel 3.6).

Tv's, koelkasten, warm en koud stromend water zijn globaal het meest aanwezig en ook veelal in de privé-woonruimte.

Microgolfovens, diepvriezers, wasmachines, een tuin, en vaste telefoon of een droogtrommel zijn gemiddeld aanwezig. Sommige van deze toestellen zijn vooral gemeenschappelijk aanwezig wat er op wijst dat hier het aantal cliënten dat er gebruik kan van maken belangrijk begint te worden. Ook hangt dit samen met de werking in de gemeenschapshuizen waarin gemeenschappelijk huishoudelijke taken opgenomen worden.

Een pc en een internetaansluiting komen beperkt voor en in gelijke mate privé als gemeenschappelijk.

In vergelijking met de situatie in het Vlaamse Gewest zien we dat deze woningen globaal genomen (d.w.z. privé en gemeenschappelijk samen) even goed zijn uitgerust. Alleen voor pc's ligt de score in onze doelgroep lager.

Als we alleen rekening houden met wat aanwezig is in de privé-ruimte dan zien we dat de woningen minder goed zijn uitgerust.

Tabel 3.6 Aanwezige nuts- en comfortvoorzieningen (in%, n=179)

	Privé	Gemeen- schappelijk	Niet aanwezig	Vlaams Gewest*
TV-toestel	86,0	42,5	0	-
Koelkast	60,9	49,2	0	99,5
Warm stromend water	74,3	50,3	0,6	-
Koud stromend water	75,4	49,7	1,1	-
Microgolfoven	52,5	48,6	3,9	85,7
Diepvries	46,4	45,3	12,8	88,6
Wasmachine	33,0	52,0	15,1	92,7
Tuin, grasveld, terras, ...	33,5	53,1	16,8	-
Vaste telefoon	38,0	43,6	23,5	-
Droogtrommel	19,6	49,2	31,3	66,3
PC	22,3	20,7	55,9	62,2
Internetaansluiting	14,5	14,0	72,6	-

* Woonsurvey 2005 (Heylen, 2008).

2.4 Gebouwentype

Wat het gebouwentype betreft wonen ongeveer evenveel cliënten in een huis (48,6%) als in een appartementsgebouw (46,4%).

Bij de ééngezinswoningen zien we dat het vooral om woningen gaat in halfopen (17,9%) of gesloten bebouwing (17,3%). 13,4% van de cliënten woont in een huis in open bebouwing.

Bij de appartementsgebouwen gaat het vooral om kleinere gebouwen met eerder weinig wooneenheden: 23,5% heeft 1 tot 4 wooneenheden, 14,5% heeft 5 tot 9 wooneenheden. 8,4% van de cliënten woont in een appartementsgebouw van 10 wooneenheden of meer.

5% van de respondenten (wat staat voor 9 cliënten) woont in een ander type woning: een opgekalfaterde boerderij, een aantal gezinsappartementen samengevoegd tot één groot appartement met slaapkamers en een aantal gemeenschappelijke voorzieningen.

Er is een opvallend verschil tussen de gebouwentypes van de kamers en van de zelfstandige woningen: kamers zijn veeleer ondergebracht in afzonderlijke huizen en zelfstandige wooneenheden in appartementsgebouwen. Mogelijk leent de infrastructuur van huizen zich beter tot het inrichten van kamers.

Tabel 3.7 Gebouwentype naar woonvorm (in %)

Type gebouw	Kamers (n=88)	Zelfstandige wooneenheden (n=91)	Totaal (n=179)
<i>Eengezinswoning</i>	73,9	24,2	48,6
Met open bebouwing (alleenstaande woning)	21,6	5,5	13,4
Of met halfopen bebouwing (driegevelwoning)	29,5	6,6	17,9
Of met gesloten bebouwing (rijwoning)	22,7	12,1	17,3
<i>Appartementsgebouw</i>	22,9	70,3	46,4
Met 1 tot 4 woningen	10,2	36,3	23,5
Of met 5 tot 9 woningen	8,9	20,9	14,5
Of met 10 woningen of meer	1,3	14	8,4
Ander woningtype	3,8	6	5,0

2.5 Afstand tot de moedervoorziening

We gingen ook na hoe ver de woning gelegen is van de moedervoorziening (het tehuis, het dagcentrum, ...). Ook dit gegeven kan als een maat voor de graad van normalisering opgevat worden. Merk op dat het hier niet gaat om de afstand tot de dienst. Diensten kunnen om het even waar ondergebracht zijn maar dit werd niet verder bevraagd.

Drie kwart (76,5%) van de wooneenheden van de cliënten beschermd wonen bevindt zich volledig los van (het domein van) de moedervoorziening, 20,7% bevindt zich in de onmiddellijke nabijheid en een minderheid (1,7%) bevindt zich op het domein van de moedervoorziening. Bij twee respondenten (1,1%) bevindt de woning zich niet in de onmiddellijke nabijheid van de moedervoorziening maar wel in de nabijheid van de dienst beschermd wonen (hetzij in hetzelfde gebouw, hetzij vlak in de buurt).

Het valt op dat de kamers zich iets meer in de onmiddellijke nabijheid van de moedervoorziening bevinden dan de zelfstandige wooneenheden (tabel 3.8). We vermeldden reeds dat cliënten die in kamers wonen een lagere zelfredzaamheid hebben.

Er is ook een rechtstreeks verband tussen de SIS-pluscategorie en de afstand van de woning tot de moedervoorziening: hoe hoger de categorie hoe dichter de woning zich bevindt bij moedervoorziening (significant op het 5%-niveau). Mogelijk oordelen de diensten hier dat de nabijheid van de moedervoorziening een belangrijk element kan zijn bij de ondersteuning van deze cliënten.

Tabel 3.8 Afstand tot de moedervoorziening naar woonvorm (in %)

Afstand	Kamers (n=88)	Zelfstandige wooneenheden (n=91)	Totaal (n=179)
Deze woning of dit gebouw bevindt zich op het domein van de moedervoorziening	1,1	2,2	1,7
Deze woning of dit gebouw bevindt zich in de onmiddellijke nabijheid van (het domein van) de moedervoorziening	25,0	16,5	20,7
Deze woning of dit gebouw bevindt zich volledig los van (het domein van) de moedervoorziening	73,9	79,1	76,5
Andere situatie	0,0	3,1	1,1

3. Huurstatuut

3.1 Regelgeving sociale huisvesting

Vooralsnog is de huidige huurwetgeving een federale bevoegdheid. De verhuring aan specifieke kansengroepen in sociale huisvestingsprojecten is echter een Vlaamse bevoegdheid die vanaf 1 januari 2008 geregeld wordt via een nieuw kaderbesluit Sociale Huur ter uitvoering van de hogergenoemde Vlaamse Wooncode. Hierin worden ondermeer de sociale huisvesting, de sociale verhuurkantoren (SVK's) en de verhuring van gesubsidieerde woningen geregeld (Departement RWO, 2008).

Voor de uitvoering van de *sociale huisvestingsprojecten* zijn de sociale huisvestingsmaatschappijen (SHM's) en de Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen (VMSW) als opvolger van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM), de bevoorrechte partners. Einde 2003 bestond in Vlaanderen ongeveer 6% van het woningpatrimonium uit sociale huisvesting. Naast de sociale huisvestingsmaatschappijen zijn er ook nog sociale woningen in eigendom van andere sociale verhuurders zoals gemeenten en OCMW's (Winters et al., 2007).

Omdat ondermeer het Vlaamse aanbod aan sociale huurwoningen niet toereikend was voor de vraag, werden in de jaren negentig door de Vlaamse overheid *sociale verhuurkantoren (SVK's)* erkend. Een SVK huurt panden op de private huurmarkt en verhuurt ze door aan sociaal kwetsbare huurders. Het SVK treedt daarbij op als hoofdhuurder van de eigenaar. Het komt al zijn verplichtingen als huurder na. Tegenover de onderhuurder treedt het SVK op als sociale verhuurder.² In 2003 verhuurden de SVK's in Vlaanderen 3 430 woningen (Winters et al., 2007).

² Zie ook: <http://server1.vob-vzw.be/sociaalverhuurkantoor/index.htm> (april 2008).

Om recht te hebben op een sociale huurwoning van een SHM of een woning van een SVK zijn er een aantal *toegangsvoorwaarden* vastgesteld die we hier beknopt opsommen maar waarop nog heel wat uitzonderingen en detailregels bij gelden die ook lokaal kunnen verschillen.

- voorwaarde van meerderjarigheid;
- inkomensvoorwaarde: de inkomensgrenzen zijn vastgesteld op: 17 900 euro voor een alleenstaande zonder personen ten laste, 19 400 euro voor een alleenstaande gehandicapte (waarbij de integratietegemoetkoming niet als inkomen wordt beschouwd), 26 850 euro voor de andere personen, verhoogd met 1 500 euro per persoon ten laste;
- eigendomsvoorwaarde: men mag bij inschrijving geen woning of perceel bestemd voor woningbouw bezitten of in vruchtgebruik hebben;
- voorwaarde van taalbereidheid: bereidheid tot het volgen van een cursus Nederlands;
- voorwaarde van bereidheid tot inburgering: een ‘verplichte inburgeraar’³ dient bereid te zijn een inburgeringstraject te volgen;
- voorwaarde van inschrijving in bevolkings- of vreemdelingenregister: uitgangspunt is dat sociale huurwoningen bestemd zijn voor permanente bewoning en het niet de bedoeling kan zijn om er de tijdelijke opvang van bijvoorbeeld asielzoekers in te organiseren.

Naast deze toegangsvoorwaarden zijn er ook *toewijzingsregels* die door de verhuurder (SHM, SVK) worden toegepast.

De SHM’s hanteren het eerste toewijzingsstelsel. Dit stelsel houdt ondermeer rekening met rationele bezetting, een aantal absolute en optionele voorrangregels en de chronologische volgorde van inschrijvingen in het inschrijvingsregister.

De SVK’s hanteren het tweede toewijzingsstelsel. Ook hier wordt rekening gehouden met de rationele bezetting, een aantal absolute voorrangregels, de chronologische volgorde van inschrijven en een puntensysteem gebaseerd op o.a. de woonnod, de kinderlast, het actueel besteedbaar inkomen.

Naast deze standaard toewijzingsregels, kan een gemeente (of een intergemeentelijk samenwerkingsverband) opteren een eigen lokaal toewijzingsreglement uit te werken dat afwijkt van de standaard toewijzingsregels. Hiermee kan men o.a. voorrang geven aan specifieke doelgroepen (bijvoorbeeld voor ouderen, personen met een handicap, ...) of kan men de eventuele verstoring van de leefbaarheid in bepaalde wijken of wooncomplexen het hoofd bieden.

Naast de verhuring van sociale woningen vanuit de VMSW, de SHM’s en de SVK’s, kunnen ook woningen gehuurd worden via het *Vlaams Woningfonds* (VWF). Langs dit zelfde fonds kan men ook sociale leningen aangaan om een

---

³ Volgens decreet van 28 februari 2008 betreffende het Vlaamse inburgeringsbeleid.

woning te verwerven. De voorwaarden om beroep te kunnen doen op dit fonds zijn dezelfde als deze van het Sociaal Huurbesluit (zie hoger) maar kennen als extra voorwaarde dat er minimum één kind ten laste moet zijn in het aanvragende gezin. Tevens zijn de inkomensvoorwaarden minder streng. Op 15 mei 2008 is het maximum inkomen voor een gezin met één kind ten laste 28 350 euro, te verhogen met 1 500 euro per extra kind ten laste.⁴

Een andere maatregel om de betaalbaarheid van het wonen te ondersteunen is de *Vlaamse tegemoetkoming in de huurprijs* die bestaat uit een maandelijkse *huursubsidie* en een eenmalige *installatiepremie*.⁵ De tegemoetkoming in de huurprijs ondersteunt mensen met een laag inkomen die verhuizen van een slechte, onaangepaste woning naar een goede, aangepaste woning. Ook personen wiens woning niet meer is aangepast aan hun veranderde behoeften wegens ouderdom of handicap kunnen in aanmerking komen voor deze tegemoetkoming. De tegemoetkoming in de huurprijs werd ingevoerd bij het besluit van de Vlaamse Regering van 2 februari 2007 tot instelling van een tegemoetkoming in de huurprijs voor woonbehoefte huurders. De aanvragen en uitbetalingen gebeuren via het agentschap Wonen-Vlaanderen van elke provincie. De voorwaarden voor het verkrijgen van deze tegemoetkoming zijn de volgende:

- het netto belastbaar inkomen mag niet hoger zijn dan 14 550 euro;
- de huurprijs van de nieuwe woning mag maximaal 485 euro bedragen;
- zowel de woning die men wenst te verlaten als de nieuwe woning die men wil betrekken wordt beoordeeld door de Vlaamse overheid.

Het bedrag van de tegemoetkoming hangt af van de hoogte van het inkomen en van het aantal jaren dat ze wordt uitbetaald. Bejaarden vanaf 65 jaar en personen met een ernstige handicap krijgen de voordeligste huursubsidie levenslang.

3.2 Verhuurders van de woningen in het beschermd wonen

De overgrote meerderheid van de cliënten beschermd wonen (95%) is huurder van de woning of kamer (tabel 3.9). Slechts een zeer kleine minderheid is eigenaar van de woning waarin men woont (1,7%). Bij 3,4% van de cliënten stelt de dienst beschermd wonen of de moedervoorziening de woning ter beschikking zonder een echt huurcontract maar met een financiële regeling tussen die dienst of moedervoorziening en de cliënt.

Niet altijd huurt de cliënt rechtstreeks van de verhuurder. In 46,4% van de situaties (83 cliënten) treedt de dienst op als tussenpersoon tussen de cliënt en de uiteindelijke verhuurder. We bekijken hieronder wie de uiteindelijke verhuurder (al of niet de eigenaar) van het pand is.

---

⁴ www.vlaamswoningfonds.be, mei 2008.

⁵ www.bouwenenwonen.be (september 2008). De vermelde bedragen zijn deze van 2007.

In bijna de helft van de huursituaties (48,2%) is er een private verhuurder (particuliere persoon, vennootschap, ...).

Op de tweede plaats en in een kwart van de gevallen (26,5%) is het de dienst beschermd wonen zelf of de moedervoorziening (of de vzw van de moedervoorziening) die het eigen patrimonium ter beschikking stelt. Er is hier een samenhang met de grootte van de dienst in die zin dat het vooral grote diensten zijn die dit doen.

De Sociale Huisvestingsmaatschappij en (of Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen) komt op de derde plaats met 14,7% van de verhuren.

De andere instanties zijn veel minder belangrijk: sociale organisatie (vzw, kerkfabriek, ...), familieleden van de cliënt, andere publieke overheden, een sociaal verhuurkantoor, het Vlaams Woningfonds, een OCMW of nog andere verhuurders. Deze andere verhuurders zijn de vzw van de voorziening of de dienst (3 cliënten) en een stichting (1 cliënt). Geen enkele cliënt geniet van een huursubsidie.

Wat de sociale huur betreft zien we dat de cijfers voor onze doelgroep iets lager liggen (14,7%) dan deze voor de huurders in de Vlaamse bevolking (18,8%). Bovendien moeten we ook rekening houden met het feit dat de inkomensgrenzen van alleenstaande personen met een handicap hoger zijn dan deze van alleenstaanden zonder handicap en dat bij de berekening van dat inkomen de integratietegemoetkoming niet als inkomen beschouwd wordt. Met andere woorden: mogelijk is het potentieel van sociale huurders bij de cliënten beschermd wonen daarvoor hoger dan bij de Vlaamse bevolking en kent de groep cliënten beschermd wonen dus een daadwerkelijk lager gebruik van sociale huisvesting.

Wat verder nog opvalt hier is het belang van de voorzieningen zelf als verhuurder.

Tabel 3.9 Verhuurder (eigenaar) van de woning (in %)

Verhuurder (eigenaar)	Cliënten beschermd wonen (n=170)	Vlaamse bevolking* (n=1 256)
Een private verhuurder (particuliere persoon, vennootschap, ...)	48,2	75,8
Dienst beschermd wonen zelf of de moedervoorziening	26,5	-
Sociale Huisvestingsmaatschappij (of Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen)	14,7	18,8
Een sociale organisatie (vzw, kerkfabriek, ...)	2,4	-
Een familielid van de cliënt	2,4	-
Een andere publieke overheid (gemeente, intercommunale, ...)	1,2	0,7
Sociaal Verhuurkantoor	0,6	0,9
Vlaams Woningfonds	0,6	0,6
Een OCMW	0,6	3,0
Andere verhuurder	2,9	

* Bron: Woonsurvey 2005 (Heylen, 2008).

Zoals gezegd gebeurt het frequent dat het niet de cliënt zelf is maar de dienst of de moedervoorziening die als huurder optreedt en de woningen verder onderverhuurd aan de cliënten. Er zijn momenteel in de sociale huisvesting in feite twee systemen waarlangs aan personen met een handicap voorrang kan gegeven worden.

Een eerste regeling bestaat reeds geruime tijd voor het nieuwe sociale huurbesluit bestond. SHM's hebben de mogelijkheid om huizen uit de sociale huisvesting te verhuren aan welzijnsvoorzieningen (bijvoorbeeld diensten beschermd wonen). Deze diensten kunnen dan op hun beurt in deze huizen van de SHM ook cliënten huisvesten die niet aan de voorwaarden van de sociale huisvesting voldoen. Ook in het nieuwe kaderbesluit sociale huur blijft deze mogelijkheid bestaan. Het MB van 24 oktober 2008 regelt deze mogelijkheid maar beperkt deze in aantal. Zo kan maximum 1% van het patrimonium van een SHM worden doorverhuurd aan (ondermeer) lokale besturen en welzijnsorganisaties. Ook mag er enkel van deze regeling gebruik gemaakt worden als men niet kan werken via een doelgroepenbeleid in het lokaal toewijzingsreglement (zie volgende alinea).

Een andere mogelijkheid om vanuit de sociale huisvesting voorrang te geven aan personen met een handicap is het artikel 28 uit het nieuwe sociale huurbesluit. Dit artikel biedt de mogelijkheid aan gemeenten om specifieke doelgroepenplannen op te stellen. Met deze plannen kan de gemeente bij de toewijzing van woningen voorrang geven aan specifieke doelgroepen zoals personen met een handicap. Ook kan men hierdoor een specifiek doelgroepenproject opstarten. De gemeente stuurt deze doelgroepenplannen aan en dient hiervoor in overleg te gaan met de huisvestings- en welzijnsactoren. In dit scenario blijft het de SHM die rechtstreeks aan bijvoorbeeld cliënten beschermd wonen verhuurt. Deze cliënten dienen dan

ook aan de opgenoemde voorwaarden van sociale huisvesting te voldoen (wat niet het geval is als men onrechtstreeks aan deze cliënten verhuurt buiten het sociale huurbesluit, zie hoger).

4. Kwaliteit van de woning

In de vraagstelling werd een onderscheid gemaakt tussen de objectieve woonkwaliteit op zich (de 'fysieke kenmerken') en de eerder subjectieve beleving door de cliënt. In beide gevallen was het de begeleider die antwoordde.

Bij de subjectieve beleving spelen ook andere factoren die de woontevredenheid van de cliënt kunnen kleuren zoals bijvoorbeeld de tevredenheid omwille van de autonomie die men verwierf. We kaderden daarom de tevredenheid omtrent de woonkwaliteit binnen de tevredenheid met de bredere leefsituatie.

4.1 Fysieke kenmerken

Het merendeel (58,2%) van de privé-woonruimten van de cliënten beschermd wonen heeft een centrale verwarming op gas, 21,5% op stookolie. Bij 18,6% van de cliënten gebeurt de verwarming elektrisch. Een minderheid heeft een gecombineerde verwarming van gas en elektriciteit (1,2%) of een verwarming met een mazout uit een tank (0,6%). In vergelijking met de situatie in Vlaanderen (alle woningen) valt op dat er voor onze doelgroep een heel wat ruimer gebruik is van elektrische verwarming die minder milieuvriendelijk en duurder is.

Tabel 3.10 Type verwarming van de privé-woonruimte (in %, n=179)

Verwarmingstype	Cliënten beschermd wonen	Vlaams Gewest*
Centrale verwarming op gas	58,2	54,0
Centrale verwarming op stookolie	22,1	33,4
Elektrische verwarming	18,6	8,2
Combinatie van gas en elektriciteit	1,2	-
Andere	-	4,4

* Bron: Woonsurvey 2005 (Heylen, 2008).

Ruim twee derde van de begeleiders (70,4%) vindt de totale kwaliteit van de verschillende onderdelen in de privé-woonruimte van hun cliënt goed (50%) tot zeer goed (20,4%). Een kwart (23,7%) vindt de kwaliteit middelmatig, 6,2% vindt de kwaliteit slecht tot zeer slecht (respectievelijk 5% en 1,2%).

Vooraf de bouwfysische staat (muren, dak, vloeren, ramen, ...), de elektrische en de verwarmingsinstallatie worden als goed beoordeeld. De sanitaire installatie

wordt iets minder goed beoordeeld. De isolatie (dubbel glas, dakisolatie, ...) wordt het minst goed beoordeeld: 13,1% beoordeelt de isolatie als slecht en 2,3% als zeer slecht.

We kunnen deze cijfers ook (met de nodige voorzichtigheid) vergelijken met deze voor het Vlaamse woningpatrimonium in de Woonsurvey (Heylen, 2008). Wat de bouwfysische staat van de woningen betreft wordt 65,5% als goed (en zeer goed) beoordeeld, 25,3% als matig en 9,2% als slecht wat iets minder goed is dan onze score.

Isolatie (dubbel glas, dakisolatie, ...) is ook in Vlaanderen een zwak punt en slechts in 66,4% van de woningen is dubbel glas (bijna) overal aanwezig. Als we dat gelijkstellen met het goed tot zeer goed in onze vragenlijst dan zit onze doelgroep daarmee toch op Vlaams niveau.

De elektrische installatie is in 90% van de woningen in Vlaanderen in goede staat wat iets beter zou zijn dan voor onze groep.

Voor de andere aspecten zijn er geen vergelijkingspunten.

Tabel 3.11 Kwaliteit van de privé-woonruimte volgens de begeleider (in %, n=178)

Kwaliteit	Ze er slecht	Slecht	Middel- matig	Goed	Ze er goed
Bouwfysische staat (muren, dak, vloeren, ramen, ...)	1,7	1,7	20,7	53,1	22,9
Isolatie (dubbel glas, dakisolatie, ...)	2,3	13,1	27,8	38,6	18,2
De sanitaire installatie	0,6	4,0	25,9	52,9	16,7
De elektrische installatie	1,7	2,3	20,9	52,0	23,2
De verwarmingsinstallatie	0,0	3,9	21,9	53,4	20,8
Samengevoegd totaal	1,2	5,0	23,7	50,0	20,4

4.2 Subjectieve evaluatie van de woon- en leefsituatie

4.2.1 Tevredenheid van de cliënt met de woon- en leefsituatie

In het algemeen is, volgens de begeleiders, een ruime meerderheid van de cliënten eerder tevreden (50,9%) tot heel tevreden (32,5%) met de woon- en leefsituatie, 11,3% is neutraal er over en een kleine minderheid is eerder ontevreden (4,6%) tot heel ontevreden (0,7%).

Het meest tevreden is men - en we hadden niets anders verwacht - over de begeleiding door de dienst. Ook over de meeste andere aspecten (de privé-woonruimte, de woonomgeving, de zelfstandigheid, het sociale leven en de dagbesteding) is men redelijk tevreden. Het minst tevreden (maar toch ook redelijk tevreden) is men over de woning (of het gebouw) waar men in woont.

Tabel 3.12 Tevredenheid van de cliënt met de woon- en leefsituatie volgens de begeleider (in %)

	Heel ontevreden	Eerder ontevreden	Neutraal	Eerder tevreden	Heel tevreden
De begeleiding door de dienst	1,1	1,7	9,2	51,1	36,8
De privé-woonruimte op zich (comfort, inrichting, grootte, ...)	1,1	4,5	9,7	47,2	37,5
De woonomgeving (straat, wijk, ...)	1,1	5,1	8,6	50,9	34,3
De zelfstandigheid, zelfbepa- ling, ...	0,0	1,7	14,5	50,3	33,5
Zijn/haar sociaal leven	0,0	8,5	10,8	51,1	29,5
De dagbesteding	1,2	2,9	9,9	57,6	28,5
De woning (of het gebouw)	0,6	7,4	16,6	48,0	27,4
Totaal	0,7	4,6	11,3	50,9	32,5

4.2.2 Positieve en negatieve aspecten

We stelden aan de begeleiders de vraag wat voor de cliënt de positieve en negatieve punten zijn van de woon- en leefsituatie. Het ging hier om een open vraag. Bijna alle begeleiders (n=169) gaven positieve punten op en 128 begeleiders ook negatieve.

We geven hieronder een bloemlezing van de antwoorden opgedeeld naar een aantal thema's. We geven de letterlijke antwoorden weer zoals ze in de vragenlijsten vermeld staan. Sommige begeleiders formuleerden daarbij zelf een aantal bedenkingen en andere vermeldden uitspraken van hun cliënt. Wat daarbij voor de ene bewoner positief is kan voor de andere negatief zijn. Het gaat hier immers om de subjectieve beleving van de cliënten die zich ieder in een andere woon- en leefsituatie bevinden en een verschillend verwachtingspatroon kunnen hebben tegenover het beschermd wonen.

Autonomie en vrijheid bij het alleen wonen

Ruim *twee derde* van de cliënten beschermd wonen geeft aan dat het beschermd wonen hen een grotere autonomie en (keuze)vrijheid biedt.

Heel wat cliënten halen het zelfstandig wonen aan als positief punt ('het op uw eigen wonen', 'een eigen sleutel hebben', 'uw eigen huishouden mogen doen', 'een eigen plek hebben').

Anderen lichten er enkele deelaspecten uit: gaande van de autonomie over het zelf beheren van een aantal zaken ('het zelf mogen kiezen over invulling vrijetijdsbesteding', 'zijn eigen zakgeld hebben en moet niet verantwoorden wat men daarmee doet') tot de keuzevrijheid over eerder materiële dingen ('zelf kiezen welk beleg je op de boterham wil' of 'de mogelijkheid tot huisdieren te houden').

Een vijfde van de cliënten haalt deze autonomie en vrijheid echter aan als een negatief punt: 'ik heb nu zelf een grotere verantwoordelijkheid, dit weegt soms zwaar'. Vooral het alleen zelfstandig wonen, brengt een aantal minder aangename zaken met zich mee: 'soms vallen ze mij lastig met telefoontjes of vragen aan de deur', 'het papierwerk valt niet mee', 'de huishoudelijke taken zijn soms te zwaar', 'het is veel werk om het huis proper te houden', 'te veel werk in de tuin', 'ik moet nu ook materiaal naar het containerpark brengen'.

Het in groep samen wonen versus het alleen wonen

Ook vindt ongeveer *een vijfde* van de cliënten het positief dat men nu min of meer kan kiezen met wie men samenwoont ('ik kan nu met mijn partner samenwonen', 'ik heb nu vrienden om me heen').

Men vindt dat dit in het algemeen de sfeer ten goede komt en men vergelijkt hierbij met het leven vroeger in de instelling of home waar men veel minder inspraak had in met wie er moest samengeleefd worden ('we vierden nu verjaardagen samen en gaan al eens weg met de groep').

Daartegenover staat dat een *klein derde* van cliënten zijn samenwoonsituatie als een negatief punt ervaart. Het gaat hier enerzijds om cliënten die het moeilijk hebben met het volledig alleen wonen of met het eenzaam zijn: 'ik wil graag liever meer samen zitten met de anderen in de gemeenschappelijke ruimte om tv te kijken', 'ik heb het moeilijk met de eenzaamheid 's avonds', 'als mijn medebewoner afwezig is, voel ik me eenzaam' 'ik vind het negatief dat ik niemand heb waarmee ik samen woon, soms zou ik meer begeleiding willen om samen dingen te doen, het alleen zijn is immers soms zeer moeilijk voor mij'.

Anderzijds zijn er ook heel wat cliënten die het moeilijk hebben met het samenwonen met medebewoners in een gemeenschapshuis ('het is niet altijd gemakkelijk om met 2 anderen overeen te komen', 'soms botst het wel eens als je samen leeft', 'het is niet gemakkelijk om samen te leven met verschillende karakters en gewoontes in één huis', 'soms is er ruzie tussen de bewoners, de andere bewoners commanderen mij', 'er is een te grote sociale controle').

Rust versus hinder

Ongeveer *één op vijf* cliënten haalt de rust in de woning of in de buurt waar de woning gelegen is aan als een positief punt. Men ervaart het alleen of in kleine groep wonen als een grote vooruitgang ten opzichte van de (residentiële) voorziening waar men vaak voordien verbleef ('veel rustiger dan in TNW in een leefgroep'). Een aantal cliënten halen ook de rust in de woonbuurt aan als positief punt.

Een tiende van de cliënten haalt echter geluidshinder aan als negatief punt van zijn woon- en leefsituatie. Men heeft het over de geluidshinder en de drukte die men ervaart van medebewoners, vooral dan in gemeenschapshuizen: 'het lawaai en de drukte van het samenleven'.

Er zijn echter ook cliënten die het geluid van de burens (vooral bij appartementsgebouw) of van de gehele buurt als negatief ervaren: 'lawaai in de woonblok', 'geluidshinder: ik woon nu dicht bij het stadscentrum', 'geluidsoverlast van publieke speeltuin achter het huis'.

Afstand tot voorzieningen, werk, begeleiding, familie

Ongeveer *een zesde* vindt de ligging van de woning een positief punt omdat ze kortbij een aantal voorzieningen gelegen is. Dit kan zowel kort bij algemene openbare voorzieningen zijn ('bushalte is vlakbij', 'dichtbij grote markt', 'niet ver van de winkels in de stad', 'kort bij het groene park'), als kort bij het eigen werk of hobby's ('ik kan nu te voet gaan werken') of kort bij de infrastructuur van de moedervoorziening ('dichtbij het dienstencentrum').

Een *minderheid* van de cliënten vindt dat zijn woning te veraf ligt van vrienden/familie ('ik woon te ver van mijn moeder'), van voorzieningen zoals de eigen moedervoorziening ('iets dicht bij de moedervoorziening zou nog praktischer zijn in zelfstandige verplaatsing') of van het werk ('te ver rijden naar het werk').

Beschikbaarheid van de begeleiding

Eveneens *één op zes* cliënten vindt het positief dat de begeleiding nu meer op maat is. Dit houdt ondermeer in dat men het goed vindt dat de begeleiding niet altijd in de buurt is ('ik sta op mijn eigen benen, maar er komt toch regelmatig begeleiding over de vloer', 'er is geen constant toezicht', 'ik word hier niet gecontroleerd') maar dat deze toch ook, als ze nodig is, te bereiken is. Vooral deze 'garantie op hulp' lijkt voor deze cliënten essentieel: 'bij problemen kan steeds iemand bereikt worden', 'de bereikbaarheid van de begeleiding', 'begeleiding om op terug te vallen bij problemen'.

Een tiende vindt het niet permanent beschikbaar zijn van de begeleiding dan weer een negatief punt. Er zijn cliënten die het moeilijk vinden om bij bepaalde problemen niet direct bij de begeleiding terecht te kunnen 'problemen kunnen niet altijd meteen opgelost worden of overlegd worden met begeleiding omdat ze niet altijd aanwezig zijn', 'de begeleiding is niet altijd in de buurt'. Andere cliënten vinden dat de begeleiding vooral niet genoeg aanwezig of bereikbaar is 'ik zou soms graag hebben dat de begeleiders wat meer komen', 'er is te weinig omkadering, ik moet vaak beroep doen op medebewoners die zelfstandiger zijn, en meer mogelijkheden hebben', 'ik heb een tekort aan individuele en persoonlijke begeleiding'.

‘soms zou ik meer begeleiding willen om samen dingen te doen’. Een andere cliënt heeft het dan vooral moeilijk met de afgesproken momenten waarop er enkel begeleiding is: ‘ik zou wel willen dat de begeleiding beschikbaar is als ik het wil, niet altijd zoals afgesproken’.

Inrichting en voorzieningen van de woning

Ongeveer *één op tien* cliënten vindt de inrichting en de voorzieningen van de woning een positief punt. Men kan de totale inrichting als positief ervaren (‘modern en comfortabel huis’, ‘gezellige studio’, ‘grote kamer’) of men haalt een aantal deelaspecten aan (‘goed kookvuur’, ‘aanwezigheid van tuin/terras’, ‘alles gelijkvloers wat belangrijk is voor mijn handicap’, ‘mooie meubels’).

Eén op vier cliënten haalt de inrichting van zijn woning echter als een negatief punt aan. Zo is de woning niet altijd aangepast aan de handicap: ‘de badkamer is onaangepast’, vooral de aanwezigheid van trappen of het niet gelijkvloers zijn, vormen hierbij een struikelblok: ‘de trap naar het eerste verdiep is moeilijk door fysieke handicap’, ‘er ontbreekt een lift in het appartementsgebouw’, ‘er zijn veel trappen maar er is geen lift’. Ook hier worden er een aantal deelaspecten aangehaald. Er zijn een aantal bouwfysische problemen: het kan gaan over een gebrekkige isolatie (‘koude ramen’), over vochtproblemen, over de grootte van de ruimten (‘slaapkamer is te klein’, ‘de woning zelf is heel klein’), over de indeling van de ruimten (‘keuken en living zijn open’), over de lichtinval (‘te weinig licht in de living’) voorts worden er ook problemen met de elektrische installatie en met de sanitaire installatie (‘de douche is niet waterdicht’) aangehaald. Maar ook de inrichting van de woning kan negatieve punten bevatten: ‘de zetels van woonruimte zijn niet heel comfortabel’, ‘de keukentoeestellen zijn verouderd’, ‘er is geen dampkap in de keuken’, ‘er is geen tv-internet op de kamer’, ‘er is onkruid i.p.v. bloemen in de tuin door te weinig onderhoud’.

Leven zoals iedereen

Een *minderheid* van de bewoners haalt ook het leven zoals iedereen als positief punt aan. Het gaat hier dan vooral over de ervaring dat het beschermd wonen de mogelijkheid biedt om een zo ‘normaal’ mogelijk leven te leiden zoals de meeste Vlamingen. Uitspraken die worden gedaan in deze zin zijn o.a.: ‘ik leef nu tussen gewone mensen’, ‘ik heb een gewoon (maar aangepast) huis in de rij tussen andere burgers’, ‘ik heb nu een volwaardig bestaan’, ‘ik ben aanvaard in de buurt waar ik woon’, ‘het wonen tussen de gewone man en vrouw’.

Maar ook hier ervaart een *kleine minderheid* van de cliënten dat het beschermd wonen hen toch niet (voldoende) toelaat om te leven als een gewone burger: ‘het samenwonen is niet gelijk aan het leven van de gewone burger in de straat, vooral

het niet gelijk zijn is moeilijk, ik wil zijn zoals anderen'. Daarmee samenhangend is er ook een cliënt die de problematiek van het ouder worden aanhaalt en niet goed weet hoe het dan verder moet hem: 'wat later? Mijn toekomstbeeld is troebel'.

Het financiële plaatje

Enkele cliënten halen als positief punt aan dat deze woonvorm voor hen een goedkope oplossing is. Deze cliënten hebben het dan vooral over de mogelijkheid om bepaalde kosten te delen door het samenwonen: 'doordat ik kan samenwonen met mijn vriendin, kunnen we de kosten delen'.

Daar tegenover staat dan dat, volgens de begeleiders, toch wel ruim *een zesde* van de cliënten het financiële aspect van het beschermd wonen eerder als een negatief punt ziet. Enerzijds zijn er cliënten die het beschermd wonen te duur vinden: 'kostprijs is hoog en er is bezorgdheid om later niet meer te kunnen betalen', 'Het is wel duur, ik moet zien dat ik rondkom. Ik moet wat minder bellen met mijn GSM'. Anderzijds ervaren een aantal cliënten de bewindvoerder of de budgetbegeleiding door de dienst als negatief: 'ik heb het gevoel van te weinig zelfstandig te zijn op het vlak van mijn financiën'. Ook ervaren enkele cliënten hun gehele financiële situatie als negatief: 'ik heb te weinig financiële mogelijkheden', 'ik kan soms moeilijk rondkomen met mijn geld', 'ik moet zeer zuinig leven, er is weinig ruimte om iets extra te kopen'.

We komen verder nog terug op deze subjectieve evaluatie van de financiële situatie.

5. Besluit

In dit hoofdstuk bekeken we een aantal kenmerken van de woning van de cliënten beschermd wonen, het huurstatuut en de kwaliteit van de woning en de woon- en leefsituatie.

Wat de *woonvorm* betreft valt de groep uiteen in cliënten die in een kamer wonen in een huis of appartement waar ook medebewoners wonen en cliënten die een zelfstandige woning betrekken (studio, appartement of volledige woning). De 'kamerbewoners' doen voor sanitair en kookfaciliteiten een beroep op gemeenschappelijke voorzieningen. Ook een gemeenschappelijke zithoek is er meestal aanwezig. De cliënten die een zelfstandige woning betrekken hebben alle basisvoorzieningen in de privé-ruimte. Opvallend is hier dat een ruime groep cliënten in deze privé-ruimte samenwoont hetzij met een partner hetzij met een vriend of vriendin.

We stellen vast dat de keuze voor de woonvorm (kamer of woning) ondermeer wordt bepaald door de inschaling van de woonmodule: hoe hoger de inschaling

(d.w.z. hoe hoger de ondersteuningsnood), hoe meer men op kamers woont. Ook de inschaling op de SIS-pluscategorie hangt hier sterk mee samen. Provinciaal vinden we eveneens enkele significante verschillen: Antwerpen heeft het hoogste percentage kamers, Vlaams-Brabant het laagste. In Vlaams-Brabant betreft men ook het meest een zelfstandige woning.

Bij deze vaststellingen omtrent de kenmerken van de woningen van cliënten beschermd wonen kunnen we de opmerking maken dat principieel, vanuit een emancipatorisch oogpunt, een zelfstandige woning de voorkeur verdient boven een kamer omdat een zelfstandige woning het meest 'genormaliseerd' is. Toch mogen we dit niet absoluut stellen en voor een gedeelte van de doelgroep kan een kamer in een gemeenschappelijke woning een betere oplossing zijn dan een zelfstandige woning bijvoorbeeld om meer te kunnen rekenen op onderlinge hulp. Mogelijk gaat het hier vooral om mensen die meer in het geïntegreerd wonen thuishoren waar het gemeenschapswonen meer voor de hand ligt.

Een niet onbelangrijke vaststelling is verder dat een 30% van de kamerbewoners in een te kleine kamer woont volgens de minimumnormen van het kamerdecreet. Ook bij de zelfstandige woningen is er een aantal dat niet voldoet aan de minimum oppervlakenormen zoals gedefinieerd in de Vlaamse Wooncode. Anderzijds stellen we vast dat globaal gezien (d.w.z. privé-gedeelte en gemeenschappelijk gedeelte samen) de woningen van de cliënten beschermd wonen even goed zijn uitgerust als deze in het Vlaamse Gewest. De privé-ruimten op zich (dus o.a. de kamers voor 'kamerbewoners') zijn in vergelijking iets minder goed uitgerust.

Drie kwart van alle wooneenheden bevindt zich volledig los van (het domein van) de moedervoorziening, waarbij de kamers zich iets meer in de onmiddellijke nabijheid van de moedervoorziening bevinden dan de zelfstandige woningen en waarbij we vaststellen dat personen met een hoge SIS-pluscategorie zich ook eerder in de nabijheid van de moedervoorziening bevinden. Mogelijk oordelen de diensten voor deze cliënten dat de nabijheid van de moedervoorziening ondersteunend kan zijn.

Als we inzoomen op het *huurstatuut* stellen we vast dat de overgrote meerderheid van de cliënten beschermd wonen, zijn woning of kamer huurt. In de helft van de gevallen is de woning eigendom van een private verhuurder, in een kwart van de gevallen is het de dienst of moedervoorziening zelf die eigenaar is. Een minderheid wordt gehuurd via sociale huisvesting of andere regelingen. Gezien de hogere inkomensgrenzen voor personen met een handicap en gezien het feit dat de integratietegemoetkoming niet meegerekend wordt als inkomen, zouden wellicht meer cliënten beschermd wonen moeten kunnen huren via de sociale huisvesting.

In bijna de helft van de situaties treedt de dienst beschermd wonen of de moedervoorziening op als tussenpersoon tussen de cliënt en de eigenlijke verhuurder.

Naar *bouwfysische kwaliteit* toe zien we dat de woningen of kamers van de cliënten beschermd wonen over het algemeen bevredigend is en vergelijkbaar is met Vlaanderen. We stelden wel vast de woningen of kamers van cliënten beschermd wonen in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde opmerkelijk meer elektrisch dan met stookolie verwarmd worden, wat zijn effect kan hebben op de kostprijs.

Via de begeleiders peilden we ook naar de *beleving van de cliënten* inzake hun woon- en leefsituatie. Over het algemeen zijn de bewoners eerder tevreden tot zeer tevreden. Het meest tevreden is men over de begeleiding door de dienst, het minst tevreden (maar toch nog overwegend tevreden) is men over de woning zelf of het gebouw waar men in woont.

Uit de antwoorden die we (via de begeleiders) van de cliënten kregen op de twee open vragen naar de positieve en negatieve punten van de woon- en leefsituatie staat de verkregen autonomie en vrijheid als het meest positieve punt vooraan. In vergelijking met de vorige opvangsituatie (vaak een residentiële VAPH-voorziening), ervaart men nu een grotere rust in en rond het huis, wat meestal als positief wordt ervaren. Een aantal cliënten vindt het ook positief dat de woning dicht bij voorzieningen gelegen is waardoor men maximaal zelfstandig kan boodschappen doen, naar het werk kan gaan of zijn vrije tijd kan invullen. Ook het feit dat de begeleiding meer op maat gebeurt (en de begeleiders niet altijd aanwezig zijn) wordt als een positief punt ervaren. Het financiële aspect van het beschermd wonen wordt dan weer meer als een negatief dan als een positief punt vermeld: men vindt het duur of moet moeite doen om rond te komen.

Bij de vermelde negatieve punten staat bij een derde van de groep de onvrede met de sociale aspecten van de woonsituatie vooraan. Het gaat hier enerzijds om cliënten die het moeilijk hebben met het volledig alleen wonen of met het eenzaam zijn en anderzijds ook om cliënten die het moeilijk hebben met het samenwonen met medebewoners in een gemeenschapshuis. Verder haalt één op vier cliënten de inrichting van zijn woning als een negatief punt aan hetzij omdat de woning niet altijd aangepast is aan de handicap hetzij om bouwfysische problemen. Een vijfde van de cliënten ervaart de autonomie en vrijheid als een negatief punt. Een op tien cliënten vindt het niet permanent beschikbaar zijn van de begeleiding dan weer een negatief punt.

HOOFDSTUK 4

FINANCIËLE SITUATIE

1. Inleiding

De hoofdpdracht van het onderzoek was de financiële positie van de cliënten in kaart te brengen. Deze financiële positie is de resultante van het inkomen (bijvoorbeeld uit arbeid, sociale uitkeringen, vermogen, ...) en de bestedingen. We willen daarbij weten in welke mate er sprake is van bestaansonzekerheid en toetsen dit t.a.v. van enkele criteria daarover in de literatuur (EU-SILC-norm, woonquote, spaarquote, bestedingspatroon).

We vermeldden reeds dat het voor onze doelgroep niet haalbaar was om inkomsten en uitgaven prospectief bij te houden zoals in klassieke huishoudbudgetenquêtes gebeurt. We opteerden er daarom voor, na een aantal proefinterviews bij diensten, de registraties door de begeleiders te laten doen en daarbij retrospectief te werk te gaan.

Voor de periodieke uitgaven en de uitgaven voor duurzame goederen die makkelijker kunnen teruggevonden worden was de referentieperiode 1 jaar. Voor de meer 'variabele' uitgaven (voeding, ontspanning, vervoer, gezondheidszorgen, ...) gingen we 14 dagen, één maand of 3 maanden terug.

De begeleiders nemen in het kader van hun begeleidingsopdracht van de cliënt ook de budgetbegeleiding op. Waar nodig werden ze verzocht ook de (wettelijke) vertegenwoordigers van de cliënten bij de gegevensinzameling te betrekken.

We beroepen ons voor de indeling in rubrieken volledig op het Belgische Huishoudbudgetonderzoek van FOD Economie. De *NIS-Nomenclatuur der bestedingen* omvat een uitgebreide lijst van alle mogelijke producten en diensten die vervolgens ondergebracht worden in een beperkt aantal rubrieken die soms een heel specifieke inhoud hebben. Deze werden in functie van de werkwijze in de diensten en de haalbaarheid voor de begeleiders afzonderlijk opgenomen of gegroepeerd. Het ging hier ook steeds om de out-of-pocket uitgaven.

Ook i.v.m. het inkomen houden we ons aan de definities van de huishoudbudgetenquête.

De laatste huishoudbudgetenquête dateert van 2006 en we vergelijken dan ook vooral met de resultaten van dit onderzoek.

In eerste instantie gaan we wat dieper in op de regelingen rond het budgetbeheer of de budgetbegeleiding van de cliënt.

2. Budgetbeheer

Het beheer van de gelden of goederen van de cliënt kan door de cliënt zelf opgenomen worden maar dikwijls zijn er ook andere personen bij betrokken. Dit kunnen familieleden zijn maar soms zijn er ook wettelijke vertegenwoordigers aangesteld door de vrederechter: een voorlopige bewindvoerder al of niet geassisteerd door een vertrouwenspersoon, in enkele gevallen ook een voogd (bij verlengde minderjarigheid) al of niet geassisteerd door een toeziende voogd.

Deze wettelijke vertegenwoordiger kan ermee worden belast het beheer volledig zelf in handen te nemen of om de te beschermen persoon bij te staan in het beheer van diens goederen of van sommige ervan (bijvoorbeeld helpen bij het invullen van de belastingaangifte). Voor handelingen die verder gaan dan het gewone beheer, bijvoorbeeld een onroerend goed verkopen, heeft de voorlopige bewindvoerder de toestemming van de vrederechter nodig. De bewindvoerder moet over zijn beheer rekenschap afleggen aan de vrederechter, aan de beschermde persoon zelf, en ook aan de eventuele vertrouwenspersoon.

Bij gewone budgetbegeleiding blijft de cliënt (of zijn vertegenwoordiger) het inkomen zelfstandig beheren en wordt alleen advies gegeven of toezicht gehouden op de besteding van het budget.

In tabel 4.1 geven we een overzicht van de betrokkenen bij het budgetbeheer of de budgetbegeleiding. Slechts in 6,2% van de gevallen beheert de cliënt zijn budget volledig zelfstandig en in 68% van de gevallen is de dienst beschermd wonen erbij betrokken.

Verder hebben 33,7% van de cliënten een voorlopige bewindvoerder en 3,9% een vertrouwenspersoon.

Een voogd komt slechts bij 15,2% van de cliënten voor en een toeziende voogd bij 0,6%.

Daarnaast zijn vooral familieleden betrokken (27,5%) en zelden een OCMW of nog andere instanties.

Tabel 4.1 Betrokken instanties bij het budgetbeheer of de budgetbegeleiding (in %, n=179, meerdere antwoorden zijn mogelijk)

Niemand, de cliënt beheert zijn budget volledig zelfstandig	6,2
De dienst beschermd wonen	68,0
De voorlopige bewindvoerder	33,7
De vertrouwenspersoon	3,9
De voogd	15,2
De toezienende voogd	0,6
Een familielid	27,5
Het OCMW	0,6
Het CAW	0
Andere personen of instanties	3,9

In tabel 4.2 onderzoeken we welke rol de dienst opneemt. Tot de begeleidingsopdracht van de diensten hoort de budgetbegeleiding (zie hoofdstuk 1) en, desgevallend, het budgetbeheer.

In een aantal diensten (bij 27,8% van de cliënten) wordt gewerkt met een systeem van lastgeving waarbij de vertegenwoordiger van de cliënt maandelijks een forfaitair bedrag ter beschikking stelt van de dienst beschermd wonen voor de vaste kosten. Dit systeem wordt geregeld door het *Besluit van de Vlaamse Regering van 15 juni 1994 betreffende het beheer van gelden of goederen van personen met een handicap door beheerders of personeelsleden van voorzieningen bedoeld in het decreet van 27 juni 1990 houdende oprichting van een Vlaams Fonds voor de sociale integratie van personen met een handicap* (BS 8.VII.1994). De cliënt heeft bijgevolg niet langer het beheer over zijn eigen inkomsten. De dienst staat in voor de tijdige verrichting van de afgesproken betalingen.

Een andere gangbare praktijk in de diensten beschermd wonen (bij 15,1% van de cliënten) is het werken met een dubbele handtekening (cliënt en dienst beschermd wonen) voor alle of alle belangrijke uitgaven van de cliënt.

Verder kan de rol van de dienst sterk variëren. In een groot aantal gevallen (47,5%) houdt de dienst de teugels strak en wordt advies gegeven (of toezicht gehouden) over de meeste uitgaven. Bij 18,5% van de cliënten beperkt dit advies zich tot de belangrijke uitgaven. In andere gevallen (21,2%) is er alleen een toezicht op afstand door de dienst terwijl de cliënt, al of niet samen met de vertegenwoordiger of de wettelijke vertegenwoordiger volledig zelfstandig zijn/haar budget beheert.

Er kunnen overlappingen zijn tussen de verschillende categorieën.

Andere regelingen of verdere specificaties zijn: de dienst helpt alleen bij het administratieve werk (invullen overschrijvingen, ...), cliënten krijgen regelmatig een bedrag ter beschikking waarover ze vrij kunnen beschikken (leefgeld, zakgeld, ...), de dienst volgt een begroting die jaarlijks wordt opgemaakt en besproken met de vertegenwoordiger.

Tabel 4.2 Rol van de dienst beschermd wonen het bij het budgetbeheer of de budgetbegeleiding (in %, n=179, meerdere antwoorden zijn mogelijk)

Er is budgetbeheer via een systeem van lastgeving (de cliënt of zijn/haar vertegenwoordiger stelt maandelijks een forfaitair bedrag ter beschikking van de dienst voor sommige betalingen)	27,8
Er is budgetbeheer via een systeem van dubbele handtekening (cliënt en dienst)	15,1
De dienst begeleidt en geeft advies over <i>de meeste uitgaven</i>	47,5
De dienst begeleidt en geeft advies alleen over de <i>belangrijke uitgaven</i>	18,9
Er is een minimale begeleiding door de dienst	21,2
Andere regeling	10,1

3. Inkomen

In de vragenlijst peilden we naar de inkomensbronnen en het inkomen van de cliënten beschermd wonen. Aangezien de cliënten allemaal aparte rekeningen hebben (ook de samenwonende koppels) gaat het hier om het inkomen per persoon. Bij de berekening van de inkomsten volgen we de terminologie van de huishoudbudgetenquête van FOD economie.

De FOD Economie maakt onderscheid tussen inkomen uit economische activiteit (lonen, vakantiegeld, ...), uit vermogen (roerend en onroerend), uit sociale uitkeringen (pensioenen, werkloosheidsuitkering, kinderbijslag en premies, uitbetalingen door het ziekenfonds, ...) en andere transfers (transfers tussen huishoudens, ontvangen alimentatie en andere renten, ontvangen vergoedingen uitgekeerd door verzekeringen, ...). Van dit inkomen worden de inkomenslasten (d.i. de verrekening van de belastingen) afgetrokken.

We vergelijken steeds met het *equivalent* inkomen zoals dit berekend wordt voor gezinnen bestaande uit meerdere personen door te delen door het aantal verbruikseenheden: een gewicht van 1 wordt daarbij toegekend aan de referentiepersoon in het huishouden, een gewicht van 0,5 aan elke andere persoon ouder dan 14 jaar en een gewicht van 0,3 aan elk kind.

3.1 Inkomen naar inkomensbron

In tabel 4.3 geven we een overzicht van de inkomensbronnen, het mediaan ontvangen bedrag voor de genietters van het inkomen en het gemiddelde bedrag voor de gehele groep (telkens in euro per jaar).

In de tweede kolom geven we het aantal observaties waarop de berekeningen gebeurden. Voor de deelrubrieken is dit het werkelijke aantal observaties. Bij de berekening voor de gegroepeerde rubrieken imputeerden we voor de ontbrekende gegevens voor een of meerdere deelrubrieken telkens de mediaanwaarde voor de deelrubriek. Daardoor is in de tabel de som van de gemiddelden van de deelru-

brieken (berekend op het werkelijke aantal observaties) niet steeds gelijk aan het gemiddelde voor de gegroepeerde rubriek (berekend op de volledige groep).

Voor onze doelgroep zijn in grote mate twee inkomensbronnen belangrijk: enerzijds één of meerdere inkomens uit een sociale uitkering en anderzijds (voor een beperkte groep werkende cliënten) een inkomen uit economische activiteit.

Bijna alle cliënten (95%) kunnen rekenen op één of andere sociale uitkering. In de meeste gevallen (80%) is dit een inkomensvervangende tegemoetkoming (IVT) en/of een integratietegemoetkoming (IT).

De IVT wordt toegekend aan de persoon met een handicap van wie is vastgesteld dat zijn lichamelijke of psychische toestand zijn verdienvermogen heeft verminderd tot een derde of minder van wat een gezonde persoon door het uitoefenen van een beroep op de algemene arbeidsmarkt kan verdienen (<http://www.handicap.fgov.be>). Bij de berekening van de tegemoetkoming wordt rekening gehouden met de inkomsten van de persoon met een handicap, alsook van de persoon met wie de persoon met een handicap een huishouden vormt. Er zijn drie categorieën A, B en C. De maximale tegemoetkomingen bedroegen (op 1 september 2008): categorie A: 5 695,31 euro, categorie B: 8 542,97 euro en categorie C: 11 390,62 euro (<http://www.handicap.fgov.be>).

De IT wordt toegekend aan de persoon met een handicap die vanwege een vermindering van de zelfredzaamheid, bijkomende kosten te dragen heeft (<http://www.handicap.fgov.be>). Voor de berekening van de graad van zelfredzaamheid wordt rekening gehouden met de volgende factoren: de mogelijkheid om zich te verplaatsen, om zijn voeding te nuttigen of te bereiden, om voor zijn persoonlijke hygiëne in te staan en zich te kleden, om de woning te onderhouden en huishoudelijk werk te verrichten, om te leven zonder toezicht, bewust te zijn van gevaar en het gevaar te kunnen vermijden, de mogelijkheid tot communicatie en sociaal contact. Bij de berekening van de tegemoetkoming wordt rekening gehouden met de inkomsten van de persoon met een handicap, alsook van de persoon met wie de persoon met een handicap een huishouden vormt. Hier zijn 5 categorieën van I tot V. Hier bedroegen de maximale tegemoetkomingen voor categorie I: 1 061,26 euro, categorie II: 3 616,37 euro, categorie III: 5 778,51 euro, categorie IV: 8 418,56 euro en categorie V: 9 550,33 euro.

Aangezien deze tegemoetkomingen als één bedrag uitgekeerd worden konden de begeleiders in veel gevallen niet het afzonderlijke bedrag opgeven. Ook i.v.m. de categorie van de tegemoetkoming bleef men in heel wat gevallen het antwoord schuldig. Voor de IVT valt, voor deze gevallen waar we wel de categorie hebben, de ruime meerderheid (80%) in categorie B, 15% in categorie C en 5% in categorie A. Voor de IT scoren de meesten (59,5%) categorie III, 23% II, 9,5% IV, 5,5% I en 2,3% categorie V.

Het mediaan jaarbedrag van IVT en/of IT waar ongeveer 80% van de groep van geniet bedraagt 12 000 euro (mediaan voor de rechthebbenden). Gemiddeld komt dit voor de gehele groep neer op 10 852,76 euro per jaar.

In 4 gevallen werd vermeld dat de integratietegemoetkoming van de cliënt door de FOD Sociale Zekerheid met 1/3 werd verlaagd omdat men beschouwd wordt als wonende in een collectieve voorziening.

Andere sociale uitkeringen waren pensioenen, werkloosheidsuitkeringen, uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid of kinderbijslag. Geen enkele cliënt heeft een tegemoetkoming in de huurprijs (Vlaamse Huursubsidie).

Zoals gezegd worden de terugbetalingen door het ziekenfonds (55,2%) voor gemiddeld bedrag van 665,14 euro (voor de gehele groep) en een mediaanbedrag van 313 euro (voor de rechthebbenden) in de huishoudbudgetenquête eveneens beschouwd als sociale uitkeringen. Voor deze registratie waren er heel wat ontbrekende gegevens.

Vervolgens heeft 33,1% van de groep een arbeidsinkomen dat in sommige gevallen gecombineerd wordt met een integratietegemoetkoming of een andere sociale uitkering. Bij berekening van het arbeidsinkomen op jaarbasis houden we rekening met een verlofperiode van 4 weken of 1 maand (waarvoor er geen loon is maar wel een vakantiegeld en een eindejaarspremie). Het jaarinkomen is dan gelijk aan het maandinkomen x 11 plus het vakantiegeld en de eindejaarspremie, conform de regelgeving sociale zekerheid voor arbeiders waar de werkende cliënten beschermd wonen in een beschutte werkplaats onder vallen.

Het mediaan arbeidsinkomen van de groep die effectief tewerkgesteld is bedraagt 10 738,63 euro per jaar of 894,88 euro per maand dit voor een gemiddelde arbeidsduur van 31,92 uur per week (mediaan 38 uur). Gemiddeld voor de gehele groep komt dit neer op 3 367,99 euro.

Verder zijn er nog cliënten die een syndicale premie ontvangen (jaarlijks bedrag van ongeveer 50 euro). Ook geniet men in sommige provincies van een *provinciepremie* (bijvoorbeeld in Oost-Vlaanderen van 125 euro) en in sommige gemeenten van een *vakantietoelage*.

Daarnaast beschikte 36,5% van de cliënten over een inkomen uit vermogen (meestal interesten op een spaarboekje).

Transfers (ontvangen giften, bijdragen van familieleden, ontvangen vergoedingen uitgekeerd door verzekeringen, ontvangen kapitalen en renten uit levensverzekeringen, te verminderen met te veel ontvangen geld of verloren geld door schade, diefstal, ...) kwamen voor bij 8,8% van de cliënten voor een mediaanbedrag van 400 euro per jaar. Vooral bijdragen (bijvoorbeeld in het zakgeld, ...) van de ouders of familieleden kwamen hier voor.

Tabel 4.3 Overzicht van de inkomensbronnen, mediaan ontvangen bedrag en gemiddeld bedrag voor cliënten beschermd wonen (in euro per jaar)

Inkomensbronnen	N	% met inkomen	Mediaan bedrag (recht-hebbenden)	Gemiddeld bedrag (gehele groep)
Inkomen uit sociale uitkeringen	179	95,0	12 000,00	10 852,76
IVT en/of ITT	160	80,0	11 129,64	7 431,00
Pensioen, brugpensioen, Inkomens-Garantie Ouderen (IGO)	177	7,9	9 000,00	751,20
Leefloon (OCMW)	179	0,0	-	0,00
Andere uitkering OCMW, gewaarborgd inkomen	178	0,0	-	0,00
Werkloosheidsuitkering, premie tijdskrediet, loopbaanonderbreking	179	6,1	8 186,76	416,64
Uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid	176	12,5	9 000,00	1 150,44
Kinderbijslag	176	28,4	1 495,56	435,36
Tegemoetkoming zorgverzekering	179	1,1	-	64,32
Andere sociale tegemoetkomingen	179	2,2	-	9,36
Tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THAB)	179	0,5	3 477,12	19,32
Tegemoetkomingen bejaarden oudstelsel	179	0,5	7 740	43,20
Zorgforfait voor chronisch zieken	179	0,5	3 093,48	17,28
Ziekenfondsterugbetalingen	179	55,2	313,72	665,14
Arbeidsinkomen	179	33,1	10 738,63	3 367,99
Inkomen uit vermogen	179	36,5	307,53	258,68
Transfers	179	8,8	400,00	122,95

3.2 Gemiddeld jaarinkomen

Het gemiddelde jaarinkomen dat men op grond van deze verschillende bronnen verwerft bedraagt 15 284 euro (mediaan=14 161) wat overeenstemt met 1 274 euro op maandbasis (mediaan 1 180 euro).

Om dit bedrag enigszins in perspectief te brengen vergelijken we met de bedragen bekomen in de Woonsurvey 2005 (Winters et al., 2007). Men hanteerde een enigszins andere definitie van het inkomen waarbij de *extra inkomsten uit arbeid* (vakantiegeld, eindejaarspremie) en *vermogensinkomsten* niet worden meegerekend. Wel wordt er ook rekening gehouden met de sociale zekerheidsuitkeringen en de sociale bijstand (leefloon). Men rekende het gezinsinkomen eveneens om naar een equivalent inkomen (inkomen per gewogen persoon). Een nog betere vergelijkingsbasis voor onze groep zou de groep alleenstaanden geweest zijn binnen deze steekproef maar dit gegeven was niet beschikbaar.

Als we het inkomen voor onze groep op deze manier berekenen (en omzetten in prijzen van 2005)⁶ dan komen we op een gemiddelde van 1 106 euro en een mediaan van 1 094 euro per maand (tabel 4.4). Het gemiddelde equivalent inkomen voor alle huishoudens in het Vlaamse Gewest bedroeg in 2005 1 412 euro per maand (mediaan 1 222 euro) zodat onze doelgroep op ongeveer 3/4 daarvan zit.

Voor sociale huurders bedroeg dit gemiddelde equivalent inkomen 913 euro (mediaan 846 euro) zodat onze groep hier beter scoort.

Wat de verdeling van de inkomens betreft (opgedeeld naar inkomensquintielen) stellen we vast dat onze doelgroep oververtegenwoordigd is bij de middengroepen (tweede en derde quintiel) en ondervertegenwoordigd in de hogere inkomensgroepen (vierde en vijfde quintiel) maar ook in de laagste inkomensgroep (eerste quintiel).

We moeten er rekening mee houden dat een belangrijke component van het inkomen van onze groep i.c. de integratietegemoetkoming in feite een vergoeding is voor extrakosten die men ten gevolge van de handicap heeft. Andere groepen hebben deze kosten niet zodat de vergelijking niet helemaal opgaat. Deze integratietegemoetkoming wordt in heel wat situaties ook niet als inkomen beschouwd (bijvoorbeeld i.v.m. de bepaling van de inkomensgrenzen voor sociale huisvesting, zie hoger).

Tabel 4.4 Maandelijks inkomen (in prijzen van 2005) van cliënten beschermd wonen in vergelijking met de Vlaamse bevolking (in %)

Maandelijks inkomen	Alle huishoudens (n=5 214)*	Cliënten beschermd wonen (n=179)
Gemiddeld (equivalent) inkomen	1 412	1 106,0
Mediaan	1 222	1 094,0
Inkomensquintielen		
843 euro per maand of lager	20	9,5
844-1 100	20	41,5
1 101-1 371	20	38,8
1 372-1 735	20	8,2
1 736 of hoger	20	2,0

* Bron: Woonsurvey 2005 (Winters et al., 2007, p. 45).

3.3 Determinanten van het inkomen

We onderzochten door middel van een multivariate variantieanalyse de impact op het inkomen van enkele kenmerken van de bewoners (geslacht, leeftijd, arbeids-

⁶ We gaan er van uit dat onze inkomens gelden voor juni 2008 waar de index 106,12 bedroeg en zetten die om naar de index 102,85 voor juni 2005, tijdstip van de bevraging in de Woonsurvey.

duur, handicap, SIS-pluscategorie, ingeschaalde woonmodule en duur van het verblijf in beschermd wonen). Zoals gezegd wordt in een multivariate analyse het effect onderzocht van een bepaalde variabele na controle voor alle andere variabelen in het model. We hielden rekening met significanties tot op het 10%-niveau.

Er waren enkel significante relaties met de arbeidsduur (het aantal uren loonvormende tewerkstelling per week) en met de woonmodule waarvoor de cliënt ingeschaald werd.

Voltijds werkenden halen een gemiddeld jaarinkomen van 17 368 euro (niet-gecorrigeerd voor het effect van de overige variabelen), deeltijds werkenden van 13 991 euro en niet-werkenden van 14 642 euro. Daarmee haalt deze laatste groep een hoger inkomen dan de deeltijds werkenden. Dit is verklaarbaar door de hogere inkomensvervangende en/of integratietegemoetkoming van sommige niet-werkenden. Feitelijk gaat de vergelijking van het inkomen tussen werkenden en niet-werkenden niet helemaal op aangezien, zoals gezegd, de integratietegemoetkoming eigenlijk een compensatie is voor de extra kosten die men op grond van de handicap heeft (en die andere categorieën niet hebben).

Ook de woonmodule waarvoor de cliënt ingeschaald werd vertoont een samenhang met het inkomen (na controle voor de arbeidsduur). De cliënten die ingeschaald werden voor een woonmodule met beperkte ondersteuning (woonmodule 1 tot 4) hebben een lager inkomen (gemiddeld 13 344 euro niet-gecorrigeerd voor het effect van de arbeidsduur) dan de cliënten ingeschaald voor een woonmodule 5 tot 7 (gemiddeld 15 595 euro) of woonmodule 8 of hoger (15 483 euro). Deze variabele houdt vooral verband met de hoogte van de integratietegemoetkoming.

3.4 Besluit

Voor onze doelgroep zijn vooral twee *inkomensbronnen* belangrijk: enerzijds één of meerdere sociale uitkeringen en anderzijds (voor een beperkte groep werkende cliënten) een inkomen uit economische activiteit.

Bijna alle cliënten kunnen rekenen op één of andere sociale uitkering. In de meeste gevallen is dit een inkomensvervangende tegemoetkoming en/of een integratietegemoetkoming. Het gemiddelde bedrag voor de gehele groep van beide tegemoetkomingen samen kan geraamd worden op 10 852,76 euro, het mediaan jaarbedrag voor de rechthebbenden op 12 000 euro. Andere sociale uitkeringen waren pensioenen, werkloosheidsuitkeringen, uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid, kinderbijslag. Geen enkele cliënt geniet van een Vlaamse huursubsidie.

Vervolgens heeft een derde van de groep een arbeidsinkomen al of niet gecombineerd met een sociale uitkering. Dit levert een gemiddeld jaarinkomen op (omgerekend voor de gehele groep, werkend en niet werkend) van 3 367,99 euro. Het mediaan inkomen van de groep die effectief tewerkgesteld is bedraagt

10 738,63 euro per jaar of 894,88 euro per maand dit voor een gemiddelde arbeidsduur van 31,92 uur per week (mediaan 38 uur).

Daarnaast beschikte een derde van de cliënten over een inkomen uit vermogen (meestal interesten op een spaarboekje) en ongeveer één op tien kon rekenen op financiële steun van familieleden.

Het totale jaarinkomen dat men op grond van de verschillende bronnen verwerft bedraagt 15 284 euro (mediaan 14 161 euro) wat overeenstemt met 1 274 euro op maandbasis (mediaan 1 180 euro).

Om dit bedrag enigszins in perspectief te brengen vergelijken we met het bevolkingsinkomen (equivalent inkomen zoals bevraagd in de Woonsurvey van 2005). Als we dit inkomen opdelen in vijf inkomensquintielen stellen we vast dat onze doelgroep oververtegenwoordigd is bij de middengroepen (tweede en derde quintiel) en ondervertegenwoordigd in de hogere inkomensgroepen (vierde en vijfde quintiel) maar ook in de laagste inkomensgroep (eerste quintiel). Daarmee zit deze groep gemiddeld ongeveer op 3/4 van het gemiddelde equivalent inkomen voor de huishoudens van het Vlaamse Gewest. De integratietegemoetkoming beschouwen we hier als inkomen.

Door middel van een multivariate variantieanalyse onderzochten we de impact op het inkomen van enkele kenmerken van de bewoners (geslacht, leeftijd, arbeidsduur, handicap, SIS-pluscategorie, ingeschaalde woonmodule en duur van het verblijf in beschermd wonen). Er was een significante samenhang met de arbeidsduur (het aantal uren loonvormende tewerkstelling per week) en met de ingeschaalde woonmodule (die samenhangt met de zelfredzaamheid en de integratietegemoetkoming).

4. Uitgaven

In deze rubriek bekijken we de uitgaven en het uitgavenpatroon en gaan na in welke mate er overeenstemming is met de doorsnee bevolking. In welke mate besteedt men zijn inkomen aan noodzakelijke goederen (wonen, voeding, kledij, ...) en is er ook ruimte voor de minder dringende uitgaven (voor vrije tijd, ontspanning, ...)?

4.1 Berekening van de uitgaven

Bij de berekening van de uitgaven volgen we eveneens de terminologie van de huishoudbudgetenquête van FOD economie van 2006 (<http://statbel.fgov.be>). Men onderscheidt er 8 hoofdrubrieken (*NIS-nomenclatuur der bestedingen*) die dan telkens nog eens opgedeeld worden in deelrubrieken en afzonderlijke categorieën (zie http://statbel.fgov.be/downloads/HBS_nom2003_nl.pdf). We geven hier een samenvatting van deze opdeling.

- *Voeding*: de aankoop van voedingsproducten, dranken, tabakswaaren en drugs. Maaltijden in restaurants en maaltijden aan huis vallen onder uitgaven voor horeca. Maaltijden in de dienst beschermd wonen hebben we daar ook bij ondergebracht.
- *Kledij en schoenen*: aankopen en herstellingen. Wassen en strijken valt onder de deelrubriek *Diensten ten behoeve van de huishouding* en onder de hoofdruubriek *Meubelen, huishoudtoestellen en -voorwerpen, onderhoud*.
- *Wonen*: de huur van woning, de gewone herstellings-, inrichtings- en onderhoudskosten (ruitensetter, loodgieter, ...), de lasten die horen bij de huur (gebruik lift, kosten conciërge, ...), de kosten voor verwarming, verlichting en water. De onroerende voorheffing die sommigen betalen zit bij *Niet in de consumptie opgenomen uitgaven* (zie verder). Ook de afbetaling van een hypotheeklening (een drietal gevallen) valt onder deze rubriek.
- *Meubelen, huishoudtoestellen, onderhoud*: omvat het aanschaffen en onderhoud van meubelen, vloerbedekkingen, decoratieve voorwerpen, huishoudartikelen in textiel, huishoudtoestellen, gereedschap voor woning en tuin en de kosten voor het regelmatige onderhoud van het huis (onderhoudsproducten, huis- en dienstpersoneel, wassen en strijken, verven, ...). Bij deze laatste categorie hebben we ook de kosten voor gezinszorg ondergebracht en de kosten voor een boodschappendienst (die weinig voorkomt).
- *Gezondheid*: de rubriek omvat uitsluitend medische uitgaven voor geneesmiddelen, therapeutische apparaten en materialen, erelonen aan artsen, controles en analyses, paramedische erelonen, diensten van ziekenhuizen of verzorgingsinstellingen.
- *Vervoer en communicatie* omvat de aankoop van voertuigen, de verbruiksuitgaven (brandstof, onderhoud, herstellingen, huur garage, verkeersbelasting, ...), het gebruik van vervoersdiensten (openbaar vervoer, ...), telefoon en postdiensten.
- *Cultuur, ontspanning en onderwijs* omvat 'toestellen' (televisie, video, dvd, pc, fotoapparatuur, bloemen en planten, huisdieren, ...), culturele en sportdiensten (abonnement kabel, inkomgelden, zakgeld, ...), boeken en onderwijskosten.
- *Andere goederen en diensten* zijn diensten voor lichaamsverzorging (kapper, pedicure, massage, zonnebank, ...), producten voor lichaamsverzorging (toestellen, ...), persoonlijke artikelen (juwelen, horloges, zonnebrillen, ...), uitgaven in restaurants (of in cafés of hotels), toeristische reizen, financiële diensten (banken, verzekeringen, allerlei taksen voor overheidsdiensten zoals huisvuiltaks, ...), andere diensten niet eerder genoemd en niet gepreciseerd verbruik.

Vervolgens onderscheidt men in de budgetenquête nog het onderdeel *Niet in de consumptie opgenomen uitgaven*. Hieronder vallen de belastingen op het inkomen, onroerende voorheffing, transfers door de betrokkene aan personen en instellingen (giften, diefstal, verlies van geld, ...), beroepskosten en beleggingen (verwer-

ving van eigendom, stortingen op spaarboekjes, afbetaling van leningen, uitlenen van geld, ...). Deze uitgaven worden als dusdanig in de huishoudbudgetenquête niet gerapporteerd. Enkele categorieën uit deze groep (bijvoorbeeld onderhoudsgelden, ...) worden gerapporteerd bij het inkomen waar ze in mindering gebracht worden.

Het was voor onze doelgroep niet altijd mogelijk deze indeling te volgen. In nogal wat diensten wordt gewerkt met forfaitaire bedragen die dan soms gelden voor verschillende deelrubrieken samen. Een vijftal diensten (2,8%) werken met een algeheel forfait voor alle basisuitgaven (wonen en voeding). Andere diensten (n=18 of 10%) werken dan weer met een forfait voor de woonkosten (waar de huur samen genomen wordt met de energiekosten, de brandverzekering en het onderhoud). Voor die cliënten die dagelijks van het dagcentrum gebruik maken groeperen een aantal diensten de uitgaven voor voeding, vervoer, zakgeld en de activiteiten van de moedervoorziening.

Een andere bemerking is dat deze forfaits ook niet altijd gebaseerd zijn op de werkelijke kosten en sommige voorzieningen groeperen sommige kosten voor een groep cliënten samen (bijvoorbeeld de huur, de energiekosten, ...) en herverdelen die daarna volgens bepaalde criteria (oppervlakte van de kamer, studio, ...).

Anderzijds was het zo dat ook cliënten die samenwonen (zelfs gehuwde) steeds aparte rekeningen hebben (omdat men meestal ook verschillende budgetbeheerders heeft).

Net zoals voor de berekening van het inkomen maakten we ook hier voor de berekening van de uitgaven voor de deelrubrieken gebruik van imputaties als gegevens van een bepaalde afzonderlijke rubriek ontbraken (bijvoorbeeld de huur binnen de deelrubriek wonen). We namen hier telkens de mediaanwaarde voor de afzonderlijke rubriek.

Ook voor de berekening van de totale uitgave (als som van de diverse deelrubrieken) gebruikten we dezelfde methode als een bedrag voor één of meerdere deelrubrieken ontbrak (zie ook verder).

We vergelijken telkens de resultaten van onze groep met deze van de huishoudbudgetenquête voor het Vlaams Gewest van 2006. Aangezien onze groep vooral uit alleenstaande volwassenen bestaat vergelijken we met de gemiddelde uitgave per *verbruikseenheid*. Daarbij wordt de uitgave voor het gehele huishouden gedeeld door het aantal gewogen personen waarbij kinderen een lager gewicht hebben dan volwassenen.

4.2 Overzicht van de uitgaven per rubriek

In tabel 4.5 geven we een overzicht van de gemiddelde uitgaven per verbruikseenheid per jaar voor het Vlaamse Gewest en de doelgroep cliënten beschermd

wonen. We bespreken de uitgaven eerst per rubriek en in een volgend onderdeel bekijken we de totale uitgaven.

Tabel 4.5 Overzicht van de gemiddelde uitgave per verbruikseenheid per jaar in euro voor het Vlaams Gewest en de doelgroep cliënten beschermd wonen

	Vlaams Gewest (n=3 700)		N	Cliënten beschermd wonen (n=179)	
	Gemid. uitgave	% t.o.v. totale uitgave		Gemid. uitgave	% t.o.v. totale uitgave
Voeding	3 145,72	15,9	173	1 473,70	11,8
Kledij, schoenen	963,50	4,9	179	775,18	6,2
Wonen	4 860,71	24,5	179	3 779,01	30,3
Bruto huur	3 754,63	18,9	160	2 910,73	23,4
Verwarming, verlichting en water	1 106,08	5,6	150	926,54	7,4
Meubelen, huishoudtoestellen, onderhoud	1 187,89	6,0	179	1 138,88	9,1
Gezondheid	998,16	5,0	179	1 240,12	9,9
Vervoer en communicatie	3 058,15	15,4	179	744,03	6,0
Cultuur, ontspanning, onderwijs	1 611,28	8,1	179	1 276,24	10,2
Andere goederen en diensten	3 997,94	20,2	179	2 048,86	16,4
Lichaamsverzorging	391,84	2,0	173	327,35	2,6
Persoonlijke artikelen	98,30	0,5	175	21,60	0,2
Uitgaven in de horecasector	1 189,40	6,0	174	762,87	6,1
Toeristische reizen	692,90	3,5	179	524,24	4,2
Financiële diensten, verzeke- ringen	1 027,04	5,2	154	225,64	1,8
Andere diensten	387,22	2,0	155	208,97	1,7
Niet-gepreciseerd verbruik	211,24	1,1	174	76,52	0,6

Bron: Huishoudbudgetonderzoek FOD-Economie 2006, eigen berekeningen

Voeding

De uitgaven voor *Voeding* zoals in de huishoudbudgetenquête omschreven omvatten de aankoop van voedingsproducten, dranken, tabakswaaren en drugs. Maaltijden in restaurants (ook sociale) en maaltijden aan huis vallen onder uitgaven voor horeca. We vroegen de begeleiders om de uitgaven voor voedingsproducten voor de voorbije 14 dagen te registreren en we zetten die om naar een jaaruitgave.

Aangezien deze registratieperiode tamelijk kort is (zoals gezegd bleek een langere periode moeilijk haalbaar voor de begeleiders) waren er een aantal cliënten die een nuluitgave hadden (bijvoorbeeld omdat ze toevallig in die periode niets aankochten) of heel hoge uitgaven (bijvoorbeeld omdat ze toevallig in die periode de voorraden aanvulden). We gaan er van uit dat het gemiddelde voor de gehele

steekproef wel een redelijk getrouw beeld geeft omdat de lage uitgaven de hoge compenseren.

De jaaruitgave voor voedingsproducten in onze groep bedraagt 1 473,70 euro (mediaan 1 410,76 euro). In vergelijking met de huishoudbudgetenquête (3 145,72 euro) is dit slechts ongeveer de helft. Bij de vergelijking van beide bedragen kunnen we de volgende bemerkingen maken.

Deze rubriek omvat (conform de huishoudbudgetenquête) enkel de uitgaven voor voedingsproducten. Aangezien er heel wat cliënten zijn die maaltijden nemen in restaurants (inbegrepen het restaurant van de voorziening of het dagcentrum of de maaltijden aan huis) zit een gedeelte van de uitgaven voor voeding bij de horeca-uitgaven (voor onze groep 762,87 euro versus 1 189,40 euro in de huishoudbudgetenquête) waar men soms sociale tarieven geniet.

Ook gaat een ruime groep cliënten op weekend bij de ouders of andere familieleden waardoor de voedingsuitgaven zullen gedrukt worden (zie ook verder). Sommige cliënten hebben soms ook (tijdens de week) gratis maaltijden: bijvoorbeeld een cliënt neemt een gratis maaltijd in het rusthuis waar hij vrijwilligerswerk doet. Verder doen diensten inspanningen om via het samen aankopen van goederen de kosten te drukken (zie ook verder).

Kledij, schoenen

De uitgaven voor kledij en schoenen omvat zoals gezegd zowel aankopen als herstellingen. Wassen en strijken valt onder de deelrubriek *Diensten ten behoeve van de huishouding* onder de hoofdrubriek *Meubelen, huishoudtoestellen en -voorwerpen, onderhoud*. We vroegen de uitgaven voor de voorbije maand en vermenigvuldigden met 12 om een jaaruitgave te bekomen.

De gemiddelde jaaruitgave voor de doelgroep bedraagt 775,18 euro. Dit bedrag is iets lager dan dit in de huishoudbudgetenquête voor het Vlaamse gewest (963,50 euro).

De mediaan was veel lager (240 euro) aangezien er heel wat nuluitgaven waren doordat cliënten in deze periode geen kledij aankochten. Ook hier kunnen we er van uitgaan dat het gemiddelde voor de gehele steekproef een betrouwbaar beeld geeft doordat nuluitgaven gecompenseerd worden door enkele hoge uitgaven van de andere cliënten.

Wonen

Onder de rubriek *Wonen* rekenen we, conform de definities van de huishoudbudgetenquête, de huurkosten, de kosten voor energie en water, de gemeenschappelijke lasten die horen bij de huur (gebruik lift, kosten conciërge, ...) en de gewone herstellings- en onderhoudskosten van de woning (ruitenzetter, loodgieter, ...). De

inrichting van de woning en het poetsen vallen onder de rubriek *Inrichting en onderhoud woning*. Taksen i.v.m. de woning (bijvoorbeeld voor huisvuil) en verzekeringen zijn opgenomen bij *Financiële diensten*.

We vroegen voor deze rubriek naar de jaaruitgaven voor 2007 omdat het vooral gaat om periodieke uitgaven waar men retrospectief nog een goed zicht op heeft of om grotere uitgaven voor herstelling die men zich eveneens nog goed zal weten te herinneren.

We hebben niet altijd voor de drie afzonderlijke rubrieken gegevens: soms ontbreekt de energiekost, soms de huurkost, soms de overige kosten. Om een zo groot mogelijk aantal observaties te kunnen behouden voor de analyse stelden we, zoals gezegd, in deze gevallen waar de som niet kon berekend worden (11 gevallen), de ontbrekende waarde gelijk aan de mediaan.

Ook zijn er diensten die met forfaits werken voor de volledige woningkost zodat we ook hier de huur niet afzonderlijk konden berekenen.

Bij een paar diensten werkt men zelfs met een forfait voor de globale woon- en leefkost. Deze diensten werken meestal ook niet met een huurcontract (zie ook hoger). In dit geval beschikken we alleen over de totale woonkost of de totale uitgaven en ontbreekt de woningkost volledig en werd deze geïmputeerd.

In onze doelgroep waren er ook een drietal cliënten die zelf (of hun vertegenwoordiger) eigenaar waren van hun woonst (1,7%). Voor de eigenaars werkt de huishoudbudgetenquête met een geschatte huurwaarde op basis van verkoopprijzen en met een toerekening van een fictief inkomen voor de zelfbewoonde eigen woning waarvan de onroerende voorheffing moet afgetrokken worden. Aangezien we dit hier niet konden doen werd de huurwaarde hier dan als ontbrekend aangeduid (en bij de sommering van de drie woningposten vervangen door de mediaan). Deze cliënten betalen dan wel soms een hypotheeklening of een gedeelte ervan af maar deze uitgave, evenals de onroerende voorheffing, is in de huishoudbudgetenquête opgenomen onder de *Niet in de consumptie opgenomen uitgaven*.

De gemiddelde woonkost bedraagt 3 779,01 euro (mediaan 3 748,00 euro). De huurkost afzonderlijk bedraagt 2 910,73 euro en de energiekost (energie en water) 926,54 euro.⁷

Er is een ruime spreiding van de woningkosten rond het gemiddelde die varieert van 790,00 euro tot 7 529,00 euro. We onderzoeken verder waarmee deze variabiliteit samenhangt.

---

⁷ De som van deze rubrieken is niet gelijk aan de totale woningkost omdat we, zoals gezegd de mediaanwaarde geïmputeerd hebben voor de ontbrekende gegevens, dit om voldoende aantallen te kunnen behouden voor de multivariate analyses.

In vergelijking met de gemiddelde woningkost in de Huishoudbudgetenquête (4 860,71 euro per 'verbruikseenheid') is de kost voor de cliënten beschermd wonen veel lager (zie tabel 4.5). Hieronder gaan we na waaraan dit ligt en vertrekken daarbij van de afzonderlijke posten huur en energie.

De vergelijking van de huurkost voor de twee populaties loopt enigszins mank omdat in de Vlaamse bevolking ongeveer $\frac{3}{4}$ eigenaars zijn waarbij de huurwaarde geschat wordt (op basis van de verkoopstatistieken van woning) terwijl in de cliëntengroep zo goed als iedereen huurt. Als we daar mee rekening houden en alleen de huurkost van de huurders nemen bedraagt deze gemiddelde huurkost (per verbruikseenheid) in de huishoudbudgetenquête 3 334,62 euro (75,9% huurders volgens de Woonsurvey 2005) wat hoger is dan de 2 910,73 euro voor onze groep.

Deze lagere huurkost voor de cliënten beschermd wonen zal samenhangen met het feit dat de helft van de groep (zie tabel 3.2) op kamers woont waar een aantal basisvoorzieningen en de huurkosten soms met anderen gedeeld worden.

Ook is er in onze groep een belangrijker aandeel sociale huurders (52% als we de verhuur door de moedervoorziening ook als sociale huur beschouwen versus 23,3% in de bevolking volgens de Woonsurvey 2005).

Wat de kwaliteit van de woningen op zich betreft kan deze de vergelijking met het Vlaamse woningpatrimonium in het algemeen wel doorstaan (zie hoger).

Anderzijds wordt in de huishoudbudgetenquête het meubilair opgenomen bij de inrichtingskosten zodat het als dusdanig niet inbegrepen is in de huur. In onze populatie is dit soms wel het geval en is het meubilair inbegrepen in de huurprijs (28,3% van de huurders). Soms gaat het hier wel enkel om het meubilair in de gemeenschappelijke ruimten.

Ook de energiekost (energie en water) van 926,54 euro per jaar is iets lager dan het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest volgens de huishoudbudgetenquête (1 106,08 euro). Hier kan meespelen dat cliënten beschermd wonen een beroep kunnen doen op een aantal sociale tarieven voor gas, elektriciteit (en kabeltelevisie) en op een vrijstelling van de heffing op de waterverontreiniging. Ook worden in de gemeenschapshuizen wellicht een aantal kosten gedeeld onder de cliënten onderling. Daar tegenover staat dat de huizen van cliënten beschermd wonen gemiddeld meer elektrisch verwarmd worden, wat een duurder energievorm is.

Meubelen, huishoudtoestellen, onderhoud

De uitgaven voor *Meubelen, huishoudtoestellen, onderhoud* omvatten het aanschaffen en onderhoud van meubelen, vloerbedekkingen, decoratieve voorwerpen, huishoudartikelen in textiel, huishoudtoestellen, gereedschap voor woning en tuin en de kosten voor het regelmatige onderhoud van het huis (onderhoudsproducten, huis- en dienstpersoneel, ook wassen en strijken, verven, ...). Bij deze laatst cate-

gorie hebben we ook de kosten voor gezinszorg ondergebracht evenals de kosten voor de boodschappendienst (die zelden voorkomen).

We berekenden deze uitgave door voor de periodieke kosten en de duurzame uitgaven voor inrichting de jaaruitgave voor 2007 na te gaan. Voor de variabele onderhoudskosten vroegen we naar de maandelijkse of driemaandelijke uitgaven. De bedragen voor onze groep kunnen daarom erg verschillen (en enkele nuluitgaven komen voor) al naargelang men grote aankopen deed het voorbije jaar of niet.

Sommige diensten werken voor de onderhoudskosten met forfaits die soms ook nog andere kosten omvatten die niet tot deze rubriek behoren (bijvoorbeeld een dienst werkt met een forfait per dag dat hulp bij was, strijk, vervoer, onderhoud en verfraaiing van de woning omvat) zodat de rubrieken niet altijd zo zuiver zijn.

De totale jaaruitgave voor *Meubelen, huishoudtoestellen, onderhoud* bedraagt voor onze groep 1 138,88 euro (mediaan 936 euro) wat vergelijkbaar is met de uitgave in de huishoudbudgetenquête 1 187,89 euro. Ongeveer 5% van de groep had een nuluitgave (wat kan betekenen dat er geen uitgaven voor duurzame goederen waren of dat de kost in een algemeen forfait was opgenomen).

Ongeveer 10% van de groep doet een beroep op een dienst gezinszorg, 21% op een dienst poetshulp, 4,5% op een privé-poetsvrouw en 25% op poetshulp via dienstencheques. Dit gebruik ligt veel hoger dan dit van de doorsnee bevolking. Volgens de Gezondheidsenquête (WIV, 2005) maken in het Vlaamse Gewest 7% van de bevolking gebruik van gezinszorg en 8% van een poetsdienst. Het gebruik is dan nog geconcentreerd bij de oudere bevolking. In 2007 maakte 6% van de bevolking gebruik van dienstencheques (Peeters et al., 2007).

Verder zullen we nog aangeven dat een aantal kosten hier soms ook door derden (het sociale netwerk, de voorziening, ...) ten laste genomen worden (bijvoorbeeld de ouders die komen poetsen of de was en de strijk doen).

Gezondheid

De uitgaven voor gezondheid omvatten uitsluitend medische uitgaven voor geneesmiddelen, therapeutische apparaten en materialen, erelonen aan artsen, controles en analyses, paramedische erelonen, diensten van ziekenhuizen of verzorgingsinstellingen. De uitgaven zijn in principe 'out of pocket'-uitgaven die soms de volledige kost omvatten (bijvoorbeeld voor een huisarts) of soms alleen de eigen bijdrage (in die gevallen waar er een derdebetalersregeling geldt zoals voor geneesmiddelen). Hetgeen men terugkrijgt van het ziekenfonds hetzij per prestatie hetzij via de MAF-regeling (zie bijlage 4 voor een korte uiteenzetting over de mogelijke terugbetalingsregelingen in België) wordt dan geregistreerd als *Inkomen uit sociale uitkeringen* (zie hoger).

We vroegen de uitgaven voor gezondheidsdiensten voor de laatste 3 maanden. Voor de therapeutische apparaten en ziekenhuisverblijven vroegen we de uitgaven voor het gehele jaar 2007.

De gemiddelde gezondheidsuitgave per jaar voor de cliëntengroep bedraagt 1 240,12 euro (mediaan 378 euro) wat hoger is dan de uitgave in de huishoudbudgetenquête van 998,16 euro.

De cliënten hebben vooral uitgaven voor de huisarts maar ook heel wat voor geneesmiddelen, consultaties bij specialisten en therapeutische hulpmiddelen (brillen, tandprotheses, ...) (zie tabel 4.6).

Tabel 4.6 Gebruik van en uitgaven voor gezondheids- en welzijnsdiensten gedurende 3 maanden (maart, april, mei 2008) of op jaarbasis (in %)

Gebruik van en uitgaven voor gezondheids- en welzijnsdiensten	N	Percentage gebruikers
<i>Periode drie maanden (maart-april-mei 2008)</i>		
Thuisverpleegkundige	179	1,7
Kinesitherapeut	177	13,6
Diëtist	179	5,6
Tandarts	171	22,0
Huisarts	172	54,0
Psychiater	179	13,4
Consultaties andere medische specialisten (ambulant)	173	21,7
Terugbetaalbare geneesmiddelen	172	28,1
Andere uitgaven voor thuiszorg of gezondheidszorg	174	10,2
<i>Jaarbasis (2007)</i>		
Therapeutische hulpmiddelen of apparaten	177	22,0
Ziekenhuisverblijven	177	13,6

Zoals te verwachten was is er een grote spreiding van de uitgaven. Eén persoon met een verblijf in een psychiatrisch ziekenhuis had een uitgave van 13 235 euro op jaarbasis.

Om de werkelijke *gezondheidskosten* van de cliënten te kennen moet dit bedrag verminderd worden met het bedrag van de terugbetalingen. Gemiddeld bedroeg dit voor onze groep 665,14 euro (mediaan 313 euro) terwijl het in de huishoudbudgetenquête 641 euro bedraagt.

Wanneer we het bedrag van de terugbetalingen in mindering brengen van de uitgaven volgt daaruit dat onze groep merkkelijk hogere gezondheidskosten heeft dan de bevolking in het algemeen en dit niettegenstaande het feit dat de meeste cliënten recht hebben op een verhoogde tegemoetkoming (hetzij omdat ze een uitkering voor personen met een handicap ontvangen hetzij op grond van hun moeilijke financiële situatie waardoor ze van het Omnio-statuuut genieten).

Ook zijn er nog heel wat uitgaven voor niet-terugbetaalbare geneesmiddelen en verzorgingsproducten die conform de indeling van de huishoudbudgetenquête gerubriceerd zijn onder *Andere diensten* (zie verder).

Vervoer en communicatie

Het onderdeel *Vervoer en communicatie* omvat de aankoop van voertuigen, de verbruiksuitgaven (brandstof, onderhoud, herstellingen, huur garage, verkeersbelasting, ...), het gebruik van vervoersdiensten (openbaar vervoer, ...), telefoon en postdiensten. Ook hier waren er periodieke uitgaven (bijvoorbeeld abonnementen vervoer, ...) en duurzame (bijvoorbeeld aankopen van voertuigen, ...) die voor het jaar 2007 werden bevraagd. De variabele uitgaven (bijvoorbeeld benzine, ...) werden enkel voor de voorbije maand geregistreerd.

De jaaruitgave van de cliëntengroep voor vervoer en communicatie bedraagt 744,03 euro (mediaan 560 euro) wat drastisch verschilt van het bedrag in de huishoudbudgetenquête dat 3 058,15 euro bedraagt. Dit grote verschil zal te wijten zijn aan het feit dat de cliënten niet over een eigen wagen beschikken waarvoor de kosten in de huishoudbudgetenquête meer dan de helft van de totale vervoersuitgaven bedragen. Ook kunnen cliënten op grond van de handicap of het inkomen recht hebben op kortingen voor het openbaar vervoer of kan men in sommige gemeenten gebruik maken van de MinderMobielenCentrale. We stelden verder vast dat het sociale netwerk en soms de voorziening heel wat vervoerskosten opnemen (zie verder).

Cultuur, ontspanning, onderwijs

De uitgaven voor *Cultuur, ontspanning en onderwijs* omvatten 'toestellen' (tv, video, dvd, pc, fotoapparatuur, bloemen en planten, huisdieren, ...), diensten (abonnement kabel, inkomgelden, zakgeld, ...), boeken en onderwijskosten. De periodieke uitgaven (telefoonabonnementen, ...) en uitgaven voor duurzame goederen (tv-toestellen, ...) werden op jaarbasis bevraagd, de variabele uitgaven (zakgeld, telefoon, ...) op maandbasis.

Voor de cliëntengroep bedroegen de jaaruitgaven 1 276,24 euro. Ongeveer 10% van de cliënten heeft hier een nuluitgave maar er was één extreem hoge uitgave van 30 750 euro (die werd bevestigd na ruggespraak met de begeleider). De mediaan is veel lager en bedroeg 750 euro wat er op wijst dat enkele heel hoge uitgaven het gemiddelde sterk opdrijven. In de huishoudbudgetenquête komt men voor deze rubriek op 1 611,28 euro.

Andere goederen en diensten

Onder de uitgavenpost *Andere goederen en diensten* worden in de huishoudbudget-enquête diensten, producten en toestellen voor lichaamsverzorging begrepen (kapper, pedicure, massage, zonnebank, ...), persoonlijke artikelen (juwelen, horloges, zonnebrillen, ...), uitgaven in restaurants (of in cafés of hotels), toeristische reizen, financiële diensten (bankkosten en verzekeringen), andere diensten die nog niet eerder genoemd werden (waaronder allerlei taksen voor overheidsdiensten zoals huisvuiltaks, ...) en het niet-gepreciseerde verbruik.

De totale uitgave bedroeg voor onze groep 2 048,86 euro (mediaan 1 903,93) versus een uitgave in de huishoudbudgetenquête voor deze rubriek van 3 997,94 euro. We bekijken eerst de rubrieken afzonderlijk.

Uitgaven voor *Lichaamsverzorging* omvatten diensten (kapper, pedicure, massage, niet-medische therapieën, ...), producten voor lichaamsverzorging en toestellen. Therapeutische hulpmiddelen (brillen, steunzolen, ...) zijn opgenomen bij de gezondheidsuitgaven. We vroegen de uitgaven voor de voorbije maand (voor diensten zoals kappers, ...) of voor de voorbije 3 maanden (voor verzorgingsproducten) en berekenden op basis daarvan de jaaruitgave.

De gemiddelde jaaruitgave voor onze groep bedroeg 327,35 euro versus 391,84 voor het Vlaams Gewest volgens de huishoudbudgetenquête. De mediaanuitgave bedroeg 276 euro en er waren 21% nuluitgaven.

De gemiddelde jaaruitgaven voor *Persoonlijke artikelen* zoals juwelen, horloges, zonnebrillen, ... bedroegen 21,60 euro (versus 98,30 euro voor het Vlaams Gewest volgens de huishoudbudgetenquête).

De uitgaven in de *Horecasector* kunnen diverse uitgaven zijn voor maaltijden buitenshuis hetzij in sociale restaurants (bijvoorbeeld in het dagcentrum) hetzij in gewone restaurants. Ook aan huis gebrachte maaltijden horen hier thuis. Er kan een overlapping zijn van de uitgaven voor horeca met deze voor ontspanning (bijvoorbeeld bezoeken aan cafés met het zakgeld). We vroegen het bedrag op voor de voorbije veertien dagen.

In sommige gevallen waar de cliënt de volledige dag in het dagcentrum verblijft en daar dan ook de maaltijd neemt gaven de diensten enkel de dagprijs op (waarin dan de maaltijd begrepen is). Het gebruik van het dagcentrum werd dan ondergebracht bij de rubriek *Andere diensten (niet eerder genoemd)* en voor *Horecasector* werd dan een nuluitgave ingevuld. Uit de ingevulde vragenlijsten konden we opmaken dat de dagprijs ongeveer 8,16 euro bedraagt en de prijs voor de maaltijd komt op ongeveer 1,5 euro.

We vonden een gemiddeld bedrag van 762,87 euro op jaarbasis (mediaan 624 euro) dat heel wat lager is dan de 1 189,40 euro in de huishoudbudgetenquête. Ongeveer 34,5% van de cliënten hadden hier een nuluitgave wat, zoals gezegd,

kan betekenen dat men geen maaltijden in restaurants neemt of dat de uitgave inbegrepen is bij de rubriek *Andere diensten*.

De uitgaven voor *Toeristische reizen* omvatten volgens de nomenclatuur van de huishoudbudgetenquête volledig verzorgde reizen waar ook dagexcursies onder vallen naast grote buitenlandse reizen. We vroegen het bedrag op voor het volledige jaar 2007.

De gemiddelde jaaruitgave bedroeg voor de cliënten beschermd wonen 524,24 euro (mediaan 400 euro) en wijkt niet zoveel af van het gemiddelde in de huishoudbudgetenquête namelijk 692,90 euro wat er op wijst dat men ook hier toch een redelijk genormaliseerd bestedingspatroon heeft. Ongeveer een derde van de groep had hiervoor in 2007 geen uitgaven maar aan de andere kant had 10% van de groep een jaaruitgave boven de 2 000 euro.

De rubriek *Financiële diensten, verzekeringen* omvat diensten van banken (bijvoorbeeld voor kredietkaart, ...) en allerlei verzekeringen (levensverzekering, brandverzekering, familiale verzekering, autoverzekering, ...). Aangezien dit hier meestal over periodieke kosten gaat vroegen we het bedrag op voor 2007.

De gemiddelde jaaruitgave bedraagt 225,63 euro versus 1 027,04 euro voor de huishoudbudgetenquête. Het verschil wordt vooral veroorzaakt door de autoverzekering die in onze groep niet voorkwam. Andere verzekeringen zoals een familiale verzekering en een brandverzekering komen wel courant voor.

De huishoudbudgetenquête onderscheidt verder een rubriek *Andere diensten (niet eerder genoemd)* waarin allerlei diensten die elders geen plaats vonden worden ondergebracht. Het gaat om zaken zoals: erelonen (notarissen, architecten, ...), kinderdagverblijven, bijdragen aan syndicale verenigingen, strafrechtelijke boetes en allerlei taksen van de gemeente of provincie (bijvoorbeeld huisvuiltaks, ...). We brachten ook de kosten voor het dagcentrum hieronder. Het ging hier soms om periodieke kosten (zoals de huisvuiltaks) of soms over occasionele uitgaven die allebei voor 2007 werden bevraagd.

Gemiddeld ging het voor onze groep om een jaarbedrag van 208,96 euro (mediaan 40 euro). In de huishoudbudgetenquête ging het om 387,22 euro.

Wat de uitgaven voor het dagcentrum betreft vermeldden slechts 5 begeleiders een uitgave. Het mediaan bedrag per jaar daarvoor was 1 700 euro. Voor een aantal cliënten zit de uitgave verweven in een algemener forfait zodat we hier de uitgave voor het dagcentrum niet apart konden berekenen.

Ten slotte wordt in de huishoudbudgetenquête een categorie uitgaven als *Niet gepreciseerd verbruik* omschreven (bijvoorbeeld gegroepeerde aankopen zonder omschrijving). Ook wij hadden in de vragenlijst de mogelijkheid open gelaten uitgaven te noteren die niet verder gepreciseerd werden.

De forfaitaire bedragen waarmee de diensten soms werken om kosten door te rekenen aan de cliënten (en die in feite ook niet-gepreciseerde uitgaven zijn) wer-

den hier niet in opgenomen omdat dit de vergelijkbaarheid met de huishoudbudgetenquête zou hypothekeren. Deze werden wel gebruikt om de uitgaven voor de hoofdcategorieën te berekenen.

Het gemiddelde jaarbedrag voor het niet-gepreciseerd verbruik voor onze groep was 76,51 euro. In de huishoudbudgetenquête bekwam men voor het Vlaams Gewest 211,24 euro.

Niet in de consumptie opgenomen uitgaven

In de budgetenquête voorziet men een groep *Niet in de consumptie opgenomen uitgaven*. Hieronder vallen de belastingen op het inkomen, onroerende voorheffing, transfers door de betrokkene aan personen en instellingen (giften, diefstal, verlies, vergoeding schade, ...), beroepskosten en beleggingen (verwerving van eigendom, stortingen op spaarboekjes, afbetaling van leningen, uitlenen van geld, ...). Deze uitgaven worden als dusdanig in de huishoudbudgetenquête niet gerapporteerd zodat een vergelijking hier niet mogelijk is. Enkele categorieën uit deze groep (transfers, ...) worden gerapporteerd onder het inkomen waar ze in mindering gebracht worden.

Voor onze groep kwamen dergelijke uitgaven niet vaak voor: vier personen betalen een hypotheeklening af (of een gedeelte ervan), 2 personen een andere lening i.v.m. de woning, 10 personen betalen de onroerende voorheffing (of een gedeelte ervan) voor de woning. Stortingen op spaarboekjes kwam voor bij ongeveer 30% van de cliënten en pensioensparen bij ongeveer 10% (zie verder).

4.3 Totale uitgaven

Bij de berekening van de totale uitgaven stelde zich hetzelfde probleem als voor de afzonderlijke rubrieken omdat ook hier soms voor één of meerdere deelrubrieken ontbrekende gegevens waren. Dit was voor 66 cases op 179 cases het geval voor één of meerdere deelrubrieken. Om toch zoveel mogelijk observaties te kunnen behouden imputeerden we hier eveneens de mediaanwaarde voor de ontbrekende deelrubriek.

Voor 113 cases hadden we wel bedragen voor alle deelrubrieken (of een forfait voor een groep deelrubrieken). Als we de totale uitgave berekenen op deze 113 cases levert dit een bedrag op van 13 300,89 euro op jaarbasis. De totale uitgave voor de volledige groep met de imputaties bedraagt 12 695,75 euro (mediaan 11 541,73 euro). We werken voor de analyses verder met dit laatste bedrag.

Deze uitgave is substantieel lager dan de uitgave per verbruikseenheid per jaar voor het Vlaams Gewest van de huishoudbudgetenquête in 2006 die 19 823,36 euro bedraagt.

Er is wel een brede spreiding van de uitgaven en de gemiddelde uitgave van het laagste kwartiel van onze groep (7 917,64 euro) bedraagt minder dan de helft van de gemiddelde uitgave van het hoogste kwartiel (17 114,5 euro).

4.4 Determinanten van de (woon)uitgaven

In dit onderdeel onderzoeken we door middel van een multivariate variantieanalyse de impact op de uitgaven van enkele achtergrondkarakteristieken van de cliënten en van de diensten. We houden rekening met significanties tot op het 10% niveau.

Een analyse t.a.v. de totale uitgave heeft niet veel zin wegens het 'toevallig' karakter van heel wat uitgaven (bijvoorbeeld toeristische reizen, toevallige grote of kleine uitgaven voor duurzame goederen, de verwevenheid met het sociale netwerk, ...). Zolang men uitspraken doet over de volledige groep is dit geen probleem omdat toevallig hoge uitgaven gecompenseerd worden door toevallig lage. Als we echter de groep gaan opdelen gaat dit wel spelen.

We voeren daarom de analyse enkel uit t.a.v. de woonuitgaven. De woonuitgaven bestaan vooral uit periodieke uitgaven die gemakkelijk te achterhalen zijn waardoor het beeld redelijk betrouwbaar is ook voor kleinere groepen. De woonuitgaven vertegenwoordigen voor de cliënten beschermd wonen ongeveer 30% van de totale uitgaven.

We onderzoeken de impact op de woonkosten (uitgaven voor huur, energie en water, gemeenschappelijke lasten en gewone herstellingen) van enkele kenmerken van:

- de woonsituatie (de woonvorm gecategoriseerd als wonen in een kamer in een gemeenschapswoning, samenwonen in een zelfstandige woning, alleen wonen in een zelfstandige woning; de vloeroppervlakte; alleen wonen of niet);
- de woning (bouwfysische staat, type verhuurder, provincie);
- de cliënt (geslacht, leeftijd, onderwijsniveau, handicap, SIS-pluscategorie, ingeschaalde woonmodule, duur van het verblijf in beschermd wonen, arbeidsduur en inkomen);
- de dienst (schaalgrootte van de dienst in termen van het aantal cliënten dat men heeft in het beschermd wonen).

Er waren significante verschillen naar woonvorm en provincie.

Naar woonvorm is er een significant verschil tussen de drie types: wonen in een kamer in een gemeenschapswoning kost gemiddeld 3 086 euro per jaar, samenwonen in een zelfstandige woning 3 663 euro en alleen wonen in een zelfstandige woning 4 785 euro.

Ook naar provincie waren er significante verschillen met name tussen Vlaams-Brabant (niet-gecorrigeerd gemiddelde 4 530 euro) en de overige provincies (gemiddeld 3 780 euro). Als we de huurkosten evenwel op zich bekijken (los van de energiekosten) zijn er ook verschillen tussen de andere provincies (na controle voor alle andere variabelen): Limburg is het goedkoopst met 2 373,45 euro, Oost-Vlaanderen (met 2 740,29 euro), Antwerpen (met 2 942,19 euro) en West-Vlaande-

ren met (3 128,52 euro) volgen op de voet en Vlaams-Brabant is het duurst met 3 458,95 euro. Ook in de Woonsurvey 2005 (Heylen et al., 2008) kende Vlaams-Brabant een significant hogere gemiddelde huurprijs, met name gemiddeld 5 928 euro op jaarbasis. Let wel, hierin zitten alle woningtypes vevat waardoor de gemiddelde huurprijs uiteraard hoger uitvalt dan bij de cliënten beschermd wonen die eerder in gemeenschapshuizen, studio's en kleinere woningen of appartementen wonen.

Ook de bivariate analyse is interessant omdat ze inzicht verschaft in de samenhang met de afzonderlijke variabelen. De variabele woonvorm hangt in feite samen met diverse andere karakteristieken van de woonsituatie en zelfs met de SIS-pluscategorie of de ingeschaalde woonmodule (aangezien zwakkere cliënten meer op kamers wonen). We gingen na in welke mate dit doorspeelt t.a.v. de woninguitgaven.

We stellen om te beginnen een verband vast tussen de woonuitgaven en de vloeroppervlakte in de te verwachten richting (grotere vloeroppervlaktes zijn duurder).

Ook naar type verhuurder zien we verschillen in die zin dat sociale verhuurders (sociale huisvestingsmaatschappij, sociaal verhuurkantoor, Vlaams Woningfonds, OCMW's of andere publieke overheden, een sociale organisatie of de moedervoorziening of vzw) een lagere woningkost hebben (3 532,89 euro) dan privé-verhuurders (4 178,51 euro).

De bouwfysische staat van de woning was evenwel geen bepalende factor.

Van de kenmerken van de bewoners zijn enkel de SIS-pluscategorie en duur van het verblijf in beschermd wonen bepalend voor de woonkost. I.v.m. de SIS-pluscategorie geldt dat hoe hoger de categorie (of m.a.w. hoe hoger de ondersteuningsnood) hoe lager de woonkost. Dit komt omdat de woonvorm bij cliënten met een hogere ondersteuningsnood meer gemeenschappelijk wonen betreft. Ook cliënten die al langer in het beschermd wonen zitten hebben een lagere woonkost. Bij verdere analyse blijkt dat dit lager bedrag vooral te maken heeft met de lagere energiekost voor deze groep en niet zozeer met de huur. Mogelijk neemt met de jaren zelfstandig wonen het kostenbewustzijn toe.

Andere kenmerken van de bewoners zoals het geslacht, de leeftijd, de handicap, de ingeschaalde woonmodule, de arbeidsduur en het inkomen vertonen ook in bivariate analyse geen significante verschillen van de woonuitgaven. We vermeldde reeds dat alle variabelen i.v.m. de handicap (onderwijsniveau, SIS-pluscategorie, woonmodule, handicap en arbeidsduur) een samenhang vertonen. De SIS-pluscategorie komt hier blijkbaar als belangrijkste variabele naar voor.

Naar schaalgrootte van de dienst (in termen van het aantal cliënten dat men heeft in het beschermd wonen) waren er ook bivariaat geen verschillen. Nochtans treden grote diensten meer zelf op als verhuurder (zie hoger) maar blijkbaar hanteren ze hier de prijzen van de sociale huur. Het effect van de schaalgrootte speelt dan niet zozeer i.v.m. de woonkost maar eerder doordat grotere diensten, door

hun eigen aanbod in te brengen, aan meer cliënten de gelegenheid geven in het beschermd wonen te stappen.

4.5 Besluit

Wat de *uitgaven* betreft zien we dat onze groep cliënten toch min of meer het bestedingspatroon van de doorsnee bevolking volgt wat betekent dat - gemiddeld - niet het volledige inkomen opgaat aan noodzakelijke goederen (wonen, voeding, kledij, ...) maar dat er ook ruimte is voor bijvoorbeeld vrijetijdsuitgaven (ontspanning, toeristische reizen, ...).

Het *totale bedrag van de uitgaven* bedroeg voor onze groep 12 695,75 euro (mediaan 11 541,73 euro) wat substantieel lager is dan de uitgaven per verbruikseenheid per jaar voor het Vlaams Gewest van de huishoudbudgetenquête in 2006 die 19 823,36 euro bedraagt. Er is wel een brede spreiding van de uitgaven en de gemiddelde uitgave van het laagste kwartiel van onze groep (7 917,64 euro) bedraagt minder dan de helft van de gemiddelde uitgave van het hoogste kwartiel (17 114,5 euro).

De belangrijkste uitgave is deze voor het wonen (30% van de uitgaven). De gemiddelde woonuitgaven voor onze groep (huurkosten, energie en water, lasten en herstellingskosten) bedragen 3 779,01 euro (mediaan 3 748,00 euro) versus 4 860,71 euro in de Huishoudbudgetenquête voor de Vlaamse bevolking. De vergelijking van de huurkosten voor de twee populaties loopt wel enigszins mank omdat in de Vlaamse bevolking ongeveer $\frac{3}{4}$ eigenaars zijn terwijl in de cliëntengroep zo goed als iedereen huurt. Verder zullen de lagere woonuitgaven voor de cliënten beschermd wonen samenhangen met het feit dat de helft van de groep op kamers woont waar een aantal basisvoorzieningen soms met anderen gedeeld worden. Ook is er in onze groep een belangrijker aandeel 'sociale' huurders (als we de verhuur door de moedervoorziening ook als sociale huur beschouwen). We zagen wel dat de bouwfysische kwaliteit van de woningen op zich de vergelijking met het Vlaamse woningpatrimonium in het algemeen wel doorstaat.

Er zijn belangrijke verschillen inzake woonkosten en vooral de woonvorm (op kamers of in een zelfstandige woning) en de provincie waar de woning gelegen is bepalen deze verschillen. Wonen in een kamer in een gemeenschapswoning kost gemiddeld 3 086 euro per jaar, samenwonen in een zelfstandige woning 3 663 euro en alleen wonen in een zelfstandige woning 4 785 euro. Naar provincie zijn er verschillen tussen Vlaams-Brabant dat hogere woonkosten heeft dan de andere provincies.

De schaalgrootte van de dienst is niet bepalend voor de woonkosten maar grotere diensten stellen meer het eigen patrimonium ter beschikking van de cliënten en vergroten daarmee het potentiële aanbod beschermd wonen.

De tweede grote uitgavenpost (16% van de uitgaven) is deze voor *Andere goederen en diensten* (lichaamsverzorging, persoonlijke artikelen, uitgaven in restaurants of in cafés, toeristische reizen, financiële diensten, ...). De totale uitgaven bedroeg voor onze groep 2 093,57 euro (mediaan 1 903,93) versus een uitgave in de huishoudbudgetenquête voor deze rubriek van 3 997,94 euro.

De uitgaven voor *Voeding* vormen een derde belangrijke post (11% van de uitgaven). De uitgave voor voedingsproducten in onze groep bedraagt 1 473,70 euro (mediaan 1 410,76 euro). In vergelijking met de huishoudbudgetenquête (3 145,72 euro) is dit slechts ongeveer de helft. Bij de vergelijking van beide bedragen moeten we er rekening mee houden dat heel wat cliënten maaltijden nemen in restaurants (inbegrepen het restaurant van de voorziening of het dagcentrum of de maaltijden aan huis) die bij de horeca-uitgaven ondergebracht zijn. Ook gaat een ruime groep cliënten op weekend bij de ouders of andere familieleden waardoor de voedingsuitgaven zullen gedrukt worden (zie ook verder).

Onze groep heeft wel hogere uitgaven voor *Gezondheid*. De gemiddelde gezondheidsuitgave per jaar voor de cliëntengroep bedraagt 1 330,59 euro (mediaan 378 euro) wat hoger is dan de uitgave in de huishoudbudgetenquête van 998,16 euro. De cliënten hebben vooral uitgaven voor de huisarts maar ook heel wat voor geneesmiddelen, consultaties bij specialisten en therapeutische hulpmiddelen.

De uitgaven voor *Cultuur, ontspanning en onderwijs* omvatten vooral 'toestellen' (tv, video, dvd, pc, fotoapparatuur, bloemen en planten, huisdieren, ...) en diensten (abonnement kabel, inkomgelden, zakgeld, ...). Voor de cliëntengroep bedroegen de jaaruitgaven 1 300,86 euro. De mediaan is veel lager en bedroeg 750 euro wat er op wijst dat enkele heel hoge uitgaven het gemiddelde sterk verhogen. In de huishoudbudgetenquête komt men voor deze rubriek op 1 611,28 euro.

Voor *Vervoer en communicatie* bedraagt de uitgave 754,91 euro (mediaan 560 euro) wat drastisch verschilt van het bedrag in de huishoudbudgetenquête dat 3 058,15 euro bedraagt. Dit grote verschil zal te wijten zijn aan het feit dat de cliënten niet over een eigen wagen beschikken waarvoor de kosten in de huishoudbudgetenquête meer dan de helft van de totale vervoersuitgaven bedragen.

5. Rondkomen met het inkomen

Het gemiddelde verschil tussen het totale inkomen en de totale uitgaven van de cliënten beschermd wonen bedraagt 1 489,92 euro (mediaan 1 543,36 euro) d.w.z. ongeveer 120 euro per maand zodat onze doelgroep er - gemiddeld - in slaagt de tering naar de nering te zetten. In principe zien de diensten daarop toe en onder-

zoeken ze ook, alvorens cliënten in het beschermd wonen op te nemen, de financiële haalbaarheid daarvan waardoor financiële ongelukken kunnen voorkomen worden.

In dit onderdeel proberen we de financiële situatie als resultante van inkomen en uitgaven te evalueren. We vergelijken het inkomen met de EU-SILC-norm van bestaansonzekerheid en onderzoeken de betaalbaarheid van het wonen. Verder vragen we ons af in welke mate onze doelgroep aan sparen toekomt. Vervolgens gaan we na hoe de cliënten (bij monde van de begeleiders) hun financiële situatie subjectief evalueren. In een laatste punt gaan we welke de inbreng is van het sociale netwerk, de diensten en de cliënten zelf waardoor de kosten gedrukt worden.

5.1 Het inkomen in vergelijking met de EU-SILC-norm

In een eerste punt vergelijken we het inkomen met de EU-SILC-norm i.v.m. bestaanszekerheid. De EU-SILC-enquête is de referentiebron voor vergelijkende statistieken i.v.m. de inkomensverdeling en de sociale uitsluiting op Europees niveau. De laatste enquête bij ongeveer 14 000 personen in Europa dateert van 2006.

Op basis van het laatste EU-SILC-onderzoek bedroeg het gemiddelde beschikbare *equivalente* inkomen in België 17 073,67 euro per jaar of 1 422,81 euro per maand (FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en economische informatie, 2008). I.v.m. bestaansonzekerheid legt men de lat op 60% van het mediaan equivalent inkomen. Heeft men een inkomen onder deze norm dan wordt men als bestaansonzeker beschouwd.

De FOD-Economie berekende op basis van deze gegevens dat de inkomensgrens voor bestaansonzekerheid voor een alleenstaande 860 euro per maand bedraagt (in 2006). In Vlaanderen leeft 1 op 10 mensen (10,7%) onder deze Europese armoedegrens. Voor onze doelgroep zou ongeveer 3,9% zich beneden deze grens bevinden waarmee men beter scoort dan de doorsnee bevolking. Ook hier geldt de bemerking i.v.m. de integratietegemoetkoming.

5.2 Betaalbaarheid van het wonen

Aangezien de woonkost een belangrijke uitgave vertegenwoordigt in een huishoudbudget onderzoeken we hier volgens een aantal objectieve criteria of deze kost 'betaalbaar' is in relatie tot het inkomen. In de recente Vlaamse Woonsurvey (Heylen, 2008) en in internationaal onderzoek wordt daartoe een *woonquote* berekend als de verhouding tussen de woonuitgaven (de 'naakte' woonuitgaven d.w.z. enkel de huurprijs) en het (netto) huishoudinkomen (zonder de extra inkomsten uit arbeid zoals vakantiegeld en eindejaarspremie maar wel met de sociale uitkeringen). Meestal worden hier normen naar voor geschoven die schommelen tussen 20 en 30% (Heylen, 2008). De Vlaamse sociale huisvesting

hanteert een maximumgrens van 20% van het huishoudinkomen bij het bepalen van de huurprijs voor sociale woningen maar men hanteert het belastbare huishoudinkomen bij deze berekening en niet het netto (belastbaar) huishoudinkomen. Voor onze groep zou de woonquote neerkomen op 23,4% (mediaan 21,1%) d.w.z. ongeveer een kwart van het netto-inkomen wordt besteed aan de huur. Volgens de Woonsurvey 2005 (Heylen, 2008) bedraagt de gemiddelde woonquote voor de private huursector 29,5% en voor de sociale huursector 22,3% zodat onze groep hier ongeveer op het niveau zit van de sociale huurders niettegenstaande het ruime aandeel private huur (zie hoger). Men haalt deze score natuurlijk door het ruime aandeel kamers.

De woonquote als indicator voor betaalbaarheid houdt evenwel geen rekening met de gezinssamenstelling. Aangezien onze groep hoofdzakelijk bestaat uit één-persoonshuishoudens zou een vergelijking met de analoge groep in de bevolking een beter beeld geven. Deze cijfers zijn echter niet beschikbaar.

We kunnen ook het percentage huurders berekenen dat meer uitgeeft dan de kritische grens van 20%. Voor onze groep is dit 53,4%. Volgens de Woonsurvey 2006 hebben meer dan zeven op tien private huurders en de helft van de sociale huurders in Vlaanderen een woonquote boven de kritische grens van 20%.

Omwille van de stijgende huurprijzen gebruikt men recent steeds meer de 30%-norm. In onze groep zit 22,9% daarboven. In de Vlaamse bevolking is dit voor wat de private huurders betreft 39,2% versus 12,2% van de sociale huurders. Als we deze norm hanteren is onze groep hier blijkbaar minder goed af dan de sociale huurders wat samenhangt met het ruime aandeel van de private huur voor onze groep. Wel is het zo dat onze groep gemiddeld een hoger inkomen heeft dan de sociale huurders (13 688,82 euro berekend volgens de definitie hierboven waarbij de integratietegemoetkoming inbegrepen is versus 10 956 euro voor sociale huurders⁸).

5.3 Sparen of ontsparen

Zoals gezegd bedraagt het gemiddelde verschil tussen de totale uitgaven en het totale inkomen 1 489,92 euro (mediaan 1 543,36 euro) d.w.z. ongeveer 120 euro per maand zodat we dit bedrag op de spaarboekjes (of voor andere vormen van sparen) zouden moeten terugvinden.

Dit is niet helemaal zo want uit een aparte vraag naar de stortingen op spaarboekjes leren we dat 30,8% van de cliënten (n=163) er in slaagt om een centje opzij te zetten voor een gemiddeld jaarbedrag van 774,02 euro. Het mediaanbedrag van deze stortingen (voor de spaarders) bedroeg 1 200 euro per jaar.

---

⁸ Gemiddeld equivalent inkomen van sociale huurders, in prijzen van 2005, Woonsurvey 2005 (Winters et al., 2007).

Ook pensioensparen kwam voor bij 9,8% van de cliënten voor een gemiddeld jaarbedrag van 70,98 euro (n=166) en een mediaanbedrag van 800 euro voor de spaarders (in 2007).

Grosso modo komt dit overeen met 5% van het netto inkomen. De gemiddelde spaarquote voor de Belgische gezinnen (bruto spaarquote van de gezinnen uitgedrukt in procent van het beschikbare inkomen) bedroeg in 2006 13,8% (www.statbel.fgov.be) zodat men hier duidelijk lager zit.

We stelden aan de begeleiders ook de vraag of hun cliënt spaargeld aanwendde voor de consumptie. Een beperkte groep cliënten (4,3%) sprak in 2007 het spaargeld aan om de rekeningen te doen kloppen. Dit gebeurde voor een gemiddeld jaarbedrag voor de gehele groep van 107,01 euro of een mediaanbedrag van 2 000 euro voor diegenen die het spaargeld aanspraken. Soms gebeurde dit om zich duurzame goederen aan te schaffen of om de woning in te richten.

Verder waren er de transfers vanuit het sociale netwerk (bij 5% van de cliënten voor een gemiddeld bedrag van 33,45 euro per jaar) die mogelijk reeds anticipeerden op of bijpassingen waren van tekorten.

5.4 Subjectieve evaluatie van de financiële situatie

Een onderdeel van de vraagstelling van deze studie betrof de subjectieve evaluatie van de financiële situatie. Op basis van de vraagstelling uit de Gezondheidsenquête van het Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid stelden we daarom aan de begeleiders de volgende vraag: 'In welke mate kan de cliënt volgens u (de begeleider) met het huidige totale beschikbare inkomen per maand rondkomen?' De antwoordmogelijkheden gingen van 'zeer moeilijk rondkomen' tot en met 'zeer gemakkelijk rondkomen'.

We zien in tabel 4.7 dat de situatie voor onze groep ongeveer overeenstemt met deze van de Belgische bevolking volgens de Gezondheidsenquête 2001 zij het dat de extreme categorie *zeer moeilijk* bij onze groep minder voorkomt.

In vergelijking met een recent HIVA-onderzoek bij chronisch zieken in de zorgverzekering in het Vlaamse Gewest (Pacolet, 2008) is de situatie voor onze doelgroep dan weer rooskleuriger.

Welke cliënten kunnen moeilijk rondkomen?

In tabel 4.7 vermelden we in de rechterkolom per categorie ook het gemiddelde jaarinkomen. Er is een (bivariate) samenhang tussen de evaluatie van de begeleider en het effectieve inkomen. Er blijkt ook uit dat ongeveer 14 000 euro een kritische grens is tot waar men ervaart eerder moeilijk rond te komen.

Er is ook een verband met het uitgavenniveau. Een multivariate variantieanalyse naar de impact van enkele achtergrondkarakteristieken van de cliënten en van de diensten wijst uit dat vooral de woonvorm hier cruciaal is. Van cliënten die op kamers wonen heeft slechts 5% het zeer moeilijk of moeilijk, van de samenwonenden

den 12,5% en van de alleenwonenden in een zelfstandige woning 20%. Dit wijst er op dat voor een ruime groep cliënten het zelfstandig wonen in een studio, appartement of woning hoog gegrepen is.

Tabel 4.7 Evaluatie van de financiële situatie van de cliënten beschermd wonen in vergelijking met de Belgische bevolking en chronisch zieken

	Belgische bevolking, 2001*	Chronisch zieken in de zorg- verzekering in het Vlaamse Gewest, 2007**	Cliënten beschermd wonen (n=177) %	Cliënten beschermd wonen (n=179), gemiddeld jaarinkomen
Zeer moeilijk	6,8	8,4	2,3	13 152,61
Moeilijk	10,1	17,7	9,8	
Eerder moeilijk	17,5	34,6	25,8	13 911,47
Eerder gemakkelijk	33,8	28,1	30,3	14 829,82
Gemakkelijk	21,6	10,5	21,2	16 782,25
Zeer gemakkelijk	8,1	0,8	10,6	17 951,03
Geen gegevens	2	-	-	

* Bron: Wetenschappelijk instituut voor Volksgezondheid, Gezondheidsenquête 2001.

** Bron: Pacolet et al., 2008.

In een aparte vraag gingen we ook of de cliënt tevreden is over zijn financiële situatie, opnieuw volgens het oordeel van de begeleider. Er was een sterke correlatie met de vorige vraagstelling i.v.m. het rondkomen wat logisch is. Een meerderheid van de cliënten is tevreden met de financiële situatie of staat er eerder neutraal tegenover. Ongeveer 20% van de groep is eerder ontevreden of heel ontevreden (zie onderstaande tabel).

Tabel 4.8 Evaluatie door de cliënt van zijn/haar financiële situatie (in %)

Heel ontevreden	6,9
Eerder ontevreden	14,5
Neutraal	19,9
Eerder tevreden	38,2
Heel tevreden	20,6

5.5 Inbreng vanuit het sociale netwerk en de diensten

In dit onderdeel bekijken we in welke mate de kosten gedrukt worden door de verwevenheid met het sociale netwerk en of er kosten zijn die direct of indirect door de diensten of de moedervoorziening ten laste genomen worden. We gaan ook na in welke mate de cliënten zelf bezuinigen.

Verwevenheid met het sociale netwerk

Bij sommige cliënten is er nog een grote verwevenheid met het sociale netwerk en dit kan invloed hebben op de bestedingen. In de enquête werd gepoogd deze invloed enigszins te objectiveren en na te gaan in welke mate het sociale netwerk sommige woon- of leefkosten direct of indirect op zich neemt.

We zien in eerste instantie dat heel wat cliënten tijdens het weekend of op andere dagen bij de ouders of familieleden verblijven en we kunnen aannemen dat dit een impact zal hebben op het verbruik van vooral voeding, ontspanning, energiekosten, vervoer, ontspanning, ...

Van de cliënten verblijft 41% één of meerdere weekends (of gedeelten van weekends) per maand bij de ouders, familieleden, vrienden of kennissen (gemiddeld 1,1 weekend voor de gehele groep of gemiddeld 2,8 weekends voor de groep die op weekend gaat). Een vijfde van de groep gaat 4 weekends op 4 naar de ouders. Het meest voorkomend (10% van de gehele groep) is het weekend van de vrijdagavond tot de zondagavond maar dikwijls is het ook korter.

21% verblijft ook soms nog op weekdagen bij de ouders, familieleden, vrienden of kennissen, gemiddeld voor 3,1 dagen per maand (of voor de gehele groep voor 0,6 dagen).

Als we de som maken van 1,1 weekends (we nemen aan van anderhalve dag) en 0,6 weekdagen komen we op 2,25 dagen per maand of 7,5% van de tijd dat de cliënten bij de ouders verblijven.

Daarnaast nemen ouders of andere personen in 18% van de gevallen ook nog andere woonkosten ten laste en in 20,9% van de gevallen nog andere leefkosten.

Wat de woonkosten betreft gaat het vooral om aankopen van meubilair, nieuwe toestellen, poetshulp, was en strijk, onderhoud tuin, ...

Wat de leefkosten betreft gaat het om heel diverse zaken zoals het betalen van de GSM-rekening, de kosten van een toeristische reis, de vervoerskosten, de aankoop van kledij. Enkele ouders geven ook extra leefgeld (dat zou moeten opgenomen zijn in de rubriek *Transfers*).

Kosten ten laste genomen door de diensten of andere instanties

We vermeldden reeds dat cliënten een beroep kunnen doen op een aantal reguliere sociale voorzieningen: sociale woningen, sociale maaltijden, sociaal vervoer, ... Soms worden ook kosten van de cliënten door de diensten ten laste genomen hetzij financieel hetzij in natura. De cliënten kunnen verblijven in panden van de vzw van de moedervoorziening tegen een sociale prijs. Deze huizen zijn op hun beurt soms verworven via bijdragen vanuit allerlei personen of instanties. Daarnaast kunnen de diensten ook inspanningen doen om de kosten laag te houden: aankopen worden gemeenschappelijk gedaan, er wordt gezocht naar

mogelijkheden om de cliënten een woning te laten delen, de kosten worden gepoold en herverdeeld, ...

In de vraagstelling daarover werd erop gewezen dat het moest gaan om inbreng die buiten de begeleidingsopdracht valt (wat niet altijd zo duidelijk was aangezien sommige diensten deze opdracht heel ruim opvatten en in het kader van de ADL-hulp de cliënten ook bijstaan voor de huishoudelijke klusjes). Tevens moest het uiteraard gaan om inbreng waarvan de kosten achteraf niet terug op de cliënt verhaald worden of in het forfait worden opgenomen.

Wat de woonkosten betreft nemen 45,5% van de diensten direct of indirect sommige kosten ten laste. Het gaat hier vooral om het laten uitvoeren van klussen (onderhoud woning of tuin, kleine herstellingen, ...) door het personeel van de moedervoorziening. Dikwijls gaat het hier om onderhoud van de gemeenschappelijke ruimte. Soms gaat het hierbij ook over het poetsen of het wassen van kledij. Andere zaken zijn: het ten laste nemen van de brandverzekering (2 diensten), de jaarlijkse controle van de brandblussers of rookmelders (3 diensten), schilderwerken laten uitvoeren in de woning, ... Het viel onmogelijk te becijferen welke waarde deze inbreng vertegenwoordigt. Gezien de verwevenheid met het takenpakket van de personeel van de dienst zou een inschatting ervan een onderzoek op zich vergen.

Bij 33,8% van de cliënten neemt de dienst of de moedervoorziening ook sommige leefkosten op zich. In de meeste gevallen gaat het hier om vervoerskosten doordat de dienst of de moedervoorziening zelf vervoer organiseert en de cliënten daarvan laat genieten (gratis of tegen verminderd tarief). Ook het verstrekken van goedkope maaltijden in het dagcentrum wordt aangehaald door heel wat diensten. In een beperkt aantal gevallen gaat het om het verstekken van medische zorgen (via de medische dienst van de voorziening) of administratieve hulp. Ook hier zou de inschatting van de waarde daarvan een onderzoek op zich vergen.

In de enquête werd ook nagevraagd in welke mate andere instanties zoals het OCMW, de gemeente of nog andere derden woonkosten of leefkosten ten laste nemen. OCMW's die zelf een dienst beschermd wonen aanbieden laten we hier buiten beschouwing. Het ging hier ook niet om ten laste nemingen in het kader van de reguliere werking van deze instanties (bijvoorbeeld het leefloon, sociale huurtarieven, ...).

Deze inbreng is heel beperkt. Slechts in drie gevallen wordt vermeld dat andere instanties een inbreng hebben in de woon- en leefkosten. Het gaat hier om 2 serviceclubs (die soms kosten voor inkomtickets voor allerlei evenementen of maaltijden betalen) en om een sociale huisvestingsmaatschappij die voor het tuinonderhoud instaat.

Inspanningen door de cliënt

Ook geeft 36,2% van de begeleiders aan dat hun cliënt de broekriem aanhaalt en systematisch bespaart op sommige uitgaven. Besparen op kledij, reizen en uitgaan wordt het meest vermeld. Een belangrijk element in het drukken van vooral de woonkost is het samenwonen van cliënten (ook als zij niet echt een koppel vormen) of het gemeenschapswonen.

5.6 Besluit

In dit onderdeel proberen we de financiële situatie als resultante van inkomen en uitgaven te evalueren. In principe zien de diensten er toe dat er geen financiële ongelukken gebeuren en onderzoeken ze ook, alvorens cliënten in het beschermd wonen op te nemen, de financiële haalbaarheid daarvan.

We toetsten het inkomen van de cliënten aan de EU-SILC-norm voor 2006. De FOD-Economie berekende dat de inkomensgrens voor bestaansonzekerheid voor een alleenstaande 860 euro per maand bedraagt (60% van het mediaan equivalent inkomen). In Vlaanderen leeft 1 op 10 mensen onder deze Europese armoedegrens. Voor onze doelgroep zou minder dan vijf procent zich beneden deze grens bevinden. We moeten er hier wel rekening mee houden dat een belangrijke component van het inkomen van onze groep i.c. de integratietegemoetkoming in feite een vergoeding is voor extra kosten die men ten gevolge van de handicap heeft. Andere groepen hebben deze kosten niet zodat de vergelijking niet helemaal opgaat.

In welke mate is de woning betaalbaar voor de cliënten en hoe situeert men zich hier in vergelijking met de Vlaamse bevolking? Om dit te bepalen berekent men in recent onderzoek een *woonquote* of de verhouding tussen de woonuitgaven en het netto huishoudinkomen (volgens een enigszins andere definitie dan deze in de huishoudbudgetenquête zoals hoger door ons gebruikt). Meestal worden hier normen naar voor geschoven die schommelen tussen 20 en 30 procent. Voor onze groep zou de woonquote neerkomen op 23,4% (mediaan 21,1%) d.w.z. ongeveer een kwart van het netto-inkomen wordt besteed aan de huur. Volgens de Woon-survey 2005 bedraagt de gemiddelde woonquote voor de sociale huursector 22,3% zodat onze groep hier ongeveer op het niveau zit van de sociale huurders.

Slaagt onze doelgroep erin om nog wat te sparen? We berekenden daartoe de *spaarquote* (d.w.z. de bruto spaarquote van de gezinnen uitgedrukt in procent van het beschikbare inkomen) die in 2006 voor de Belgische gezinnen gemiddeld 13,8% bedroeg. In onze doelgroep slaagt ongeveer 30% van de cliënten erin om jaarlijks een centje opzij te zetten voor een gemiddeld bedrag van 774,02 euro (mediaanbedrag voor de spaarders 1 200 euro per jaar). Grosso modo komt dit overeen met 5% van het inkomen zodat men hier duidelijk lager zit.

Hoe evalueert de cliënt zelf, bij monde van zijn/haar begeleider zijn financiële situatie?

Op een vraag daaromtrent overgenomen uit de Gezondheidsenquête van het Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid zien we dat de evaluatie voor onze groep ongeveer overeenstemt met deze van de Belgische bevolking zij het dat de extreme categorie *zeer moeilijk rondkomen* bij onze groep minder voorkomt. In vergelijking met een recent HIVA-onderzoek bij chronisch zieken in de zorgverzekering in het Vlaamse Gewest is de situatie voor onze doelgroep dan weer rooskleuriger.

Bij de interpretatie van de bovenstaande gegevens i.v.m. het rondkomen moet men er rekening mee houden dat zowel het sociale netwerk als de diensten een deel van de kosten direct of indirect opnemen.

Bij sommige cliënten is er nog een grote verwevenheid met het sociale netwerk. We zien in eerste instantie dat heel wat cliënten tijdens het weekend of op andere dagen bij de ouders of familieleden verblijven en we kunnen aannemen dat dit een impact zal hebben op het verbruik van vooral voeding, ontspanning, energiekosten, vervoer, ontspanning, ... Daarnaast nemen een vijfde van de ouders of andere personen ook nog kosten ten laste: aankopen van meubilair, nieuwe toestellen, poetshulp, was en strijk, onderhoud tuin, betalen van de GSM-rekening, de kosten van een toeristische reis, de vervoerskosten, de aankoop van kledij.

Bijna de helft van de diensten neemt direct of indirect sommige kosten ten laste en bij een derde van de cliënten neemt de dienst of de moedervoorziening ook sommige leefkosten op zich (vervoerskosten, het verstrekken van goedkope maaltijden in het dagcentrum, het verstekken van medische zorgen of administratieve hulp, ...). Men probeert ook aankopen gemeenschappelijk te laten gebeuren, er wordt gezocht naar mogelijkheden om de cliënten een woning te laten delen, de kosten worden gepoold en herverdeeld, ...

Ook de cliënt doet hier zijn/haar duit in het zakje. Een derde van de cliënten bespaart volgens de begeleiders systematisch op sommige uitgaven. Besparen op kledij, reizen en uitgaan wordt het meest vermeld. Een belangrijk element in het drukken van vooral de woonkost is ook het samenwonen van cliënten ook als zij niet echt een koppel vormen of het gemeenschapswonen.

ALGEMEEN BESLUIT

In dit algemene besluit lijsten we nog eens de voornaamste resultaten op en proberen we een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen.

1. Probleemstelling en methode

Het beschermd wonen voor personen met een handicap is in Vlaanderen een relatief nieuwe opvangvorm. Het VAPH wenst er mee in te spelen op een toenemende vraag naar vermaatschappelijking van de opvang en de zorg. Een belangrijk aspect van deze vermaatschappelijking is de financiële zelfstandigheid van de cliënt: zelf bepalen waaraan men zijn/haar budget besteedt, keuzes maken daarin, de tering naar de nering zetten. Een van de belangrijkste onderzoeksvragen was dan ook of het inkomen van personen, dat voor een belangrijk gedeelte een vervangingsinkomen is, toereikend is om deze woon- en leefkosten te dragen. In principe onderzoeken de diensten, alvorens cliënten in het beschermd wonen op te nemen, ook de financiële haalbaarheid daarvan. Maar in welke mate is dit financieel haalbaar? Slagen de cliënten erin de eindjes aan elkaar te knopen? Op welke manier slaagt men daarin: wordt er bijgepast vanuit het sociale netwerk of, direct of indirect, vanuit de voorzieningen zelf? Levert men niet in op het vlak van de woon- en leefkwaliteit? Welke factoren bepalen het welslagen?

Methodologisch werd daarbij geopteerd voor een budgetonderzoek. Gezien de doelgroep kozen we ervoor om de uitgaven en inkomsten van de cliënten volledig retrospectief via de begeleiders te bevragen. Hiertoe werd uit de onderzoekspopulatie (beperkt tot het Vlaamse Gewest) een toevalsteekproef van 236 cliënten getrokken. Er was een respons van 75%. De uitval was vooral te wijten aan weigeringen van cliënten of hun vertegenwoordigers. De gegevens van de responsgroep komen goed overeen met deze van de populatie zodat we er kunnen van uitgaan dat de resultaten representatief zijn voor de gehele doelgroep.

2. Kenmerken van de doelgroep

Uit onze bevraging leiden we vooreerst een aantal kenmerken van de cliënten beschermd wonen af.

De cliënten zijn meestal ongehuwd en zijn gemiddeld 46 jaar. Er zijn quasi evenveel mannen als vrouwen. De meerderheid heeft als hoogste opleidingsniveau het BuSO OV1 of OV2. De instroom gebeurt vooral vanuit VAPH-voorzieningen maar ook een kwart komt uit de thuissituatie. De meerderheid van de cliënten werd voor het *Zorggradatieproject* van het VAPH ingeschaald voor de woonmodules 5 tot 9 maar we zien ook een kleine groep met een lagere of hogere inschaling. De meerderheid van de cliënten heeft een matige tot eerder hoge SIS-inschaling. Een kwart van de cliënten heeft loonvormend werk en dit vooral in een beschutte werkplaats. Ongeveer een derde was ooit tewerkgesteld en is nu op invaliditeit, gepensioneerd of werkloos. De helft van de cliënten had nooit loonvormend werk.

Diensten met een gemiddelde grootte (10 tot 19 cliënten in het beschermd wonen) zijn het meest vertegenwoordigd. We zien een samenhang van de grootte van de dienst met de provincie: grotere diensten bevinden zich eerder in Limburg en Vlaams-Brabant, de kleinere diensten eerder in Oost-Vlaanderen. Daarnaast is er ook een samenhang van de grootte van de dienst met de ingeschaalde woonmodule van de cliënten: de grootste diensten nemen ook cliënten buiten de woonmodules 5 tot 9 op in het beschermd wonen (zowel meer autonome als minder autonome) op.

3. Woon- en leefsituatie van de cliënten

In het derde hoofdstuk brachten we de woon- en leefsituatie van de cliënten in kaart.

Wat de *woonvorm* betreft valt de groep uiteen in enerzijds cliënten die in een kamer wonen en basisvoorzieningen zoals toilet, badkamer en zithoek delen met medebewoners en anderzijds cliënten die een zelfstandige woning betrekken. De keuze voor de woonvorm (kamer of woning) wordt ondermeer bepaald door de inschaling van de woonmodule: hoe hoger de inschaling (d.w.z. hoe hoger de ondersteuningsnood), hoe meer men op kamers woont. Ook de inschaling op de SIS-pluscategorie hangt hier sterk mee samen. Provinciaal vinden we eveneens verschillen: Antwerpen heeft het hoogste percentage kamers, Vlaams-Brabant het laagste. Bij deze vaststellingen maken we de opmerking dat principieel een zelfstandige woning de voorkeur verdient boven een kamer omdat een zelfstandige woning het meest 'genormaliseerd' is. Toch denken we dat voor een gedeelte van de doelgroep een kamer in een gemeenschapshuis een betere oplossing kan zijn omdat men er meer kan rekenen op onderlinge hulp.

Een niet onbelangrijke vaststelling is dat, volgens de minimumnormen van het kamerdecreet, 30% van de kamerbewoners in een te kleine kamer woont. Ook bij de zelfstandige woningen is er een aantal dat niet voldoet aan de minimum oppervlaktenormen zoals gedefinieerd in de Vlaamse Wooncode. Anderzijds zijn globaal gezien de woningen van de cliënten even goed uitgerust als deze in het Vlaamse Gewest. De privé-ruimten op zich (zonder de gemeenschappelijke voorzieningen van de kamerbewoners) zijn in vergelijking iets minder goed uitgerust.

Drie kwart van alle wooneenheden bevindt zich volledig los van (het domein van) de moedervoorziening, waarbij de kamers (waar zich ook meer cliënten met een hoge SIS-pluscategorie bevinden) zich iets meer in de onmiddellijke nabijheid van de moedervoorziening bevinden dan de zelfstandige woningen. Mogelijk oordelen de diensten voor deze cliënten dat de nabijheid van de moedervoorziening ondersteunend kan zijn.

De overgrote meerderheid van de cliënten huurt zijn woning of kamer. In de helft van de gevallen is de woning eigendom van een private verhuurder, bij een kwart is de dienst of moedervoorziening zelf de eigenaar. Een minderheid wordt gehuurd via sociale huisvesting. Onze doelgroep scoort daarmee voor sociale huisvesting iets lager dan de Vlaamse huurders. Wellicht komen meer cliënten beschermd wonen dan nu het geval is in aanmerking voor sociale huisvesting gezien de hogere inkomensgrenzen die gelden voor deze doelgroep en gezien het feit dat de integratietegemoetkoming niet meetelt bij de berekening van het inkomen. Deze sociale woningen moeten dan uiteraard wel beschikbaar zijn.

Bouwfysisch zijn de woningen of kamers van de cliënten over het algemeen bevredigend van kwaliteit en vergelijkbaar met Vlaanderen. Wel worden de woningen of kamers van cliënten in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde opmerkelijk meer elektrisch verwarmd, wat nadelig kan zijn voor de woonkost.

Via de begeleiders peilden we ook naar de *beleving* van de cliënten inzake hun woon- en leefsituatie. Over het algemeen zijn de bewoners eerder tevreden tot zeer tevreden. Het meest tevreden is men over de begeleiding door de dienst, het minst tevreden (maar toch nog overwegend tevreden) over de woning zelf of het gebouw waar de woning toe behoort. Uit de antwoorden die we (via de begeleiders) kregen i.v.m. de *positieve en negatieve punten* van de woon- en leefsituatie staat de verkregen autonomie en vrijheid als het meest positieve punt vooraan. Bij de negatieve punten vermeldt een derde van de groep de onvrede met ofwel het volledig alleen wonen (en het zich eenzaam voelen) ofwel het samenwonen met medebewoners in een gemeenschapshuis. Blijkbaar is het niet eenvoudig om hier een goed compromis te vinden. Verder haalt één op vier cliënten de inrichting van zijn woning als een negatief punt aan hetzij omdat de woning niet altijd aangepast is aan de handicap hetzij omwille van bouwfysische problemen.

4. Financiële positie van de cliënten

In het vierde hoofdstuk namen we de financiële positie van de cliënten onder de loep.

Vooreerst brachten we de regelingen rond het *budgetbeheer* in kaart: slechts een minderheid van de cliënten beheert het budget volledig zelfstandig, een derde heeft een voorlopige bewindvoerder en ongeveer 15% een voogd. Bij een kwart zijn vooral familieleden betrokken.

In twee derde van de situaties is de dienst beschermd wonen betrokken bij het budgetbeheer en/of de budgetbegeleiding. Gangbare praktijken i.v.m. het budgetbeheer zijn de lastgeving (waarbij de vertegenwoordiger van de cliënt een forfaitair bedrag ter beschikking stelt van de dienst) of de dubbele handtekening.

I.v.m. de budgetbegeleiding geeft bij de helft van de cliënten de dienst advies over de meeste uitgaven. Bij de overige cliënten beperkt het toezicht zich tot de belangrijke uitgaven of is er alleen toezicht op afstand.

Wat het *inkomen* betreft vinden we bij de cliënten beschermd wonen vooral sociale uitkeringen en, in mindere mate, inkomens uit economische activiteit terug.

Bijna alle cliënten hebben een sociale uitkering welke meestal een integratietegemoetkoming en/of een inkomensvervangende tegemoetkoming is. Het gemiddelde jaarbedrag voor de gehele groep van beide tegemoetkomingen samen bedroeg in 2007 10 852,76 euro, het mediaan bedrag voor de rechthebbenden was 12 000 euro. Andere sociale uitkeringen waren uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid, werkloosheid, kinderbijslag en terugbetalingen van het ziekenfonds.

Een derde van de groep heeft een arbeidsinkomen (al of niet gecombineerd met een sociale uitkering). Het gemiddeld jaarinkomen uit arbeid (omgerekend voor de gehele groep werkend en niet-werkend) bedraagt 3 367,99 euro. Het mediaan arbeidsinkomen van de groep effectief werkenden bedraagt 10 738,63 euro per jaar of 894,88 euro per maand (vakantiegeld en eindejaarspremie inbegrepen).

Daarnaast beschikt een derde van de cliënten over een inkomen uit vermogen (meestal interesten op een spaarboekje) en ongeveer één op tien kon rekenen op een of ander transfer (waaronder vooral financiële steun van familieleden).

Het totale jaarinkomen dat men op grond van deze verschillende bronnen verwerft bedraagt 15 284 euro per jaar of 1 274 euro op maandbasis (mediaan 1 180 euro).

In vergelijking met het gemiddelde (equivalente) inkomen van de huishoudens in Vlaanderen, zoals berekend in de Vlaamse Woonenquête van 2005, zit onze doelgroep op ongeveer drie vierde daarvan: de groep is oververtegenwoordigd bij de lagere en de middengroepen en ondervertegenwoordigd in de hogere inkomensgroepen maar ook in de allerlaagste inkomensgroep. De integratietegemoetkoming wordt hierbij als inkomen gerekend alhoewel deze, strikt genomen, eerder een tegemoetkoming is voor extra uitgaven ten gevolge van de handicap.

Door middel van een multivariate variantieanalyse onderzochten we de impact op het inkomen van enkele kenmerken van de bewoners: er was een significante samenhang met de arbeidsduur (het aantal uren loonvormende tewerkstelling per week) en met de ingeschaalde woonmodule (die samenhangt met de zelfredzaamheid en de integratietegemoetkoming).

Qua *uitgaven* zien we dat onze groep cliënten - gemiddeld - toch min of meer het bestedingspatroon van de doorsnee bevolking volgt zij het op een lager niveau. Dit betekent dat niet het volledige inkomen opgaat aan noodzakelijke goederen (wonen, voeding, kledij, ...) maar dat er ook ruimte is voor vrijetijdsuitgaven (ontspanning, toeristische reizen, ...). Het totale jaarbedrag van de uitgaven bedroeg voor onze groep 12 695,75 euro wat twee derde is van de uitgave per verbruikseenheid per jaar voor het Vlaams Gewest (Huishoudbudgetenquête 2006) die 19 823,36 euro bedraagt.

De uitgaven voor wonen vormen de belangrijkste uitgavenpost en vertegenwoordigen 30% van de totale uitgaven. Bij de Vlaamse bevolking bedragen deze slechts 24% van de totale uitgaven. De gemiddelde woonuitgaven voor onze groep (huurkosten, energie en water, lasten en herstellingskosten) bedragen 3 779,01 euro per jaar versus 4 860,71 euro in de huishoudbudgetenquête voor de Vlaamse bevolking. De lagere woonuitgaven voor onze doelgroep zullen vooral samenhangen met het feit dat de helft van de groep op kamers woont waar een aantal basisvoorzieningen soms met anderen gedeeld worden. Ook is er bij de cliënten een belangrijker aandeel 'sociale' huurders (als we de huur van panden van de moedervoorziening tegen sociale tarieven ook meerekenen).

Er zijn belangrijke verschillen inzake woonkosten tussen de cliënten. Vooral de woonvorm (op kamers of in een zelfstandige woning) en de provincie waar de woning gelegen is bepalen deze verschillen. Wonen in een kamer in een gemeenschapswoning kost gemiddeld 3 086 euro per jaar, samenwonen in een zelfstandige woning 3 663 euro en alleen wonen in een zelfstandige woning 4 785 euro. Naar provincie zijn er verschillen tussen Vlaams-Brabant dat hogere woonkosten heeft dan de andere provincies. Dit hangt gedeeltelijk samen met het feit dat men in Vlaams-Brabant minder op kamers woont maar ook door de hogere huurprijzen in deze provincie. De schaalgrootte van de dienst is niet bepalend voor de woonkost maar grotere diensten stellen meer een eigen patrimonium ter beschikking van de cliënten, waar ze vaak sociale tarieven voor aanrekenen.

Onze groep heeft ook hogere gezondheidskosten dan de Vlaamse bevolking. De gemiddelde gezondheidsuitgave per jaar voor de cliëntengroep bedraagt 1 330,59 euro wat hoger is dan de uitgaven in de huishoudbudgetenquête van 998,16 euro terwijl de terugbetalingen (die bij het inkomen gerekend worden) ongeveer op hetzelfde niveau liggen. De cliënten hebben vooral uitgaven voor de huisarts maar ook heel wat voor geneesmiddelen, consultaties bij specialisten en therapeutische hulpmiddelen.

Kan men rondkomen met het inkomen? Onze doelgroep haalt gemiddeld een batig saldo (het gemiddelde verschil tussen het totale jaarinkomen en de totale jaaruitgaven) van 1 489,92 euro per jaar (mediaan 1 543,36 euro) of ongeveer 120 euro per maand zodat men er - gemiddeld - in slaagt de tering naar de nering te zetten. In principe zien de diensten ook daarop toe en, alvorens cliënten in het beschermd wonen op te nemen, onderzoeken ze ook de financiële haalbaarheid daarvan teneinde financiële ongelukken te voorkomen.

In vergelijking met de EU-SILC-norm als norm voor bestaansonzekerheid (860 euro per maand voor een alleenstaande in 2006), bevindt minder dan vijf procent van onze doelgroep zich beneden deze grens. Conform de definities van de EU-SILC-norm rekenen we hier de integratietegemoetkoming als inkomen. In Vlaanderen leeft 1 op 10 huishoudens onder de Europese armoedegrens.

In welke mate is de woning betaalbaar voor de cliënten en hoe situeert men zich hier in vergelijking met de Vlaamse bevolking? Om dit te bepalen berekent men in recent onderzoek een *woonquote* of de verhouding tussen de woonuitgaven en het netto huishoudinkomen. Voor onze groep komt de woonquote neer op 23,4% d.w.z. dat ongeveer een kwart van het netto-inkomen (berekend als som van het arbeidsinkomen zonder het vakantiegeld en de eindejaarspremie en de sociale uitkeringen) besteed wordt aan de huur. Volgens de Woonsurvey 2005 bedraagt de gemiddelde woonquote voor de sociale huursector 22,3% zodat onze groep, ook al is er heel wat private huur, hier ongeveer op dit niveau zit.

We gingen ook na of onze doelgroep erin slaagt om nog wat te sparen. We berekenden daartoe de *spaarquote* (d.w.z. de bruto spaarquote van de gezinnen uitgedrukt in procent van het beschikbare inkomen) die in 2006 voor de Belgische gezinnen gemiddeld 13,8% bedroeg. In onze doelgroep slaagt ongeveer 30% van de cliënten erin om jaarlijks een centje opzij te zetten voor een gemiddeld bedrag van 774,02 euro (mediaanbedrag voor de spaarders 1 200 euro per jaar). Grosso modo komt dit overeen met 5% van het inkomen zodat men hier duidelijk lager zit.

De cliënt zelf, bij monde van zijn/haar begeleider, beoordeelt de financiële situatie in overeenstemming met de Belgische bevolking (zoals dit tot uiting kwam in de Gezondheidsenquête) zij het dat de extreme categorie *zeer moeilijk rondkomen* bij onze groep minder voorkomt. In vergelijking met een recent HIVA-onderzoek bij chronisch zieken schat onze doelgroep de situatie rooskleuriger in.

Bij de interpretatie van de bovenstaande gegevens i.v.m. het rondkomen moet men er rekening mee houden dat zowel het sociale netwerk als de diensten als de cliënten inspanningen leveren om de kosten te drukken.

Bij sommige cliënten is er nog een grote verwevenheid met het sociale netwerk en verblijft men sommige dagen of weekends bij de ouders of familieleden. Dit heeft wellicht ook een impact op o.a. het verbruik van voeding, energiekosten, ... Daarnaast nemen een vijfde van de ouders of andere personen ook nog expliciet een aantal kosten ten laste.

Ook neemt bijna de helft van de diensten direct of indirect sommige woon- en leefkosten ten laste (bijvoorbeeld klussen in de woning, ...).

Ten slotte doet ook de cliënt zijn/haar duit in het zakje. Een derde van de cliënten bespaart volgens de begeleiders systematisch op sommige uitgaven. Besparen op kledij, reizen en uitgaan wordt het meest vermeld. Een belangrijk element in het drukken van vooral de woonkost is ook het samenwonen van cliënten (ook als zij niet echt een koppel vormen) of het gemeenschapswonen.

5. Beleidsconclusies

Besluitend kunnen we de financiële positie van personen met een handicap in het beschermd wonen als volgt samenvatten. Globaal genomen behoort deze groep tot de lagere (hoewel niet de laagste) en middelste inkomensgroepen van de bevolking. Ze telt evenwel relatief gezien minder bestaansonzekereren (volgens de EU-SILC-norm) dan de doorsnee Vlaamse bevolking. Voor de woonquote, of het gedeelte van het inkomen dat men besteedt aan het wonen, zit ze ongeveer op het niveau van de sociale huurders in Vlaanderen. De subjectieve evaluatie van hoe goed men rondkomt (door de begeleiders) is vergelijkbaar met wat men in de Gezondheidsenquête vaststelde voor de gehele bevolking zij het dat de extreme categorie *zeer moeilijk rondkomen* bij onze groep minder voorkomt.

Bij de interpretatie van de bovenstaande gegevens moeten we er rekening mee houden dat de doelgroep enigszins voorgeselecteerd is i.f.v. de financiële haalbaarheid van het beschermd wonen aangezien de diensten die voor de begeleiding instaan (en waarschijnlijk ook de kandidaten zelf of hun sociale netwerk) deze eerst grondig onderzoeken.

Ook stelden we vast dat de helft van de groep op (goedkopere) kamers woont in een woning met gemeenschappelijke voorzieningen wat de woonkosten aanzienlijk drukt. Voor zover we dat konden nagaan doet men dit niet zozeer om financiële redenen maar eerder omwille van de beperktere zelfredzaamheid van de cliënten. Ook kan de keuze voor kamers stroken met de wensen van de cliënt.

Voor een ruime groep cliënten hangt het financiële welslagen ook samen met de inbreng van het sociale netwerk en -zij het beperkter- van de voorzieningen.

Ten slotte beschouwden we, voor de vergelijkingen met bevolkingsgegevens, de integratietegemoetkoming als een deel van het inkomen (zoals het ook voor de EU-SILC-norm en voor de woonquote gebeurt). Strikt genomen is de integratietegemoetkoming een forfaitaire vergoeding voor de extra kosten die men door de handicap heeft.

Dit gemiddelde beeld verbergt ook een grote verscheidenheid in inkomens- en uitgavenniveau die evenwel in hoofdzaak samenhangt met de zelfredzaamheid van de cliënt (zoals die tot uiting komt in de woonmodule waarvoor men ingeschaald is of de SIS-categorie).

Het hoogste inkomen hebben mensen met een voltijds arbeidsinkomen eventueel nog aangevuld met een sociale uitkering. Vooral deze groep kan zich, zij het soms met enige moeite, het huren van een zelfstandige woning (studio, appartement, huis) veroorloven. Deze mensen wonen verder van de moedervoorziening af en vallen er mogelijk ook het minst op terug voor hand- en spandiensten in de woning.

Bij de deeltijds werkenden of bij de mensen die volledig afhankelijk zijn van hun sociale uitkering(en) is het inkomen lager. Hier grijpt men dikwijls terug naar goedkopere woonvormen waarbij men gaat samen wonen met een andere cliënt of op kamers woont in een gemeenschappelijke woning.

Een tweede factor, die vooral naar voren komt als bepalend voor het uitgavenniveau voor het wonen, is de provincie waar de woning gelegen is. Vooral in Vlaams-Brabant zijn de woonkosten hoger doordat men minder dan de andere regio's van kamers gebruik maakt en op de woningmarkt hogere huurprijzen kent.

In de analyses (en we onderzochten vooral de woonkost) bleek nergens dat de schaalgrootte van de dienst het uitgavenniveau bepaalt. Wel zien we verschillen doordat grote diensten ook 'minder geschikte' kandidaten in het beschermd wonen opnemen (zowel minder zelfredzame als meer autonome cliënten). Grotere diensten stellen ook meer woningen uit het eigen patrimonium ter beschikking vaak tegen sociale tarieven.

De woonkosten nemen, meer nog dan voor de doorsnee bevolking, een behoorlijke hap uit het budget ook al woont de helft van de groep op kamers, doet men in bijna even sterke mate als de doorsnee bevolking een beroep op sociale woningen en kan men daar bovenop terugvallen op woningen die vanuit het patrimonium van de voorzieningen (of hun moeder-vzw's) ter beschikking gesteld worden.

Er kan worden nagegaan of het potentieel dat de sociale huisvesting biedt wel volledig uitgeput is.

Op individuele basis kan nagegaan worden of de cliënt in aanmerking komt ook al zijn er vaak lange wachtlijsten of kunnen de betrokken cliënten door hun ondersteuningsnood niet alleen in een sociale woning wonen.

Verder kan op het niveau van de dienst samengewerkt worden met SHM's. Het verhuren buiten het sociale huurbesluit om kan hierbij een oplossing zijn, mede omdat daarbij niet alle cliënten waaraan verhuurd wordt aan de inkomensgrenzen van sociale huisvesting moeten voldoen.

Ook via de gemeenten kunnen nu via het nieuwe sociale huurbesluit doelgroepenplannen worden opgesteld waarin expliciet de voorrang kan worden gegeven aan het wonen van specifieke doelgroepen, dit weliswaar voor personen die onder de voorwaarden van de sociale huisvesting vallen.

Verder kan worden nagegaan of andere sociale huurregelingen zoals verhuring via sociale verhuurkantoren, het Vlaamse Woningfonds of OCMW's beter benut kunnen worden. Een andere mogelijkheid is het beter benutten van de sociale huursubsidie waarvan nu, in onze steekproef, geen enkele cliënt gebruik maakte. Zeker in provincies waar de huurprijzen merkelijk hoger liggen (Vlaams-Brabant) verdient het aanbeveling hier extra aandacht aan te besteden.

BIJLAGEN

Bijlage 1/ Vragenlijst
Onderzoek naar de woon- en leefkosten van de cliënten
in het beschermd wonen

Gelieve voor iedere cliënt uit de steekproef een afzonderlijke vragenlijst in te vullen.

1. Naam en adres van de voorziening:
.....
.....
.....
.....
2. Naam van de begeleider die deze vragenlijst invulde: .....
Op welk telefoonnummer kunnen we deze begeleider bereiken bij eventuele vragen of onduidelijkheden? .....
3. Codenummer van deze cliënt (zie brief VAPH): .....
Het codenummer wordt vermeld in de brief van het VAPH. Het dient om de gegevens uit de vragenlijst te koppelen aan cliëntgegevens van het VAPH. Let op dat je het juiste codenummer invult.

Persoonsgegevens van de cliënt

4. Wat is de postcode van de verblijfplaats van de cliënt?

Postcode (van de deelgemeente): .....

5. Wat is de burgerlijke staat van deze cliënt?

Omcirkel een cijfer

1. Ongehuwd   2. Gehuwd (of samenwoningscontract)   3. Gescheiden (wettelijk)   4. Weduw(e)(naar)

6. Wat is het opleidingsniveau van deze cliënt?

Omcirkel een cijfer

1. LO (BLO)   2. BuSO OV1   3. BuSO OV2   4. BuSO OV3   5. Gewoon SO   6. Ander, omschrijf: ....

7. Vanuit welke woon- of opvangsituatie kwam de cliënt naar het beschermd wonen?

Omcirkel een cijfer

1. Reguliere woonsituatie (zelfstandig, bij de ouders, partner, pleeggezin, ...)   2. Internaat of semi-internaat   3. Tehuis niet-werkenden   4. Tehuis werkenden   5. Residentiële opvang buiten VAPH (Psychiatrisch Ziekenhuis, ...)   6. Ondersteunde woonsituatie buiten VAPH (beschut wonen, ...)   7. Andere, omschrijf: ....

8. Wat is het huidige tewerkstellingsstatuut van de cliënt?

Meerdere cijfers kunnen omcirkeld worden

1. (Loonvormende) reguliere tewerkstelling
2. Tewerkstelling in beschutte werkplaats (loonvormend)
3. Tewerkstelling in sociale werkplaats (loonvormend)
4. Werkloos
5. In loopbaanonderbreking, tijdskrediet ... (eventueel deeltijds)
6. Verlof zonder wedde
7. Op invaliditeit
8. Gepensioneerd
9. Niet tewerkgesteld (geen loonvormend werk)
10. Andere, omschrijf: .....
.....
.....

9. Waaruit bestaat de (gestructureerde) dagbesteding van de cliënt tijdens de week en gedurende hoeveel uren per week?

Meerdere cijfers kunnen omcirkeld worden

	Aantal uren per week
1. Loonvormende tewerkstelling	.....
2. Niet-loonvormende arbeidsmatige activiteiten (atelierwerk, begeleid werken, enclave, ...)	.....
3. Niet-arbeidsmatige dagbesteding in de VAPH-voorziening (bijvoorbeeld ontspanningsactiviteiten in dagcentrum, tehuis, ...)	.....
4. Niet-arbeidsmatige dagbesteding in niet-VAPH voorzieningen	.....
5. Andere (gestructureerde) dagbesteding, omschrijf:	.....
.....	.....
.....	.....

De woonsituatie van de cliënt

We bekijken hier eerst de **privé-woonruimte** van de cliënt (d.w.z. het gedeelte van de woning exclusief bestemd voor de cliënt) en daarna de **volledige woning of het gebouw** (dat ook gemeenschappelijke ruimten kan omvatten).

10. Bestaat de *privé-woonruimte* van de cliënt uit een 'kamer' of uit een 'zelfstandige woning' (studio, appartement, huis, ...)?

Een 'kamer' omvat volgens de definitie van het Vlaamse kamerdecreet maximaal twee van de volgende drie voorzieningen: een toilet, een bad/douche of een kookgelegenheid.

Een 'zelfstandige woning' beschikt volgens de Vlaamse wooncode minstens over een eigen toilet, een eigen wasgelegenheid én een eigen kookgelegenheid.

1. De privé-woonruimte bestaat uit een kamer.

Omcirkel welke voorzieningen er **in de kamer** aanwezig zijn?

1. Toilet 2. Bad of douche 3. Kookgelegenheid 4. Andere, omschrijf: ....

2. De privé-woonruimte bestaat uit een 'zelfstandige woning'.

Omcirkel over welke type woning het gaat

1. Een studio (met toilet én douche/bad én een kookgelegenheid) 2. Een appartement (met afzonderlijke keuken, badkamer met douche/bad en toilet, afzonderlijke slaapkamer(s)) 3. Een volledig huis 4. Ander type, omschrijf: ....

11. Wat is de totale vloeroppervlakte in m² van deze *privé-woonruimte* (met inbegrip van de eventuele gangen, toilet, bergplaats ... *als die tot de privé-woonruimte behoren*)?

Omcirkel een cijfer

1. Minder dan 12 m ²
2. 12 m ² tot 17 m ²
3. 18 m ² tot 26 m ²
4. 27 m ² tot 39 m ²
5. 40 m ² tot 49 m ²
6. 50 m ² tot 59 m ²
7. 60 m ² of meer

12. Betreft de cliënt zijn/haar *privé-woonruimte* alleen of woont hij/zij er samen met een andere persoon (of andere personen)?

1. De cliënt woont er alleen (in de *privé-woonruimte*)
2. De cliënt woont er samen met een andere persoon (of personen)

Als de cliënt samenwoont, wie zijn deze personen en hoeveel zijn er?

Meerdere cijfers kunnen omcirkeld worden

	Aantal
1. De partner (of vriend, vriendin ...)	.....
2. De kinderen van de cliënt	.....
3. Ouder(s)	.....
4. Andere personen, omschrijf verwantschap of relatie tot de cliënt:	.....
.....	.....
.....	.....

13. Wordt de *privé-woonruimte* (kamer, woning) door de cliënt gehuurd? 1. Ja

Indien ja, van wie huurt de cliënt deze woonruimte rechtstreeks ('rechtstreekse verhuurder') en van wie eventueel onrechtstreeks ('onrechtstreekse verhuurder')?

Met 'rechtstreekse verhuurder' bedoelen we diegene waarmee de cliënt een huurcontract afsloot (bijvoorbeeld de dienst beschermd wonen).

Met 'onrechtstreekse verhuurder' bedoelen we diegene waarmee de rechtstreekse verhuurder van de cliënt een huurcontract afsloot (bijvoorbeeld een sociale huisvestingsmaatschappij die een huurcontract afsluit met een dienst beschermd wonen welke op zijn beurt de woonruimte aan de cliënt doorverhuurt).

Duid aan met een kruisje. Indien er geen onrechtstreekse verhuurder is, duid dit dan aan onderaan in de tabel.

	Rechtstreekse verhuurder	Onrechtstreekse verhuurder
1. De dienst beschermd wonen zelf of de moedervoorziening	☐	☐
2. Sociale huisvestingsmaatschappij (of Vlaamse Maatschappij voor Sociaal Wonen)	☐	☐
3. Sociaal verhuurkantoor	☐	☐
4. Vlaams Woningfonds	☐	☐
5. Een OCMW	☐	☐
6. Een andere publieke overheid (gemeente ...)	☐	☐
7. Een sociale organisatie (vzw, kerkfabriek ...)	☐	☐
8. Een familielid van de cliënt	☐	☐
9. Een private verhuurder (particuliere persoon, vennootschap ...)	☐	☐
Andere, omschrijf:	☐	☐
		Er is geen onrechtstreekse verhuurder
		☐

2. Neen

Indien neen, volgens welke regeling verblijft de cliënt in deze woon-eenheid?

Omcirkel een cijfer

1. De cliënt is zelf eigenaar
2. De eigenaar stelt de woonruimte ter beschikking (zonder huurcontract) Omschrijf wie de eigenaar is (verwantschap of relatie tot de cliënt): ....
3. Andere regeling, omschrijf: ....

14. Op welke manier wordt de privé-woonruimte van deze cliënt verwarmd?

Omcirkel een cijfer

1. Centrale verwarming op gas
2. Centrale verwarming op stookolie
3. Elektrische verwarming
4. Andere, omschrijf: ....

15. Hoe beoordeelt u (de begeleider) de kwaliteit van de privé-woonruimte?

Duid aan met een kruisje

	Ze er sle cht	Sle cht	Mid del- mat ig	Go ed	Ze er go ed
1. Bouwfysische staat (muren, dak, vloeren, ramen, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
2. Isolatie (dubbel glas, dakisolatie ...)	☐	☐	☐	☐	☐
3. De sanitaire installatie	☐	☐	☐	☐	☐
4. De elektrische installatie	☐	☐	☐	☐	☐
5. De verwarmingsinstallatie	☐	☐	☐	☐	☐

16. Maakt deze *privé-woonruimte* van de cliënt (kamer, studio, appartement ...) deel uit van een eengezinswoning of van een meergezinswoning of appartementsgebouw?

Omcirkel een cijfer

1. Eengezinswoning open bebouwing (alleenstaande woning)
2. Eengezinswoning halfopen bebouwing (driegevelwoning)
3. Eengezinswoning gesloten bebouwing (rijwoning)
4. Een appartementsgebouw met 1 tot 4 woningen
5. Een appartementsgebouw met 5 tot 9 woningen
6. Een appartementsgebouw van 10 woningen of meer
7. Ander woningtype, omschrijf: ....

17. Waar bevindt zich deze woning of dit gebouw ten opzichte van de moeder-voorziening (of de dienst beschermd wonen)?

Omcirkel een cijfer

1. Deze woning of dit gebouw bevindt zich op het domein van de moeder-voorziening
2. Deze woning of dit gebouw bevindt zich in de onmiddellijke nabijheid van (het domein van) de moeder-voorziening
3. Deze woning of dit gebouw bevindt zich volledig los van (het domein van) de moeder-voorziening
4. Andere situatie, omschrijf: ....

18. Wonen in deze woning of dit gebouw nog andere cliënten van het beschermd wonen?

1. Ja

Indien ja, hoeveel andere cliënten beschermd wonen? .....

2. Neen

19. Omvat deze woning of dit gebouw *gemeenschappelijke ruimte(n)* bestemd voor meerdere *cliënten van het beschermd wonen*?

1. Ja

Indien ja, welke *gemeenschappelijke ruimten*?

Meerdere cijfers kunnen omcirkeld worden

1. Gemeenschappelijke zithoek, ontspanningruimte ...
2. Badkamer
3. Toilet
4. Ingerichte keuken
5. Veranda
6. Hobbyruimte
7. Andere plaatsen (bureel, tweede slaapkamer, garage ...), omschrijf: ....

2. Neen

20. Over welke van de volgende nuts- en comfortvoorzieningen kan de cliënt beschikken en beschikt hij/zij daarover in de eigen *privé-woonruimte*, in de *gemeenschappelijke ruimte* of in beide?

Omcirkel en duid aan met een kruisje

	Privé-woonruimte	Gemeenschappelijke ruimte
1. TV-toestel	☐	☐
2. PC	☐	☐
3. Internetaansluiting	☐	☐
4. Vaste telefoon	☐	☐
5. Koud stromend water	☐	☐
6. Warm stromend water	☐	☐
7. Koelkast	☐	☐
8. Diepvries	☐	☐
9. Microgolfoven	☐	☐
10. Wasmachine	☐	☐
11. Droogtrommel	☐	☐
12. Tuin, grasveld, terras ...	☐	☐

Het budgetbeheer en de budgetbegeleiding van de cliënt

21. Wie is betrokken bij het budgetbeheer of de budgetbegeleiding van deze cliënt?

Omcirkel één of meerdere cijfers

1. Niemand, de cliënt beheert zijn budget volledig zelfstandig   2. De voorlopige bewindvoerder   3. De vertrouwenspersoon   4. De voogd   5. De toezienende voogd   6. Een familielid   7. De dienst beschermd wonen   8. Het OCMW   9. Het CAW   10. Andere personen of instanties, omschrijf (verwantschap of relatie, instantie): ....

22. Wat is de rol van de dienst beschermd wonen het bij budgetbeheer of de budgetbegeleiding van deze cliënt?

Omcirkel één of meerdere cijfers.

1. Er is budgetbeheer via een systeem van lastgeving (de cliënt of zijn/haar vertegenwoordiger stelt maandelijks een forfaitair bedrag ter beschikking van de dienst voor sommige betalingen)   2. Er is budgetbeheer via een systeem van dubbele handtekening (cliënt en dienst)   3. De dienst begeleidt en geeft advies over <i>de meeste uitgaven</i>   4. De dienst begeleidt en geeft advies alleen over de <i>belangrijke uitgaven</i>   5. Er is een minimale begeleiding door de dienst   6. Andere regeling, omschrijf: ....

De woonkosten van de cliënt

23. Gebeuren voor deze cliënt sommige woonuitgaven gemeenschappelijk (met een toerekening achteraf naar de cliënt) en hoeveel cliënten beschermd wonen zijn erbij betrokken?

1. Ja

Indien ja, welke uitgaven en hoeveel cliënten beschermd wonen zijn erbij betrokken?

Meerdere cijfers kunnen omcirkeld worden

Geef het totale aantal betrokken cliënten inclusief deze cliënt

	Totaal aantal cliënten
1. Huur van de woning	.....
2. Kosten voor elektriciteit, gas, water ...	.....
3. Onderhoudskosten gemeenschappelijke ruimten	.....
4. Onderhoudskosten privé-ruimte	.....
5. Andere kosten, omschrijf:	....
6. Andere kosten, omschrijf:	....

2. Neen

24. Hoeveel bedroegen de *periodieke uitgaven i.v.m. het wonen* voor deze cliënt **in 2007?**

Periodieke uitgaven i.v.m. wonen zijn regelmatig terugkerende uitgaven zoals de huur, de kosten voor energie ...

Neem desnoods de meest recente rekening en reken om naar een jaarbedrag (bijvoorbeeld rekening laatste maand x 12 ...)

Als het om uitgaven gaat die gezamenlijk gebeuren vermeld dan alleen maar het aandeel van deze cliënt.

	Bedrag per jaar voor deze cliënt
1. Huur van de privé-woonruimte (zonder lasten)	.....
2. Elektriciteit	.....
3. Gas, stookolie of andere brandstoffen	.....
4. Water (en waterzuivering)	.....
5. Aandeel in onderhoudskosten gemeenschappelijke ruimten van de cliënten <i>beschermd wonen</i> (zithoek, sanitair ...)	.....
6. Aandeel in onderhoudskosten in de <i>overige</i> gemeenschappelijke ruimten van het gebouw (bijvoorbeeld onderhoud lift, conciërge, beheerskosten, syndicus ...)	.....
7. Kosten huisvuilophaling (jaarlijkse taks, chip, stickers, aankoop gemeentelijke vuilniszakken ...)	.....
8. Betaalde onroerende voorheffing (voor cliënten-eigenaars, ev. verminderd bedrag)	.....
9. Verzekeringen woning (brand, schuldsaldoverzekering ...)	.....
10. Afbetaling hypotheeklening	.....
11. Afbetaling andere leningen i.v.m. het wonen ...	.....
12. Andere periodieke kosten i.v.m. het wonen, omschrijf:	....

25. Is het meubilair (of een gedeelte ervan) inbegrepen in de huurprijs?

1. Ja
 2. Neen

26. Hoeveel bedroegen de uitgaven van deze cliënt in de **maand mei** voor het onderhoud van de privé-woonruimte?

*Neem desnoods de meest recente rekening en reken om naar een maandbedrag
Als het om uitgaven gaat die gezamenlijk gebeuren vermeld dan alleen maar het aandeel van deze cliënt.*

	Betaald bedrag per maand voor deze cliënt
1. Poetshulp (van een poetsdienst)	.....
2. Privé-poetsvrouw	.....
3. Poetshulp via dienstencheques	.....
4. Klusjesdiensten	.....
5. Aankoop onderhoudsproducten woning	.....
6. Andere onderhoudskosten van de woning, omschrijf:	....

27. Had de cliënt **in 2007** uitgaven voor de inrichting van de woning, herstellingen, aanpassingen ... en voor welk bedrag?

	Bedrag in 2007
1. Inrichting van de woning (vast tapijt, lampen, decoratie ...)	.....
2. Meubelen, tuinmeubelen ...	.....
3. Aanpassingen aan de woning in functie van de handicap van de cliënt (vermeld eventueel ontvangen premies hiervoor bij de inkomsten)	.....
4. Aanpassingen aan de woning los van de handicap van de cliënt (vermeld eventueel ontvangen premies hiervoor bij de inkomsten)	.....
5. Herstellingen, groot onderhoud ...	.....
6. Andere uitgaven voor inrichting van de woning, omschrijf:	....

28. Worden sommige woonkosten (zoals hierboven beschreven) voor deze cliënt door de *dienst beschermd wonen of de moedervoorziening* ten laste genomen (bijvoorbeeld door personeel van de voorziening in te zetten voor onderhoud, door bepaalde woonkosten over te nemen ...)?

1. Ja

Indien ja, welke kosten (bijvoorbeeld onderhoud woning), door welke inbreng (bijvoorbeeld inzet onderhoudspersoneel moedervoorziening) en welke waarde heeft deze inbreng per maand (loonkost, aankoopwaarde ...)?

Welke kosten?	Door welke inbreng?	Bedrag per maand
1.	....	....
2.	....	....
3.	....	....

2. Neen

29. Worden sommige woonkosten (zoals hierboven beschreven) voor deze cliënt door het *sociale netwerk van de cliënt* ten laste genomen (bijvoorbeeld door het ter beschikking stellen van meubilair, toestellen ...)?

1. Ja

Indien ja, welke kosten, door welke inbreng (bijvoorbeeld hulp in natura) en welke waarde heeft deze inbreng per maand?

Welke kosten?	Door welke inbreng?	Bedrag per maand
1.	....	....
2.	....	....
3.	....	....

2. Neen

30. Worden sommige woonkosten (zoals hierboven beschreven) voor deze cliënt door *het* OCMW ten laste genomen (bijvoorbeeld door personeel van het OCMW in te zetten, door bepaalde woonkosten over te nemen ...)?

1. Ja

Indien ja, welke kosten, door welke inbreng (bijvoorbeeld hulp in natura) en welke waarde heeft deze inbreng per maand (loonkost, aankoopwaarde ...)?

Welke kosten?	Door welke inbreng?	Bedrag per maand
1.	....	.....
2.	....	.....
3.	....	.....

2. Neen

31. Worden sommige woonkosten (zoals hierboven beschreven) voor deze cliënt door *andere instanties* (zoals gemeenten, serviceclubs ...) ten laste genomen (bijvoorbeeld door personeel in te zetten, door bepaalde woonkosten over te nemen ...)?

1. Ja

Indien ja, door welke instanties?

.....

Indien ja, welke kosten, door welke inbreng (bijvoorbeeld hulp in natura) en welke waarde heeft deze inbreng per maand (loonkost, aankoopwaarde ...)?

Welke kosten?	Door welke inbreng?	Bedrag per maand
1.	....	.....
2.	....	.....
3.	....	.....

2. Neen

De leefkosten van de cliënt

Gelieve ook de kosten mee op te nemen van de andere personen die eventueel ten laste zijn van de cliënt bijvoorbeeld de partner, de kinderen ...

32. Gebeuren voor deze cliënt sommige *leefuitgaven* gemeenschappelijk met andere cliënten in het beschermd wonen (met een toerekening achteraf naar de cliënt) en hoeveel cliënten beschermd wonen zijn erbij betrokken?

1. Ja

Indien ja, welke uitgaven en hoeveel cliënten beschermd wonen zijn erbij betrokken?

Meerdere cijfers kunnen omcirkeld worden

Geef het totale aantal betrokken cliënten inclusief deze cliënt

	Totaal aantal cliënten
1. Maaltijden	.....
2. Was	.....
3. Strijk	.....
4. Boodschappen	.....
5. Ontspanning	.....
6. Andere kosten, omschrijf:	....
7. Andere kosten, omschrijf:	....

2. Neen

33. Hoeveel bedroegen de volgende (**periodieke**) uitgaven i.v.m. het dagelijkse leven voor deze cliënt (en eventueel de andere personen die hij/zij ten laste heeft) **in 2007**?

Periodieke uitgaven i.v.m. het dagelijkse leven zijn regelmatig terugkerende uitgaven zoals abonnementen, lidgelden, premies verzekeringen ...

Neem desnoods de meest recente rekening en reken om naar een jaarbedrag (bijvoorbeeld maandelijks rekening x 12)

	Bedrag voor 2007 voor deze cliënt
1. Abonnement(en) vaste telefoon, GSM, tv, internet ...	.....
2. Abonnement(en) vervoer	.....
3. Andere abonnement(en)	.....
4. Bijdrage mutualiteit, zorgverzekering	.....
5. Periodieke kosten i.v.m. de school van de kinderen	.....
6. Lidgelden verenigingen ...	.....
7. Verzekeringen gezondheid (hospitalisatie, overlijden ...)	.....
8. Levensverzekeringen	.....
9. Familiale verzekering	.....
10. Verzekeringen betreffende het vervoer	.....
11. Andere verzekeringen	.....
12. Kosten voor bewindvoering (vaste jaarlijkse kost en/of bijkomende kosten)	.....
13. Afbetaling persoonlijke leningen	.....
14. Afbetaling schulden	.....
15. Betaling alimentatie	.....
16. Stortingen pensioensparen, sparen via levensverzekering	.....
17. Stortingen spaarboekje, beleggingen ...	.....
18. Andere (periodieke) leefkosten, omschrijf:	
.....	.....
.....	.....
.....	.....

34. Hoeveel betaalde de cliënt (en eventueel de andere personen die hij/zij ten laste heeft) **de voorbije drie maanden (maart, april, mei)** voor *thuiszorg of gezondheidszorg* (van hulpverleners buiten de instelling) en hoeveel kreeg hij daarvan terug van de mutualiteit (of van andere instanties)?

Neem als referentieperiode de laatste drie maanden.

Soort hulpverlener (van buiten de instelling)	Betaald bedrag aan de hulpverlener de voorbije drie maanden	Door mutualiteit terugbetaald bedrag de voorbije drie maanden
1. Gezinszorg	.....	.....
2. Thuisverpleegkundige	.....	.....
3. Kinesitherapeut	.....	.....
4. Diëtist	.....	.....
5. Tandarts	.....	.....
6. Huisarts	.....	.....
7. Psychiater	.....	.....
8. Psycholoog	.....	.....
9. Maatschappelijk werker	.....	
10. Consultaties andere medische specialisten (ambulant)	.....	.....
11. Terugbetaalbare geneesmiddelen	.....	.....
12. Niet-terugbetaalbare geneesmiddelen	.....	
13. Verzorgingsproducten	.....	.....
14. Andere uitgaven voor thuiszorg of gezondheidszorg, omschrijf:	....	....

35. Hoeveel bedroegen de uitgaven van deze cliënt (en eventueel de andere personen die hij/zij ten laste heeft) **de maand mei** voor de volgende huishoudelijke of persoonlijke diensten?

Als het om uitgaven gaat die gezamenlijk gebeuren vermeld dan alleen maar het aandeel van deze cliënt.

Vermeld ook alleen maar de kosten bovenop eventueel reeds vermelde kosten bijvoorbeeld voor poetshulp, gezinszorg ....

	Bedrag bijdrage cliënt de maand mei
1. Was (bovenop reeds vermelde kosten)	.....
2. Strijk (bovenop reeds vermelde kosten)	.....
3. Boodschappendienst (bovenop reeds vermelde kosten)	.....
4. Pedicure, massage, andere niet-medische therapieën ...	.....
5. Kapper	.....
6. Kinderopvang, oppasdiensten ...	.....
Andere huishoudelijke of persoonlijke diensten, omschrijf:	....

36. Welke uitgaven had de cliënt (en eventueel de andere personen die hij/zij ten laste heeft) **de maand mei** voor de volgende zaken?

Eventuele abonnementen hier niet opnieuw opnemen.

	Bedrag de maand mei
1. Vervoer (tickets, brandstof brommer, schoolvervoer ...)	.....
2. Telefoon, GSM, post ...	.....
3. Ontspanning (uitstappen, inkomgelden bioscoop, DVD's, CD's, sigaretten, consumpties café's, kansspelen ...)	.....
4. Aankoop kledij, schoenen, herstellingen ...	.....

37. Welke uitgaven had de cliënt (en eventueel de andere personen die hij/zij ten laste heeft) de *voorbije twee weken* voor voeding en dranken?

	Bedrag de voorbije twee weken
1. Voedingsproducten of dranken aangekocht voor de consumptie thuis	.....
2. Maaltijden buitenshuis in sociale restaurants (wijkcentrum, dienstencentrum ...)	.....
3. Maaltijden buitenshuis in gewone restaurants	.....
4. Schoolmaaltijden voor de kinderen	.....
5. Maaltijden in de dienst beschermd wonen, de moedervoorziening ...	.....
6. Maaltijden aan huis (bijvoorbeeld van OCMW, cateringbedrijven ...)	.....
7. Andere uitgaven voor voeding, omschrijf:	....

38. Welke uitgaven had deze cliënt (en eventueel de andere personen die hij/zij ten laste heeft) voor de aankoop (en de eventuele installatiekosten, kosten voor aansluiting ...) van duurzame goederen *in 2007*?

	Bedrag in 2007
1. GSM, iPod, TV, DVD, PC, fototoestellen, hifi ...	.....
2. Huishoudtoestellen (microgolf, waterkoker ...)	.....
3. Huishoudelijke voorwerpen (vaatwerk, gereedschap ...)	.....
4. Therapeutische hulpmiddelen, apparaten (steunzolen, brillen ...) (Verminder het bedrag met eventuele terugbetalingen van de mutualiteit)	.....
5. Vervoermiddelen (auto, brommer, fiets ...)	.....
6. Persoonlijke artikelen (horloge, juwelen ...)	.....
7. Schoolgerief voor de kinderen	.....
8. Andere duurzame goederen, omschrijf:	....

39. Welke 'uitzonderlijke' uitgaven had deze cliënt (en eventueel de andere personen die hij/zij ten laste heeft) voor de volgende zaken **in 2007**?
Met uitzonderlijke uitgaven bedoelen we uitgaven die voortvloeiën uit 'ongewone' gebeurtenissen die zich niet vaak voordoen.

	Bedrag in 2007
1. Herstellingen van toestellen, voertuigen ...	.....
2. Toeristische reizen	.....
3. Vergoeding schade aan derden (eventueel franchise verzekering ...)	.....
4. Eigen schade (beschadiging goederen, verlies, diefstal ...)	.....
5. Ziekenhuisverblijven, revalidatie, kortverblijf ... (Reken hier alleen de eigen bijdrage van de cliënt)	.....
6. Andere uitzonderlijke uitgaven, omschrijf:	....

40. Worden sommige leefkosten (zoals hierboven beschreven) voor deze cliënt door de *dienst beschermd wonen of de moedervoorziening* ten laste genomen (bijvoorbeeld door personeel van de voorziening in te zetten voor verzorging, was ..., door het aanbieden van vervoer, door het aanbieden van maaltijden, door de ten lasten neming van bepaalde uitgaven)?

1. Ja

Indien ja, welke kosten (bijvoorbeeld vervoer), door welke inbreng (bijvoorbeeld eigen vervoersdienst) en welke waarde heeft deze inbreng per maand (loonkost, aankoopwaarde ...)?

Welke kosten?	Door welke inbreng?	Bedrag per maand
1.	....	.....
2.	....	.....
3.	....	.....

2. Neen

41. Worden sommige leefkosten (zoals hierboven beschreven) voor deze cliënt door *het sociale netwerk van de cliënt* ten laste genomen (bijvoorbeeld door opnemen van verzorgingstaken, door het aanbieden van vervoer, door de ten lasten neming van bepaalde uitgaven ...)?

1. Ja

Indien ja, welke kosten, door welke inbreng (bijvoorbeeld hulp in natura) en welke waarde heeft deze inbreng per maand?

Welke kosten?	Door welke inbreng?	Bedrag per maand
1.	....	.....
2.	....	.....
3.	....	.....

2. Neen

42. Hoe vaak verblijft de cliënt gewoonlijk tijdens het weekend of op andere dagen bij ouders of andere familieleden, vrienden, kennissen ...?

Aantal weekends per maand (gemiddeld): .....

Begin van het weekend (gemiddeld): .....

Einde van het weekend (gemiddeld): .....

Aantal wekdagen per maand (gemiddeld): .....

43. Worden sommige leefkosten (zoals hierboven beschreven) voor deze cliënt door *het OCMW* ten laste genomen (bijvoorbeeld door personeel van het OCMW in te zetten, door het aanbieden van vervoer, door de ten lasten neming van bepaalde uitgaven)?

1. Ja

Indien ja, welke kosten (bijvoorbeeld vervoer), door welke inbreng (bijvoorbeeld eigen vervoersdienst) en welke waarde heeft deze inbreng per maand (loonkost, aankoopwaarde ...)?

Welke kosten?	Door welke inbreng?	Bedrag per maand
1.	....	.....
2.	....	.....
3.	....	.....

2. Neen

44. Worden sommige leefkosten (zoals hierboven beschreven) voor deze cliënt door *andere instanties* (zoals gemeenten, serviceclubs ...) ten laste genomen (bijvoorbeeld door personeel in te zetten, door bepaalde leefkosten over te nemen ...)?

1. Ja

Indien ja, door welke instanties?

.....

Indien ja, welke kosten, door welke inbreng (bijvoorbeeld personeelsinzet) en welke waarde heeft deze inbreng per maand (loonkost, aankoopwaarde ...)?

Welke kosten?	Door welke inbreng?	Bedrag per maand
4.	.....	.....
5.	.....	.....
6.	.....	.....

2. Neen

Het inkomen van de cliënt

45. Over welk inkomen *uit sociale uitkeringen* beschikt de cliënt (en, desgevallend, de samenwonende(n) met de cliënt, d.i. de persoon die met de cliënt in dezelfde *privé-woonruimte* samenwoont)?

Omcirkel en geef het laatst bekende bedrag per maand

	Bedrag per maand cliënt	Bedrag per maand samenwonende(n)
1. InkomensVervangende Tegemoetkoming (IVT) <i>Omcirkel de categorie: A / B / C</i>	.....	.....
2. Integratietegemoetkoming (IT) <i>Omcirkel de categorie: I / II / III / IV / V</i>	.....	.....
3. Pensioen, brugpensioen, InkomensGarantie Ouderen (IGO)	.....	.....
4. Leefloon (OCMW)	.....	.....
5. Andere uitkering OCMW, gewaarborgd inkomen	.....	.....
6. Werkloosheidsuitkering, premie tijdskrediet, loopbaanonderbreking ...	.....	.....
7. Uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid (ziekte, invaliditeit, hulp van derden RIZIV ...), rente beroepsziekte of arbeidsongeval,	.....	.....
8. Kinderbijslag	.....	.....
9. Tegemoetkoming zorgverzekering	.....	.....
10. Andere sociale tegemoetkomingen (ten laste neming kosten door OCMW ...)	.....	.....
11. Tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THAB) <i>Omcirkel de categorie: I / II / III / IV / V</i>	.....	.....
12. Tegemoetkomingen bejaarden oud stelsel	.....	.....
Andere sociale uitkeringen, omschrijf:	.....	.....
	Driemaandelijks bedrag per 3 maanden cliënt	Bedrag per 3 maanden samenwonende(n)
13. Tegemoetkoming in de huurprijs (de 'huursubsidie' van de Vlaamse overheid)	.....	.....
	Bedrag per jaar cliënt	Bedrag per jaar samenwonende(n)
14. Zorgforfait voor chronisch zieken	.....	.....

46. Indien de cliënt een integratietegemoetkoming krijgt, werd deze dan voor 1/3de verlaagd omdat men beschouwd werd als wonende in een collectieve voorziening?

1. Ja
 2. Neen

47. Over welke inkomens *uit economische activiteit* beschikt de cliënt (en, desgevallend, de samenwonende(n) met de cliënt)?

Geef het laatst bekende bedrag per maand

	Bedrag per maand cliënt	Bedrag per maand samenwonende(n)
1. Netto-inkomen beschutte of sociale werkplaats	.....	.....
2. Netto-inkomen uit reguliere arbeid	.....	.....
3. Maaltijdcheques	.....	.....
4. Andere inkomens uit economische activiteit	....	....
	Bedrag per jaar cliënt	Bedrag per jaar samenwonende(n)
5. Vakantiegeld, eindejaarspremies	.....	.....

48. Kreeg (of krijgt) de cliënt (en de eventuele samenwonende) geld terug van de belastingen in 2007 of moest hij/zij bijbetalen?

Geef het bedrag voor de afrekening in 2008.

	Bedrag voor de cliënt	Bedrag voor de samenwonende(n)
1. Terug (te) ontvangen bedrag in 2008	.....	.....
2. Extra betaald (of te betalen) bedrag in 2008	.....	.....

49. Over welke inkomsten uit *het vermogen* beschikt de cliënt (en, desgevallend, de samenwonende(n) met de cliënt)?

Geef het bedrag voor 2007

	Bedrag in 2007 voor de cliënt	Bedrag in 2007 voor de samenwonende(n)
1. Interesten van bankrekening, spaarboek, kasbons, obligaties ...	.....	.....
2. Huurinkomsten uit eigen onroerend vermogen (trek hiervan eventueel betaalde lasten af zoals onroerende voorheffing, vaste onkosten ...)	.....	.....
3. Geïndexeerd kadastraal inkomen van de woning als de cliënt de eigen woning bewoont	.....	.....

50. Over welke andere ontvangsten (uit giften, schenkingen, renten ...) beschikte de cliënt (en desgevallend, de samenwonende(n) met de cliënt) in 2007?

Geef het bedrag voor 2007.

	Bedrag in 2007 voor de cliënt	Bedrag in 2007 voor de samenwonende(n)
1. Ontvangen giften, schenkingen, winst bij kansspelen ...	.....	.....
2. Bijdragen van familieleden (zakgeld ...)	.....	.....
3. Ontvangen alimentatie	.....	.....
4. Premie aanpassing woning in functie van de handicap	.....	.....
5. Premie aanpassing woning los van de handicap	.....	.....
6. Uitkeringen van schadevergoedingen door verzekeringen	.....	.....
7. Ontvangen kapitalen en renten van levensverzekeringen, pensioensparen ...	.....	.....
8. Verkoop goederen (eigen spullen ...), terugbetaling bedragen die cliënt aan derden leende, terugbetaling waarborgen ...	.....	.....
9. Afhalen van spaargeld, verkoop kasbons, aandelen ...	.....	.....
10. Ontvangen bedragen leningen ...	.....	.....
11. Andere ontvangsten, omschrijf:	....	....

51. Hoe evalueert de cliënt zijn/haar woon- en leefsituatie?

Duid aan met een kruisje

	Heel ontevreden	Eerder ontevreden	Neutraal	Eerder tevreden	Heel tevreden
1. De privé-woonruimte op zich (comfort, inrichting, grootte ...)	☐	☐	☐	☐	☐
2. De woning (of het gebouw)	☐	☐	☐	☐	☐
3. De woonomgeving (straat, wijk ...)	☐	☐	☐	☐	☐
4. De financiële situatie (gemakkelijk rondkomen, ruimte voor extra's ...)	☐	☐	☐	☐	☐
5. De zelfstandigheid, zelfbepaling ...	☐	☐	☐	☐	☐
6. Zijn/haar sociaal leven	☐	☐	☐	☐	☐
7. De begeleiding door de dienst	☐	☐	☐	☐	☐
8. De dagbesteding	☐	☐	☐	☐	☐

52. Wat zijn de positieve punten van de woon- en leefsituatie volgens de cliënt ?

.....
 .....

53. Wat zijn de negatieve punten van de woon- en leefsituatie volgens de cliënt ?

.....
 .....

54. In welke mate kan de cliënt volgens u (de begeleider) met het huidige totale beschikbare inkomen per maand rondkomen?

- 1. Zeer moeilijk
- 2. Moeilijk
- 3. Eerder moeilijk
- 4. Eerder gemakkelijk
- 5. Gemakkelijk
- 6. Zeer gemakkelijk

55. Zijn er uitgavenposten waarop de cliënt systematisch bespaart (bijvoorbeeld door dringende aankopen uit te stellen, zuinig te leven ...)?

- 1. Ja
 Indien ja, voor welke uitgavenposten? .....
 .....
 Voor welk bedrag per jaar?
 .....
- 2. Neen

We bedanken u hartelijk voor uw medewerking

Bijlage 2/ Brief VAPH: uitnodiging deelname onderzoek

UW KENMERK	CONTACTPERSOON	E-MAIL
	Jan Verbelen	Jan.Verbelen@vaph.be
ONS KENMERK	TELEFOON	BIJLAGEN
1692/JV/08001	02 225 86 32	1

2 april 2008

Budgetenquête cliënten beschermd wonen en geïntegreerd wonen

Geachte mevrouw
 Geachte heer

Met deze brief verzoeken we om uw medewerking aan een studie naar de woon- en leefkosten van bewoners van het beschermd (en geïntegreerd) wonen. Met het streven naar vermaatschappelijking van de opvang van personen met een handicap kenden deze inclusieve woonvormen de laatste jaren meer en meer succes. Anderzijds signaleren diensten soms problemen: het is niet altijd eenvoudig geschikte woningen te vinden, de betaalbaarheid kan een probleem vormen ...

I.v.m. de verdere uitbouw van deze woonvormen wenst het VAPH antwoord te krijgen op enkele vragen: Wat zijn de woon- en leefkosten voor de bewoners? Zijn er verschillen voor deze kosten tussen de bewoners of tussen de voorzieningen en waardoor worden deze bepaald (bijvoorbeeld kenmerken van de bewoner, de woning, de regio, de voorziening ...)? Hebben de bewoners afdoende middelen om deze kosten te dragen? Welke problemen ondervinden de voorzieningen bij de uitbouw van dit aanbod?

Het VAPH besteedde een onderzoeksopdracht uit aan het HIVA (Hoger Instituut voor de Arbeid) van de KU Leuven dat de komende maanden een bevraging zal organiseren bij de voorzieningen en/of bij de bewoners zelf (of hun vertegenwoordigers). Daartoe is het nodig dat de adressen van (een steekproef van) bewoners en enkele persoonsgegevens ter beschikking gesteld worden van de onderzoeksinstelling.

Aangezien daarvoor de toestemming nodig is van de bewoner (of zijn vertegenwoordiger) vragen we dat u nagaat of de geselecteerde persoon/personen, die in de hierbij gevoegde lijst opgenomen zijn, willen meewerken aan het onderzoek en of ze ermee instemmen dat hun adres en enkele persoonsgegevens doorgegeven worden aan de onderzoeksinstelling. Het volstaat dat deze personen (of hun vertegenwoordigers) hun handtekening plaatsen naast hun naam op de lijst.

2 april 2008 • pagina 2

Van u wordt verwacht dat u de bewoners of hun vertegenwoordigers stimuleert om mee te werken aan dit onderzoek.

Het HIVA zal in de komende weken, contact met u opnemen om de bevraging verder te organiseren. Er zal dan overlegd worden met de dienst op welke manier de woon- en leefkosten het best kunnen nagegaan worden (via de dienst zelf, via de bewoner of zijn vertegenwoordiger ...).

HIVA staat er garant voor dat deze gegevens vertrouwelijk behandeld worden. De resultaten van het onderzoek worden aan het VAPH opgeleverd onder de vorm van een algemeen rapport zonder dat verwezen wordt naar individuele personen of voorzieningen.

Wij danken u bij voorbaat.

Met vriendelijke groeten,

Laurent Bursens
Administrateur-generaal

Dany Dewulf
Algemeen Directeur

Bijlage 3/ Brief HIVA-K.U.Leuven

Aan de directie - diensthoofd van de dienst beschermd wonen

**Hoger instituut
voor de arbeid**

AP/kb/2008.05

26/05/2008

Woon- en leefkostenonderzoek cliënten beschermd wonen Geachte mevrouw,
Geachte heer

In een eerdere brief werd u vanuit het VAPH al geïnformeerd over een onderzoek naar de woon- en leefkosten van cliënten in het beschermd wonen. U kreeg toen ook een lijst toegestuurd met de na(a)m(en) en de eraan toegekende codenummer(s) van de geselecteerde cliënt(en) van uw dienst. In opdracht van het VAPH voeren wij, het Hoger Instituut voor de Arbeid van de K.U.Leuven, het onderzoek bij deze cliënten uit.

Hierbij ingesloten vindt u de in te vullen vragenlijst(en) voor dit onderzoek. We vragen dat de begeleider(s) van de geselecteerde cliënt(en) (die willen mee werken aan het onderzoek), deze vragenlijst samen met de cliënt (of zijn/haar vertegenwoordiger) invult.

We benadrukken dat al de antwoorden persoonlijk en vertrouwelijk behandeld worden. Om naderhand een koppeling te kunnen maken met VAPH-gegevens die interessant zijn voor de analyse van de gegevens vragen we dat u het codenummer van de geselecteerde cliënt op de vragenlijst invult. De onderzoeksresultaten zullen in een algemeen eindrapport worden weergegeven waarin niet wordt verwezen naar individuele personen of voorzieningen.

We vragen u om de ingevulde vragenlijst(en) liefst binnen de drie weken na ontvangst van deze zending aan ons terug te bezorgen. U kunt daarvoor de hierbij ingesloten enveloppe(n) gebruiken.

We nemen ons voor u binnen de week telefonisch te contacteren om na te gaan of er zich problemen voordoen. U kan uiteraard ook zelf steeds bij ons terecht (telefonisch of via e-mail) voor bijkomende uitleg of informatie.

Wij danken u alvast voor uw medewerking.

Hoogachtend,

Georges Hedebouw
onderzoeksleider
onderzoeksgroep Verzorgingsstaat en Wonen

Annick Peetermans
onderzoeker

Bijlage 4/ Regelingen voor de terugbetaling van medische prestaties in België

We bespreken kort de regelingen voor de terugbetaling van medische prestaties. Er zijn drie vormen: de terugbetaling achteraf, de derdebetalersregeling en de MAF-regeling.

Alleen de medische zorgen die vermeld zijn op de lijst van erkende prestaties, die men de nomenclatuur noemt, komen in aanmerking voor terugbetaling. Al naargelang het statuut (gewoon rechthebbende of rechthebbende met een verhoogde tegemoetkoming), het al of niet hebben van een globaal medisch dossier), de aard van de medische prestatie kan het remgeld variëren.

Het bedrag van die terugbetaling kan variëren van ongeveer 65 tot 70% van het honorarium voor de consultatie bij een huisarts (gewoon rechthebbende zonder globaal medisch dossier) tot 90% (verhoogde tegemoetkoming zonder globaal medisch dossier). Voor een specialist bedraagt het remgeld 5 euro voor de gewoon rechthebbenden en 2 euro bij een verhoogde tegemoetkoming (met globaal medisch dossier) (<http://www.belgopocket.be>).

Naast de terugbetaling achteraf bestaat de derdebetalersregeling. Deze regeling is verplicht in de ziekenhuizen, de sector van de ambulante verzorging (onder bepaalde voorwaarden) en de geneesmiddelen (via de SIS-kaart).

Ten slotte is er nog de maximumfactuur (MAF) die de persoonlijke bijdragen boven een bepaald grensbedrag terugbetaald. Dat grensbedrag hangt onder meer af van de sociale categorie (personen met een verhoogde tegemoetkoming, met een tegemoetkoming voor gehandicapten, ...) en van het gezinsinkomen. De berekening gebeurt per kalenderjaar. Zodra de persoonlijke bijdrage voor bepaalde medische zorgen gedurende een kalenderjaar het grensbedrag bereikt, is er gedurende de rest van het jaar een terugbetaling aan 100%. Een ruime groep medische zorgen komt in aanmerking (bijvoorbeeld raadplegingen en bezoeken van geneesheren, tandartsen, technische prestaties, noodzakelijke geneesmiddelen, hospitalisatiekosten, ...). Deze bescherming wordt nog geleidelijk uitgebreid tot andere medische zorgen. Het ziekenfonds betaalt automatisch terug zodra het remgeld het grensbedrag overschrijdt (<http://www.belgopocket.be>).

BIBLIOGRAFIE

- Avalosse H., Van Winckel H. & Verniest R. (2002), 'Financiële en sociale situatie van invaliden in België. Enquête bij 413 invaliden aangesloten bij CM', *CM-informatie*, extra editie 1, februari 2002.
- Departement RWO (2008), *Wegwijs in het nieuwe sociale huurbesluit*, Departement RWO, Brussel.
- FOD Economie, Algemene Directie Statistiek en economische informatie (2008), Persbericht 14 maart 2008.
- Heylen K., Le Roy M., Vanden Broucke S., Vandekerckhove B. & Winters S. (2008), *Wonen in Vlaanderen. De resultaten van de Woonsurvey 2005 en de Uitwendige Woningsschouwing 2005*, Kenniscentrum Duurzaam Woonbeleid, Leuven.
- Pacolet J., Spruytte N. & Merckx S. (2008), *Bestaansonzekerheid in Vlaanderen bij chronisch zorgbehoefte zieken thuis: belang van de Vlaamse Zorgverzekering*, HIVA-K.U.Leuven, Leuven.
- Peeters A., Van Pelt A. & Sanders D. (2007), *Evaluatie van het stelsel van de dienstencheques voor buurtdiensten en -banen*, IDEA-Consult/FOD WASO, Brussel.
- Wetenschappelijk instituut voor Volksgezondheid, Gezondheidsenquête 2001.
- Winters S., Elsinga M., Haffner M., Heylen K., Tratsaert K., Van Daalen G. & Van Damme B. (2007), *Op weg naar een nieuw sociaal huurstelsel?*, Kenniscentrum Duurzaam Woonbeleid, Leuven.